

Holdninger og ønsker til Danmarks natur

Kaae, Berit Charlotte; Madsen, Lene Møller

Publication date:
2003

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Kaae, B. C., & Madsen, L. M. (2003). *Holdninger og ønsker til Danmarks natur*. Skov & Landskab, Københavns Universitet. By- og Landsplanserien Nr. 21

Skov & Landskab

By- og Landsplanserien
nr. 21 • 2003

Holdninger og ønsker til Danmarks natur

Berit C. Kaae og Lene Møller Madsen

Rapportens titel

Holdninger og ønsker til Danmarks natur

Forfatter

Berit C. Kaae og Lene Møller Madsen

Udgiver

Skov & Landskab (FSL)

Serietitel, nr.

By- og Landsplanserien nr. 21-2003

Ansvarshavende redaktør

Niels Elers Koch

Dtp

Inger Grønkjær Ulrich

Bedes citeret

Berit C. Kaae og Lene Møller Madsen (2003): Holdninger og ønsker til Danmarks natur. By- og Landsplanserien nr. 21, *Skov & Landskab*, Hørsholm, 2003. 128 s. ill.

ISBN

87-7903-155-2

ISSN

1397-5331

Tryk

Kandrups Bogtrykkeri, 2100 København Ø

Oplag

500 eks.

Pris

250 kr. inkl. moms

Forsidefotos

Berit C. Kaae

Gengivelse er tilladt med tydelig kildeangivelse

I salgs- eller reklameøjemed er eftertryk og citering af rapporten samt anvendelse af *Skov & Landskab*'s navn kun tilladt efter skriftlig tilladelse.

Rapporten kan købes ved henvendelse til

Samfundslitteratur KVL-bogladen

Thorvaldsensvej 40

DK-1871 Frederiksberg C

Tlf. 3535 7622

Fax 3535 2790

E-mail kvl-bogladen@sl.cbs.dk

Forord

På finanslov for finansåret 2001 blev der afsat 2,0 mio. kr. til at gennemføre en national undersøgelse af befolkningens ønsker og holdninger til naturen. Dette blev gennemført ved igangsættelse og udførelse af projektet: »Befolkningens holdninger og ønsker til naturen«.

Det samlede projekt blev igangsat og ledet af Naturrådet indtil dets nedlæggelse, hvorefter Danmarks Miljøundersøgelser har varetaget koordineringen og afslutningen med redigering af en fælles antologi. Projektet indeholder 4 delprojekter:

- Spørgeskemaundersøgelsen: *Holdninger og ønsker til Danmarks natur* ved Berit C. Kaae og Lene Møller Madsen, *Skov & Landskab* (FSL).
- Interviewundersøgelsen: *Naturen i hverdagslivet* ved Jeppe Læssøe og Trine Iversen, *Danmarks Miljøundersøgelser*.
- Dialogværkstederne: *Demokratisk naturforvaltning fra neden* ved Kurt Aagaard Nielsen og Birger Steen Nielsen, Roskilde Universitetscenter.
- Antologien: *Naturens værdi*, udgivet på Gads Forlag.

Det har været målet, at alle fire delprojekter skulle bidrage til en samlet undersøgelse, der sammenknytter folks holdninger med deres praktiske benyttelse af landskabet samt knytter an til folks samlede liv. Det var ligeledes ønsket, at delprojekterne i deres udførelse skulle drage nytte af hinanden.

Nærværende rapport beskriver resultaterne af delprojektet *Holdninger og ønsker til Danmarks natur*, der omfatter en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse. Vi vil gerne varmt takke de 1200 personer, der har taget sig tid til at udfylde det omfattende spørgeskema, og herved har bidraget til en større forståelse af befolkningens mange forskellige synspunkter og ønsker omkring natur og naturforhold.

Hørsholm 25. februar, 2003

Berit C. Kaae
Seniorforsker, ph.d.

Lene Møller Madsen
Forsker, ph.d.

Indhold

Forord	3
Indhold	5
Figuroversigt	7
Tabeloversigt	8
Sammendrag	9
Indledning	11
Formål med undersøgelsen	13
Tidligere undersøgelser af befolkningens holdninger og ønsker til natur	13
Naturesyn	16
Livsstil	20
Metode	24
Udvikling af spørgsmålene	24
Pilottest	25
Udtræk	25
Udsendelsesprocedurer	25
Svarprocent	25
Bortfald og repræsentativitet	26
Baggrundsprofil af deltagerne	29
Kønsfordeling	29
Aldersfordeling	30
Familielivscyklus	30
Uddannelsesniveau	31
Husstandsindkomst	32
Livsform	33
Geografisk fordeling	34
Bystørrelse nu og under barndom/ opvækst	34
Boligform nu og under barndom/opvækst	35
Miljøbevidsthed i hverdagen	36
Samfundsholdninger	37
Naturens betydning	41
Aktiviteter i naturen	41
Motiver for naturbesøg	42
Oplevelsen af naturen	46
Hvad er en god naturoplevelse	49
Barndommens naturoplevelser og deres betydning	50
Naturens rolle i hverdagslivet	51
Naturkvalitet	52
Naturesyn	53
Vurdering af naturproblemer	56
Kvaliteter og problemer i naturen	56
Forhold for dyr og planter i naturen	57
Naturens foranderlighed – stabilitet	58

Bevarelse af natur for fremtidige generationer	59
Prioritering af naturbeskyttelse	60
Løsning af problemer i naturen	61
Ønsker til ændringer i naturen	63
Interesse for ændringer i naturen	63
Hvilke udviklingsmuligheder foretrækkes	64
Prioritering ved etablering af nye skove	65
Prioritering mellem naturen og andre samfundsmæssige interesser	66
Tillid til naturpolitiske aktører	68
Information om natur	68
Tillid til kilder	69
Repræsentation af interesser via organisationer på naturområdet	70
Indflydelse på beslutningsprocesser	72
Indflydelse på beslutninger omkring naturforhold	72
Vigtighed af inddragelse i beslutninger omkring naturforhold	73
Bidragydere til løsning af problem på naturområdet	73
Sammenhænge mellem socio-demografi og holdninger	75
Naturens betydning	75
Vurdering af naturproblemer	87
Ønsker til ændringer i naturen	92
Tillid til naturpolitiske aktører	97
Indflydelse på beslutningsprocesser	101
Konklusion	103
Litteratur	108
Appendix 1: Spørgeskema	117

Figuroversigt

Figur 1: Aldersmæssig fordeling af 18-80-årige i henholdsvis befolkningen som helhed, CPR-udtrækket og besvarelsene.

Figur 2: Kønsfordelingen af svarpersonerne.

Figur 3: Aldersfordelingen af svarpersonerne.

Figur 4: Svarpersonernes familielivscyklusstadier.

Figur 5: Svarpersonernes uddannelsesniveau.

Figur 6: Svarpersonernes samlede husstandsindkomst før skat.

Figur 7: Svarpersonernes livsform.

Figur 8: Svarpersonernes geografiske fordeling på landets amter.

Figur 9: Bystørrelsen for svarpersonernes nuværende bopæl og for bopæl i barndom/opvækst.

Figur 10: Boligtype for svarpersonernes nuværende bopæl og for bopæl i barndom/opvækst.

Figur 11: Svarpersonernes vurdering af deres miljøadfærd i hverdagen.

Figur 12: Holdninger til en række samfundssynsudsagn.

Figur 13: Den gennemsnitlige bedømmelse af fire samfundssynsdimensioners betydning.

Figur 14: Aktiviteter under besøg i naturen inden for det sidste år.

Figur 15: Aktiviteter under besøg i naturen inden for det sidste år.

Figur 16: Svarpersonernes bedømmelse af 20 forskellige motiver for at tage ud i naturen.

Figur 17: Den gennemsnitlige bedømmelse af fem motivations-dimensioners betydning.

Figur 18: Betydningen af 18 forskellige typer af oplevelser under naturbesøg.

Figur 19: Den gennemsnitlige bedømmelse af fem oplevelses-dimensioners betydning.

Figur 20: Betydningen af barndommens natur for svarpersonen i dag.

Figur 21: Naturens betydning i hverdagslivet.

Figur 22: Ord, der beskriver den danske natur.

Figur 23: Holdninger til 8 natursynsspørgsmål.

Figur 24: Enigheden i en række udsagn om kvaliteter og problemer i den danske natur.

Figur 25: Befolkningens opfattelse af forholdene for dyr og planter i henholdsvis deres lokalområde og Danmark som helhed.

Figur 26: Holdningerne til naturens stabilitet – foranderlighed baseret på fire idealtyper.

Figur 27: Oplevelsen af, i hvilken grad folk mener, at vi er på vej til at ødelægge den danske natur for fremtidige generationer.

Figur 28: Befolkningens holdninger til fire udsagn om naturbeskyttelsens betydning i Danmark og internationalt.

Figur 29: Befolkningens syn på vigtigheden af at løse en række problemer i naturen.

Figur 30: Befolkningens holdninger til en række ændringer i naturen.

Figur 31: Foretrukne udviklingsmuligheder for arealet i lokalområdet.

Figur 32: Foretrukne udviklingsmuligheder for arealet i Danmark som helhed.

Figur 33: Holdninger til forskellige tiltag ved etablering af flere skove.

Figur 34: Oplevelsen af fokusering på henholdsvis naturen og andre samfundsinteresser, når der tages beslutninger vedrørende natur i Danmark.

Figur 35: Brugen af kilder til information om natur.

Figur 36: Opfattelsen af tillid til informationer om natur fra forskellige kilder.

Figur 37: Folks vurdering af, i hvilken grad de mener, at forskellige typer af organisationer på naturområdet repræsenterer deres interesser.

Figur 38: Oplevelse af mulighed for at påvirke beslutninger omkring naturforhold i henholdsvis lokalområdet og landet som helhed.

Figur 39: Holdninger til, hvor vigtigt det er at blive inddraget i beslutninger omkring naturforhold i henholdsvis lokalområdet og landet som helhed.

Figur 40: Holdninger til hvilke parter, der i forskellig grad kan bidrage til løsninger af problemer på naturområde.

Tabeloversigt

Tabel 1: Samfundssyn baseret på en faktoranalyse af 13 samfundsspørgsmål.

Tabel 2: Motiver for naturbesøg baseret på en faktoranalyse af 20 forskellige motiver.

Tabel 3: Oplevelser i naturen baseret på faktoranalyse af 18 forskellige oplevelser i naturen.

Tabel 4: Naturens betydning i hverdagslivet baseret på faktoranalyse af 6 forskellige udsagn.

Tabel 5: Natursyn baseret på faktoranalyse af 8 natursynsspørgsmål.

Tabel 6: Sammenhænge mellem deltagelse i friluftaktiviteter inden for det sidste år og en række socio-demografiske variable.

Tabel 7: Sammenhænge mellem motiver for naturbesøg og en række socio-demografiske variable.

Tabel 8: Sammenhænge mellem oplevelser af naturen og en række socio-demografiske variable.

Tabel 9: Sammenhænge mellem barndommens betydning for folk i dag og en række socio-demografiske variable.

Tabel 10: Sammenhænge mellem naturens rolle i hverdagslivet og en række socio-demografiske variable.

Tabel 11: Sammenhænge mellem udsagn, der beskriver den danske natur og en række sociodemografiske variable.

Tabel 12: Sammenhænge mellem natursyn og socio-demografiske variable.

Tabel 13: Sammenhænge mellem samfundssyn og socio-demografiske variable.

Tabel 14: Sammenhænge mellem kvaliteter og problemer i den danske natur og en række socio-demografiske variable.

Tabel 15: Sammenhænge mellem de oplevede forhold for dyr og planter i henholdsvis eget lokalområde og Danmark som helhed og en række socio-demografiske variable.

Tabel 16: Sammenhænge mellem den oplevede foranderlighed-stabilitet af naturen og en række socio-demografiske variable.

Tabel 17: Sammenhænge mellem naturens truetilstand og en række socio-demografiske variable.

Tabel 18: Sammenhænge mellem forskellige prioriteringer af naturbeskyttelse i national og international sammenhæng og en række socio-demografiske variable.

Tabel 19: Sammenhænge mellem prioritering af løsning af en række problemer i naturen og en række socio-demografiske variable.

Tabel 20: Sammenhænge mellem interessen for en række ønsker til ændringer i naturen og socio-demografiske variable.

Tabel 21: Sammenhænge mellem interessen for en række udviklingsmuligheder i lokalområdet og socio-demografiske variable.

Tabel 22: Sammenhænge mellem interessen for en række udviklingsmuligheder i Danmark som helhed og socio-demografiske variable.

Tabel 23: Sammenhænge mellem interessen for en række ønsker til ændringer i naturen og socio-demografiske variable.

Tabel 24: Sammenhænge mellem prioriteringen mellem naturen og andre samfundsmæssige interesser og socio-demografiske variable.

Tabel 25: Sammenhænge mellem brugen af kilder til information om natur og socio-demografiske variable.

Tabel 26: Sammenhænge mellem tilliden til kilder til information om natur og socio-demografiske variable.

Tabel 27: Sammenhænge mellem repræsentation af interesser via organisationer på naturområdet og socio-demografiske variable.

Tabel 28: Sammenhænge mellem oplevelsen af indflydelse på beslutninger om natur og socio-demografiske variable.

Tabel 29: Sammenhænge mellem oplevelsen af vigtighed af inddragelse i beslutninger og socio-demografiske variable.

Tabel 30: Sammenhænge mellem hvem, folk ser som bidragsydere til løsning af problemer på naturområdet og socio-demografiske variable.

Sammendrag

Denne rapport belyser befolkningens holdninger og ønsker til naturen i Danmark baseret på en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse med 1200 besvarede spørgeskemaer (61%). Formålet har været at belyse naturens anvendelse og betydning for befolkningen, deres vurdering af en række miljø- og naturproblemer og deres ønsker til ændringer. Ligeledes belyser undersøgelsen, hvorfra folk får viden om naturen og deres tillid til en række naturpolitiske aktører, samt oplevelsen af og interessen for indflydelse på beslutningsprocesser omkring naturforhold. Undersøgelsen belyser således danskernes holdninger til en række aktuelle og konkrete spørgsmål på den naturpolitiske dagsorden.

Samlet viser undersøgelsen, at naturen er vigtig for rekreativ udfoldelse. Naturbesøg er populære, omfatter mange forskellige aktiviteter, og er især motiveret af ønsker om naturoplevelse, fred og ro, styrkelse af familiens sociale bånd og i mindre grad af ønsket om motion og social stimulering. Naturen opleves meget forskelligt – bl.a. gennem sanserne og ved at give indsigt i naturens dynamik samt mulighed for refleksion, som et rum for socialt samvær, som et spisekammer og et sted for fysisk udfoldelse, som et refugium samt som et sted for religiøs refleksion. Naturen har ligeledes forskellig betydning i hverdagslivet. Også barndommens natur spiller i høj grad en rolle for folk, bl.a. som referenceramme og som erfaringer, de viderebringer til de næste generationer. Naturen spiller således en vigtig rolle i socialiseringsprocesser.

Samtidig opleves og beskrives naturen meget positivt, og mange synes, den danske natur har mange kvaliteter og gode udfoldelsesmuligheder. Ligeledes vurderer folk, at de nuværende forhold for planter og dyr er ret gode i den danske natur – især i deres eget lokalområde. Men i et bredere perspektiv opfatter mange naturen som sårbar og beskyttelseskrævende, og to tredjedele af befolkningen opfatter naturen som truet – heraf mener de fleste, at naturen er truet både på kort og lang sigt. Samtidig prioriterer folk løsningen af en række problemer i naturen meget højt – især miljøskadelige stoffer og næringsstofbelastningen af naturen. Folk er både lokalt og på landsplan specielt interesserede i etablering af flere cykelstier, skove, andre naturområder samt flere økologiske landbrug, mens de især ønsker at undgå flere store produktionslandbrug. Også beskyttelsen af drikkevand, renere strande, bevaring af eksisterende naturområder og forbedring af vandmiljøet har stor interesse. Skovplantning ses primært som en statslig opgave, mens der ønskes krav til udformning og adgang, hvis private rejser skov med tilskud.

Folk får især deres viden om natur fra medierne – TV, radio, Internet, aviser og blade – samt gennem deres egne og/eller venner og families erfaringer. Men også naturorganisationer og videnskabsfolk/eksperter er ret anvendte kilder til viden. Folk har især tillid til deres egne erfaringer og til informationer fra videnskabsfolk/eksperter samt naturorganisationer, mens

tilliden er mindst til informationer om natur fra politikere og erhvervsfolk. Folk finder især, at naturbeskyttelses- og dyrebeskyttelsesforeninger repræsenterer deres interesser på naturområdet, mens færrest føler sig repræsenteret af landbrugsorganisationerne.

Selvom folk har mest tillid til egen erfaringsbaseret viden, er der ikke umiddelbart belæg for, at de ikke benytter eller har tillid til viden, der etableres i fagligt/videnskabelige miljøer eller naturorganisationer. Selvom disse miljøer kan opfattes som lukkede og professionaliserede, har folk en ret høj grad af tillid til den viden om natur, der produceres i disse miljøer.

Der opleves en vis ubalance i beslutninger omkring natur, idet mange finder, at andre samfundsinteresser vægtes for højt i forhold til naturinteresser – især for landet som helhed. Folk oplever en begrænset mulighed for at få indflydelse på beslutninger omkring naturforhold, og mange udtrykker en interesse for at blive inddraget mere – især i lokalområdet. Oplevelsen af begrænset indflydelse underbygger, at natur- og miljøforvaltningen i et vist omfang er løsrevet fra en folkelig deltagelse. Det er imidlertid ikke muligt at sige, om oplevelsen af indflydelse er forandret over tid, idet der ikke findes sammenlignelige studier fra tidligere tider. Men undersøgelsen viser, at der både er behov og interesse for en øget borgerinddragelse i beslutningsprocesser om naturforhold.

Folk synes især, at politikerne, forbrugerne og natur- og miljøorganisationer kan bidrage til at løse problemer på naturområdet i Danmark, men ser også i høj grad sig selv som bidragsydere. Knap fire ud af fem synes, at naturbeskyttelse bør være en overordnet politisk målsætning, mens knap hver tredje mener, at andre samfundsproblemer er vigtigere end beskyttelse af naturen. To tredjedele ønsker, at Danmark skal være et foregangsland på naturområdet i Europa, mens godt hver fjerde mener, at Danmark allerede gør mere, end der kan forlanges.

Undersøgelsens samlede resultater viser, at udfordringerne for naturforvaltningen fremover – set med befolkningens øjne – peger i retning af 1) en højere prioritering af naturområdet, 2) en øget borgerinddragelse, samt 3) en bedre og mere troværdig vidensformidling fra bl.a. myndighedernes og politikernes side.

Indledning

Naturen har stor samfundsmæssig betydning for både produktion, biologisk mangfoldighed og rekreation. Naturen besøges af stort set hele befolkningen og har – ud over produktionsmæssige (landbrug, fiskeri og skovbrug) og biologiske værdier – en stor oplevelsesmæssig og sundhedsmæssig betydning for befolkningen som et sted for både fysisk udfoldelse, socialt samvær, afslapning og refleksion, hvilket samlet kan betegnes friluftsliv.

I takt med samfundsudviklingen, herunder byudviklingen, landbrugets mekanisering og intensivering, fritidsbebyggelser o.lign., er der kommet et stadigt stigende pres på naturen, hvad der har øget behovet for beskyttelse og regulering. Naturbeskyttelsestiltag, som eksempelvis fredninger, startede allerede i begyndelsen af 1900-tallet i Danmark, men især gennem de sidste godt 30 år er der herhjemme blevet opbygget en omfattende lovgivning og hertil hørende offentlig administration i relation til natur- og miljøbeskyttelse. Lovgivningen udstikker regler for, hvordan vi må udnytte naturens ressourcer, i hvilket omfang vi må belaste økosystemer, samt hvordan vi anvender vort areal. Samtidig er der, især inden for de sidste 10-15 år, sat set på en mere handlingsrettet naturpolitik i form af bl.a. naturgenopretning, skovrejsning og fremme af miljøvenlige driftsformer inden for bl.a. landbrug og skovbrug.

I de senere år er der ligeledes gennemført en række tiltag, der kan få stor betydning for Danmarks fremtidige natur og mulighederne for at benytte og beskytte denne. Eksempelvis kan nævnes den nationale handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse (Wilhelmudvalget), det nationale skovprogram, gennemførelse af målsætningen om en fordobling af skovarealet og implementering af naturskogsstrategien. Ligeledes har man fra politisk side tilkendegivet, at samfundet er indstillet på at afholde relativt store omkostninger for at tilgodese befolkningens behov for friluftsliv. Eksempelvis har Skov- og Naturstyrelsen i de seneste år anvendt godt 80 mio. kr. om året inden for området, ligesom amter, kommuner og en række private forvaltere af skov- og andre naturområder foretager investeringer til gavn for publikum. Desuden er selve lovgivningen omkring adgangs- og aktivitetsmulighederne i det åbne land sat under debat med bl.a. færdiggørelsen af betænkningen fra Adgangsudvalget i 2001 (*Adgangen til naturen*) samt regeringens oplæg fra 2002: *Danmarks natur. Ansvar for at beskytte den og glæden ved at benytte den* – og ikke mindst med den seneste aftale af 13. november 2002 mellem Miljøministeriet og en række interesseorganisationer omkring bedre adgangsmuligheder til naturen for befolkningen (*Naturen skal bruges*). Der lægges således fra politisk og administrativ side stedse større vægt på skovenes og andre naturområders betydning for befolkningens friluftsliv.¹

¹ Jvf. bl.a. også Skovloven fra 1996 og Naturbeskyttelsesloven fra 1992, Betænkningen fra 1994 om Strategi for bæredygtig skovdrift, Skov- og Naturstyrelsens publikationer: Oplevelser i statsskovene, Friluftslivet på Skov- og Naturstyrelsens arealer fra 1995, Alle tiders natur er perspektiver omkring årtusindskiftet fra 1998 og Skov- og Naturstyrelsens velfærdsprofil fra 2002 samt Friluftsrådets: Friluftsliv for alle fra 1997.

Gennem en række undersøgelser er der i løbet af de sidste 25 år opbygget en grundlæggende viden om den danske befolknings rekreative brug af naturen samt ønsker og præferencer til en række naturforvaltningsmæssige aspekter². De hidtidige undersøgelser i relation til befolkningens brug af naturen har i høj grad beskæftiget sig med måling af grundparametre som besøgshyppighed, aktiviteter, besøglængde osv. Disse undersøgelser indikerer, at naturen benyttes i stort omfang af den danske befolkning i fritiden, mens der i begrænset omfang undersøges, *hvorfor* folk tager ud i naturen, og *hvad* naturen betyder for den enkelte. Som det er beskrevet i Natur- og Miljøpolitisk Redegørelse 1999, er målet med den danske naturforvaltning flersidigt og omfatter både brug og beskyttelse af naturens værdier. Samtidig skal naturforvaltningen forbedre befolkningens livskvalitet og styrke de rekreative muligheder for friluftslivet. Hensynet til natur- og kulturværdierne i landskabet skal afvejes med hensynene til arealanvendelsen i jordbrugserhvervene og byudviklingen gennem konkrete løsninger. I kombination med de mange nye initiativer inden for naturforvaltningen skaber dette et behov for at opbygge viden om, hvorledes befolkningen vurderer og prioriterer de miljø- og naturproblemer, som diskuteres inden for naturpolitikken, deres relationer til naturen, samt hvilke ønsker de har til naturen og eventuelle ændringer i naturen. En sådan viden om befolkningens holdninger og ønsker til naturen ses som et vigtigt bidrag til at styrke politiske beslutninger og administrative handlinger inden for naturpolitik og -forvaltning.

Som tidligere nævnt er der i takt med presset på naturen opbygget en omfattende naturforvaltning, der kan varetage de mange forskellige problemer og interesser, der knytter sig til naturen. Natur- og miljøforvaltningen begrundes ofte med videnskabelige argumenter, som produceres i forskellige ekspertmiljøer og forvaltningsinstitutioner og viderebringes til national lovgivning og forvaltning via internationale konventioner. Befolkningens interesser i og holdninger til natur og miljø har i denne situation ofte vanskeligt ved at blive udtrykt direkte, men varetages i stedet indirekte gennem en vifte af interesseorganisationer, som i stigende grad professionaliseres. Dette selvom det er et overordnet mål for den danske naturpolitik, at den skal være baseret på et solidt folkeligt mandat (Miljø- og Energiministeriet 1999, Miljø- og Energiministeriet et al. 1997), og at der er en begrænset viden om, hvad forskellige dele af befolkningen mener, herunder hvilke naturpolitiske afvejninger befolkningen foretrækker.

Der er dog i de senere år taget en række initiativer til øget borgerinddragelse i naturforvaltningen på det politisk administrative niveau gennem rådgivende udvalg og ved etablering af brugerråd i den konkrete forvaltning, eksempelvis brugerråd i statsskovene og de grønne råd i amterne (Skov- og Naturstyrelsen 1995, Miljø- og Energiministeriet 1997). Men samtidig tyder etableringen af foreninger som f.eks. Kyst, Land og Fjord, der ønsker en mere lokal styring af naturforvaltningen, på, at der i et vist omfang opleves en fremmedgørelse over for beslutningsprocesser inden for

² Jf. bl.a. Projekt "Friluftsliv '1993/94', 1994/95' samt den kommende 'Friluftsliv i 592 skove og andre naturområder', der alle er gennemført af F. S. Jensen, Forskningscentret for Skov & Landskab.

naturforvaltningen. Derfor må viden om befolkningens holdninger og ønsker om natur også inkludere en belysning af befolkningens tillid til de naturpolitiske aktører, deres oplevelse af indflydelse på beslutningsprocesser vedrørende natur samt interessen for at blive inddraget i sådanne beslutninger.

Formål med undersøgelsen

Formålet med undersøgelsen er at belyse naturens anvendelse og betydning for befolkningen, at klarlægge hvilke holdninger og ønsker folk generelt har til den nuværende naturpolitik, tilliden til naturpolitiske aktører og indflydelse på beslutningsprocesser på naturområdet.

Derudover er det målet, at undersøgelsen – om muligt – kobler befolkningens holdninger til natur og den konkrete naturpraksis med livsstilsparametre, samt at undersøgelsen bidrager til en større forståelse af sammenhænge mellem befolkningens holdninger til natur og deres naturpraksis gennem et samspil med de kvalitative undersøgelser under det overordnede projekt »Befolkningens holdninger og ønsker til naturen«.

Undersøgelsen omfatter følgende fem overordnede temaer:

- Naturens betydning.
- Vurdering af miljø- og naturproblemer.
- Ønsker til ændringer i naturen.
- Tillid til naturpolitiske aktører.
- Indflydelse på beslutningsprocesser.

Samlet set vil undersøgelsens resultater bl.a. kunne bidrage med befolkningens syn på en række centrale emner inden for den allerede førte naturpolitik og komme med indspil til fremtidens naturpolitik.

Tidligere undersøgelser af befolkningens holdninger og ønsker til natur

Som led i spørgeskemaundersøgelsen er der gennemført en litteraturopsamling af tidligere fortrinsvis danske kvantitative undersøgelser om befolkningens natursyn, holdninger til natur, naturpolitik og -forvaltning samt naturpraksis³. Undersøgelsen er gennemført ved søgning i litteratur-

³ Undersøgelsen er udført af Hans Jørgen Fisker, ph.d. studerende ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, og er afrapporteret i "Litteraturopsamling på tidligere – fortrinsvis danske kvantitative – undersøgelser om holdninger og ønsker til naturen samt naturpraksis", 2002, Upubliceret.

databaserne CAB-Abstracts⁴, Web of Science⁵ og AGRIS⁶ for perioden 1992 til 2002 inden for følgende otte overordnede temaer: friluftsliv/rekreation, landbrug, skovbrug, turisme, naturvejledning, jagt, livsform, livsstil og natursyn, samt parker og grønne områder. Undersøgelserne omfatter otte forskellige grupper af befolkningen: befolkningen generelt, lokale beboere, turister, landmænd/-kvinder, konsulenter, institutioner/foreninger, voksne og børn.

Der er ikke foretaget danske spørgeskemaundersøgelser, der alene beskæftiger sig med naturen som tema. Derimod indgår natur i en lang række undersøgelser i relationen til andre hovedtemaer. Disse er beskrevet i det følgende:

Inden for temaet *friluftsliv/rekreation* er der undersøgelser af: a) hvordan befolkningen anvender det åbne land (naturen/landskabet) i sit friluftsliv i 1994/95, samt befolkningens holdninger og præferencer til forskellige tiltag i relation hertil (Jensen 1998), b) sammenhængen mellem befolkningens livskvalitet og hvordan befolkningen anvender det åbne land i sit friluftsliv i 1994/95, samt sammenhængen mellem livskvalitet og befolkningens holdninger og præferencer til forskellige tiltag i relation til natur (Ventegodt 1998), og c) udviklingen i befolkningens anvendelse af skovene fra 1976/78 til 1993/94, samt ændringer i befolkningens præferencer til skovens udformning fra 1976/78 til 1993/94 (Jensen og Koch 1997).

Inden for temaet *landbrug* er der undersøgelser af: a) holdninger i Danmarks befolkning til landbrugets natur- og miljøhensyn (Naturrådet 1999), b) holdninger og adfærd hos landmænd og planteavlskonsulenter omkring nedsat brug af bekæmpelsesmidler (Svendsen, Søgaard og Just, 1997), og c) hvorledes landmænds holdninger og miljøadfærd spiller sammen, og hvorledes informationsformidling, vidensopbygning, konsulentensystemets rådgivning og ERFA-grupper indvirker på miljøadfærden (Søgaard og Bager 1994).

Inden for temaet *skovbrug* er der hidtil i Danmark lavet undersøgelser af: a) forskellige kundesegmenters viden om og holdninger til træ og træprodukter (Institut for Opinionsanalyse 1997), b) lodsejeres og borgeres

⁴ CAB Abstracts. Er produceret af CAB International (Centre for Agriculture and Biosciences International), England. Databasen indeholder emner inden for: planteavl (jord-, have- og skovbrug), husdyrbrug, landbrug, human ernæring, levnedsmiddel- og veterinærvidenskab. Alle henvisninger har abstracts, som er forfattet af CAB. 78% af referencerne henviser til litteratur på engelsk.

⁵ Web of Science. Er produceret af Institute of Scientific Information (ISI), USA. Databasen indeholder emner inden for: biologiske fag, naturvidenskab, kunst, humaniora og samfundsfag. Adgang til søgning i Current Contents, Science Citation Index og Social Science Citation Index. Citationssøgning, dvs. søgning efter artikler som citerer en forfatter eller artikel som specificeres. 95% af referencerne henviser til litteratur på engelsk.

⁶ AGRIS. Er produceret af de enkelte FAO (Food and Agricultural Organisations) medlemslande. Databasen indeholder emner inden for: planteavl (jord-, have- og skovbrug), husdyrbrug, landbrug, human ernæring, levnedsmiddel- og veterinærvidenskab, teknologi, forening og miljøbeskyttelse. Indeholder thesaurus. Kun få henvisninger har abstracts, som kan være af forfatteren, men nogen gange forkortet. 69% af referencerne henviser til litteratur på engelsk.

adfærd og holdninger til skoven og skovbrugets nuværende og potentielle rolle i landbrugslandet samt flersidig skovforvaltning og lokalt relevante skovpolitikker (Præstholm og Jensen 2001).

Inden for temaet *turisme* er der undersøgelser af: a) turismes miljømæssige og sociale aspekter i relation til lokale samfund gennem ligheder og forskelle i præferencer, brug og oplevelser af påvirkninger i destinationer delt mellem turister og lokale beboere (Kaae 1999). Begge brugergruppers behov og ønsker er relevante for naturforvaltningen. En række lokale undersøgelser påviser endvidere sammenhænge mellem en række sociodemografiske variable i forhold til rekreative mønstre og præferencer (Kaae 1996, 1998, 2002, Lindberg, Rassing og Kaae, upubliceret).

Inden for temaet *naturvejledning* er der undersøgelser af: a) hvad der karakteriserer de typiske deltagere i turene, hvad deltagernes holdninger er til turene og naturen, og hvordan deltagerne er blevet bekendt med turene, hvad der karakteriserer de typiske deltageres forhold til skov og natur, om de er medlemmer af grønne foreninger og udviser anden grøn adfærd (Skov- og Naturstyrelsen 1993).

Inden for temaet *jagt* er der undersøgelser af: a) befolkningens viden om og holdning til jagt. Herunder hvad jagt er ifølge respondenterne, deltagelse i jagt, kendskab til jagt, jagtformer, færd i naturen, gener ved jagt, jagtlovgivning, jagttegn, jagtorganisationer, spisning af vildt samt opvækst (Skov- og Naturstyrelsen 1992).

Inden for temaet *livsform, livsstil og natursyn* er der undersøgelser af: a) samspillet mellem befolkningens nationale identitet, naturopfattelse og miljøengagement i Danmark, Sverige og på Island (Bruun 2000), b) landbokvinders og landbofamiliernes aktuelle situation arbejdsmæssigt, økonomisk og socialt – og serviceniveauet for familier i landdistrikterne. Herunder hvordan naturen og friluftsliv og fritidsaktiviteter optræder i kvindernes og deres familiers liv mv. (Jensen 1994).

Inden for temaet *parker og grønne områder* er der undersøgelser af: a) Befolkningens og institutioners og foreningers brug af og præferencer for byens parker og grønne områder herunder omfanget af besøg i parker og grønne områder i valgte undersøgelsesområder og begrænsninger for besøg (Holm 1998).

Litteraturopsamlingen viser, at der mangler dækkende viden inden for en række af temaerne, hvad angår grupper som eksempelvis byboere, landboere, naturvejledere, politikere, forskere, planlæggere, forvaltere, administratorer, studerende osv., samt minoritetsgrupper som eksempelvis handicappede (fysiske og/eller psykiske syge) osv. Derudover mangler der undersøgelser, som dækker en række temaer inden for naturpolitik, -regulering, -forvaltning, -administration og uddannelse. Forskellige islet fra disse behandles sporadisk inden for enkelte af de registrerede temaer, men behandles ikke selvstændigt som temaer i de nuværende undersøgelser.

De undersøgte variable i hovedparten af de danske undersøgelser omhand-

ler adfærd, viden og holdninger. Enkelte omhandler præferencer og perception. Der er kun få undersøgelser, der arbejder med variable, der belyser den menings- og betydningsdannelse, der ligger bag eksempelvis adfærd i naturen, holdninger til naturen og præferencer for naturen.

Størstedelen af de danske undersøgelser er empirisk deskriptive og komparative. Enkelte er også deskriptive og komparative teoretisk set, men kun enkelte er teoretisk fortolkende i klassisk forstand, dvs. at undersøgelserne har en konstituerende teoretisk begrebsramme, som de empiriske data fortolkes i.

De udenlandske undersøgelser er nået længere end de danske undersøgelser, både hvad angår undersøgelse af temaer og befolkningsgrupper, såvel som teoretiske, metodiske og empiriske sammenhænge. Især er Norge, Amerika og England længere fremme på området end Danmark. En vigtig årsag til dette er, at forskningen på området er startet langt tidligere, og at forskningsmiljøerne er langt større, mere veletablerede og tværvidenskabelige. I de udenlandske undersøgelser arbejdes der bl.a. med natursyn, hvilket især må begrundes med, at de teoretiske, metodiske og empiriske tilgange er veludviklede. Her bruges der både sociologiske, psykologiske og sundhedsvidenskabelige tilgange, såvel teoretisk, metodisk som empirisk, hvilket er nødvendigt for udredning af forskellige gruppers natursyn.

Med undersøgelsen af befolkningens holdninger til naturen gennem de tre forskellige metoder, som delprojekters metoder – kvalitative interview, spørgeskemaundersøgelser og dialogværksteder – giver undersøgelsen samlet set mulighed for at kunne bidrage til en udvikling af dansk forskning på området. Desværre har der på grund af delprojekternes samtidige gennemførelse ikke været så stor mulighed for at bygge videre på erfaringer fra eksempelvis de kvalitative undersøgelser, men det er forsøgt i det omfang, foreløbige resultater forelå. Den tidsmæssig koordinering har mindsket mulighederne for tværfagligt samarbejde mellem de tre delprojekter og dermed begrænset muligheden for en fælles videreudvikling af teori og metoder.

Natursyn

Folk har forskellige grundlæggende normer og værdier, der påvirker den måde, de opfatter naturen på. Dette giver folk forskellige natursyn – man kan sige, at de ser naturen gennem forskellige »briller«. Natursyn påvirker holdninger og ønsker til natur. Begrebet er derfor kortfattet diskuteret i det følgende, og dets anvendelse i undersøgelsen klarlagt.

Der er fremsat en række teorier, som indeholder forskellige klassifikationer af natursyn. Natursyn er individuelt, men afspejler også fremherskende opfattelser i samfundet og ændrer sig over tid. Set i et længere historisk perspektiv beskriver bl.a. Larsen (1995), hvordan natursynet har ændret sig fra antikken til i dag. Han omtaler tre hovedfaser: det *hensigtsbestemte natursyn*, det *sociale natursyn* og det *materielle natursyn*. Det hensigts-

bestemte natursyn, hvor naturen er Guds skaberværk og en altoverskygende kraft, som mennesket er underordnet, dominerede op til renæssancen. Her begynder man i stigende grad at forstå naturen ud fra menneskets behov, naturvidenskaben, produktivitet m.m., og i dette sociale natursyn er det mennesket frem for Gud, der er centrum i naturopfattelsen. I nutiden er mennesket imidlertid blevet en global naturkraft, der påvirker naturen og selv påvirkes tilbage. Vi står ikke længere over naturen, men indgår i naturen, og der kan ikke længere skelnes skarpt mellem natur og kultur. Dette betegnes det materielle natursyn. En anden natursynsklassifikation, der nærmere beskriver det danske natursyns udvikling i de sidste to århundreder, præsenteres af Schjerup Hansen (1989) og indeholder fire natursynskategorier: det *romantiske natursyn*, det *nytteprægede natursyn*, det *funktionalistiske natursyn* og det *økologiske natursyn*. Begge forfatteres klassifikationer af natursyn beskriver overordnede og langsigtede historiske skift i natursyn, men begge antyder også, at der i nutiden er flere samtidige og komplekse natursyn tilstede.

Nutidens natursyn i Danmark beskrives også af andre som sammensat af flere forskellige natursyn. Knudsen (1995) opdeler således nutidens natursyn i 5 typer. Den første er *naturen som omstændighed* (naturafhængighed), der primært relaterer til marginale områder, hvor fangere og fiskere er underlagt naturens luner. Den anden, *naturen som ressource* (naturdominans), betragter naturen som en ressource, der kan udnyttes, analyseres og kontrolleres ud fra primært økonomiske interesser og derfor ofte knytter sig til primærerhverv som landbrug, skovbrug, minedrift etc. Den tredje natursynsgruppe er *naturen som frigørelse* (naturlighed), der hverken er naturafhængig eller naturdominerende, men har taget romantikkens naturopfattelse til sig og opfatter naturen som noget positivt, som mennesket bør følge, så alt foregår så »naturligt« som muligt. Den fjerde gruppe ser *naturen som ideologi* (økologi), hvor mennesket skal tage vare på naturen, fordi det er stærkere end naturen, og samtidig sikre, at en række faktorer som bæredygtighed, forurening, dyreetik, biodiversitet m.m. indregnes i produktionsformerne. Endelig er der *naturen som religion* (følelsernes natursyn), der er et følelsesbaseret, irrationelt »religiøst« natursyn, hvor naturen er moralsk overlegen, og mennesket kan få del i dette ved at være god mod naturen. Der er store fællestræk mellem det romantiske natursyn, men det adskiller sig ved at inkludere både naturen og andre levende væsner. Et interessant aspekt ved Knudsens klassifikation er tilknytningen af de to første grupper til livsform og erhverv.

En anden klassifikation af natursyn, der tager udgangspunkt i nutidens komplekse natursyn, er Bruun (2000), der opstiller fire natursynskategorier: *antropocentrisk natursyn*, *zoocentrisk natursyn*, *økocentrisk natursyn* og *ikke-miljøorienteret natursyn*. Efterfølgende er det empirisk undersøgt gennem en spørgeskemaundersøgelse, i hvilket omfang de fire natursyn er udbredt i tre lande: Danmark, Sverige og Island. I udarbejdelsen af klassifikationerne har Bruun taget udgangspunkt i, hvordan naturen tillægges værdi, og i etikens klassiske skelnen mellem instrumentelle og intrinsiske værdier. Instrumentel værdi betegner, når noget har værdi for noget andet (nytteværdi), mens intrinsisk værdi er, når noget har værdi i sig selv

(egenværdi). En tilsvarende opdeling bruges også ofte inden for miljøfilosofien, hvor der skelnes mellem et *antropocentrisk natursyn*, hvor mennesket har egenværdi, mens naturen kun har instrumentel værdi for mennesket, og et *økocentrisk natursyn*, hvor naturen har værdi i sig selv uanset dens værdi for mennesket. Inden for det første natursyn vil alle tiltag vedrørende natur og miljø vurderes efter, hvorvidt de tjener menneskets værdier, velfærd og interesser, hvorimod naturen inden for det andet opfattes som bevaringsværdig i sig selv uafhængigt af menneskets interesser. Bruun supplerer denne økocentriske-antropocentrisk natursynsdimension ved at tilføje det såkaldte *zoocentriske natursyn*, der repræsenterer en form for mellemposition. I det zoocentriske natursyn har ikke kun mennesket, men også dyr, en intrinsisk værdi, og visse dyr – især pattedyr, der deler bevidsthedstræk med mennesket – bør omfattes af særlige hensyn, og det betragtes som uetisk at udrydde dyrearter eller påføre andre levende væsner lidelser (tremmekalve, burhøns, jagt osv.); alle enkeltindivider har rettigheder. Til disse tre typer af natursyn tilføjer Bruun en gruppe, som han kalder det »ikke-bekymrende natursyn«, som ikke mener, at naturen og mennesket er truet, og derfor ikke opfatter miljøpolitik som vigtig. Men efterfølgende taler Bruun om tre natursyn og betragter måske herved det ikke-bekymrende natursyn mere som en restgruppe med et manglende eller svagt defineret natursyn frem for et egentligt natursyn.

Natursyn belyses i flere internationale undersøgelser, der ofte opdeler folk i dimensionerne miljøorienterede/økocentriske og ikke-miljøorienterede/antropocentriske. En undersøgelse af besøgende i Virgin Islands National Park på St. John (Uysal et al. 1992) belyser natursyn baseret på en NEP (New Environmental Paradigm) underskala. Resultaterne viser, at de miljøorienterede har andre rekreative præferencer, idet de foretrækker færre menneskeskabte faciliteter, færre besøgende på stranden samt mere dyre- og planteliv. Undersøgelsen viser også en stigende miljøbekymring med stigende alder og uddannelse, samt at kvinder generelt er mere bekymrede for miljøet end mænd er. Også et andet NEP-scala-baseret studie (Luzar et al., 1995) viser en sammenhæng mellem overordnet natursyn og præferencer for aktiviteter, idet potentielle besøgendes interesse for at deltage i naturbaseret turisme i Louisiana er større blandt folk med et økocentrisk natursyn. En undersøgelse af besøgende i Biscayne Bay National Park i Florida, USA (Jurowski et al. 1995) viser en sammenhæng mellem natursyn og ønsker til parkforvaltningen. Besøgende med et økocentrisk natursyn foretrækker, at nationalparken bruger sine ressourcer til at sikre og beskytte miljøet, mens besøgende med et antropocentrisk natursyn foretrækker tiltag, der forandrer miljøet.

En dansk afprøvning af NEP skalaen på Bornholm (Lindberg, Rassing og Kaae upubliceret) viser en gruppering i henholdsvis en antropocentrisk og en økocentrisk dimension. Dog er den økocentriske gruppe opdelt i to, hvoraf den ene i højere grad ser natur- og miljøproblemer som meget akutte.

Ud fra en opdeling i økocentrisk og antropocentrisk natursyn, fandt Thompson og Barton (1994) i første del af en undersøgelse, en sammen-

hæng mellem økocentrisk natursyn og mindre miljømæssig ligegyldighed samt større velvilje over for fredning og medlemskab af en række miljøorganisationer. Men i den efterfølgende undersøgelse kunne de imidlertid ikke eftervise disse sammenhænge eller identificere sammenhænge mellem antropocentrisme og miljøpolitisk apati.

Andre studier identificerer ligeledes natursynsgrupper, men finder lille sammenhæng med mere konkrete holdninger til miljøet. Et NEP-baseret studie af tre typer lystfiskere i Virginia (Mowen, Williams & Graefe 1997) viser, at holdninger til miljøet på bestemte lokaliteter i højere grad var betinget af lystfiskernes rekreative specialisering end af deres overordnede natursyn. Et studie af sejlere i Michigan (Van der Stroep 1997) påviste ingen sammenhæng mellem deres miljøadfærd og overordnede natursyn. Et australsk studie i Kakadu Nationalpark (Ryan & Harvey 2000) identificerer en opdeling mellem besøgende der foretrækker at iagttage henholdsvis delfiner eller krokodiller som turistattraktion, men de finder ingen markante forskelle i de to gruppers natursyn (NEP-skala-baseret). Det kunne måske tænkes, at der i disse studier er tale om så specialiserede grupper, at de har store ligheder i værdigrundlag.

Samlet viser resultaterne af de internationale undersøgelser ikke klart, om der er sammenhæng mellem natursyn og folks rekreativ adfærd, præferencer, miljøholdninger eller ønsker til parkforvaltning. Også de eventuelle sociodemografiske sammenhænge er uden entydige resultater, der kan bidrage til at guide en undersøgelse af natursyn i Danmark.

I denne spørgeskemaundersøgelse er det valgt at gå dybere i Bruuns (2000) undersøgelse og anvende denne som udgangspunkt for en undersøgelse af befolkningens natursyn og kobling til deres holdninger og ønsker til natur i øvrigt. For hver af Bruuns (2000) udviklede natursyn opstilles der i denne undersøgelse tre udsagn, som vurderes på en 5-delt Likert-skala fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig). Herefter opgøres, hvor mange der er helt eller delvis enige i hvert af de tre udsagn, dog er enkelte udsagn omvendte, så man skal være helt eller delvist uenige for at tilhøre gruppen. Bruun finder, at der i Danmark er mellem 4-21%, der er helt eller delvis enige i de udsagn, der knytter sig til spørgsmålene inden for gruppen »ikke-miljøvenligt natursyn«, og tilsvarende er der 11-71% indenfor gruppen »antropocentrisk natursyn«, 21-79% indenfor »zoocentrisk natursyn« og 52-61% inden for gruppen »økocentrisk natursyn«. Som det fremgår varierer folks tilslutning til spørgsmålene meget inden for hver gruppe, men der analyseres ikke videre på materialet ved f.eks. at søge at definere grupper af besvarelser med fælles holdningsmønstre.

Bruun (2000) konkluderer, at det kun i stærkt begrænset omfang er muligt at inddеле befolkningen i adskilte grupper ud fra de anvendte natursyn. Besvarelserne viser en blanding af natursynene og udtrykker derved en samtidig sympati for forskellige natursyn, der ud fra klassifikationens opdeling burde udelukke hinanden. En sammenblanding af natursyn er det dominerende træk, og Bruun mener, det afspejler en udbredt almen bekymring i befolkningen over for miljøet. Det nævnes, at den manglende

identifikation af natursynsgrupperne kan skyldes, at de er forkerte, og/eller at folk ikke reagerer som rationelle og intentionelle politiske agenter i forhold til miljøsager. En anden tolkning er, at folk har flere samtidige natursyn og vægter disse forskelligt i forskellige situationer. Ud fra dette argument foreslår Bruun en mere nuanceret klassifikation af natursyn, hvor han tilføjer en række nye kategorier som »romantisk«, »æstetisk«, »fri ressource«, »teknologisk« og »ikke samfundsændringer«. Disse spørgsmål stammer fra andre dele af hans undersøgelse og var ikke oprindeligt tænkt som relevante for afdækningen af natursynsspørgsmål. Selvom hans pointe med at videreudvikle natursynsaspektet metodologisk er vigtig, virker inddragelsen af en lang række nye aspekter ikke umiddelbart velovervejet. Frem for at inddrage disse nye dimensioner, virker det mere relevant først at gå dybere ned i en analyse af de dimensioner som er indeholdt i de fire oprindelige opdelinger, og prøve at afsøge nogle af de grupperingstendenser, der måtte være internt mellem de forskellige natursynsudsagn. Bruun finder, at det interessante ikke så meget er, at befolkningen har sammensatte eller selvmodsigende natursyn, men derimod konstellationen af konkrete komponenter fra de forskellige natursyn. Han analyserer dog ikke videre på disse konstellationer.

Der er i Bruuns undersøgelse kun i begrænset omfang beskrevet socio-demografiske forskelle i besvarelsen af natursynsspørgsmålene. Det nævnes dog, at der er en beskeden men systematisk kønsforskel i stort set alle natursynsspørgsmålene. Kvinder i alle tre lande (Danmark, Norge og Island) er især mere zoocentriske end mænd og derfor mere kritiske over for dyreopdræt, jagt m.m.. Men kvinder er også mere tilbøjelige end mænd til at opfatte naturen som truet og til at føle sig som ét med naturen. Muligvis på grund af den uklare opdeling i natursynsgrupper, bliver resultaterne ikke relateret til andre udsagn om eksempelvis engagement i miljø- og samfundsspørgsmål.

Med udgangspunkt i disse resultater er det i denne undersøgelse valgt at arbejde videre med Bruuns fire natursynskategorier og anvende statistiske analyser (eksplorative faktoranalyser) til at se, om der forekommer grupperingstendenser internt mellem de forskellige spørgsmål om natursyn. Endvidere er natursynsspørgsmålene individuelt analyseret i forhold til de anvendte socio-demografiske variable.

Livsstil

I undersøgelsens formål var det ønsket at relatere folks holdninger og ønsker til natur til livsstilsparametre. Derfor er begrebet kortfattet diskuteret i det følgende, og dets anvendelse i undersøgelsen diskuteres.

At vi gennem vores holdninger og adfærd adskiller os fra hinanden og har forskellige livsformer eller livsstile, siger vi ofte i den betydning, at holdninger og adfærd er karakteristiske for en bestemt gruppe af mennesker. Men lige så let det er at konstatere dette, lige så komplekst synes det at være at konkretisere begreberne livsform og livsstil.

Livsform og livsstil er begreber, vi forsøger at anvende til at beskrive og forstå folks handlinger og adfærd. Set på denne måde kan man sige, at beskrivelsen inddrager kulturelle faktorer i forståelsen af forskelle og dermed adskiller sig fra en beskrivelse/forståelse, der gives ud fra socio-demografiske størrelser alene. Livsstil og livsform er dog ikke konkrete fysiske størrelser, som man kan gøre til genstand for målinger. Man kan derimod betragte begreberne som en måde at segmentere befolkningen på, at skabe en forståelsesramme for, hvordan og hvorfor folk handler i relation til det undersøgte objekt. Som beskrevet af Jensen (1999): »Med livsstilsbegrebet forsøger forskere og andre ... at begribe forskelle i den måde mennesker lever livet på. Livsstil er ikke noget der findes 'derude', men et skema knyttet til den, der ser på det, der sker derude« (Jensen 1999: 39).

Der synes overordnet at være to indgange til, hvordan man forsøger at udvikle brugen af kulturelle faktorer til forståelse af handlingsmønstre, dels gennem anvendelse af begrebet *livsform*, dels gennem begrebet *livsstil*. Livsformbegrebet er i Danmark kendt gennem Højrup (1983, 1995), hvor en strukturalistisk tilgang til at inddrage det kulturelle i begrebsliggørelsen er fremtrædende. Han definerer fire forskellige livsformer: den selvstændige, lønarbejderen, den karrierebundne og den borgerlige. Disse livsformer opfattes som grundvilkår for det enkelte menneske og kan defineres som strukturalistisk bestemte grundtyper af livsformer, det er muligt at leve i et givet samfund. Livsformerne er således teoretiske konstruktioner, men i praksis finder man sjældent mennesker, der kun har træk af en livsform. Ligeledes er der ikke altid overensstemmelse mellem den livsform, hvis værdier man er mest præget af, og den livsform man har mulighed for at udfolde (Hestbæk 2001).

Livstilsbegrebet er nok mest kendt gennem dets anvendelse inden for marketing, eksempelvis AIM's Minerva-model (Dahl 1997). I denne type livstilsundersøgelser er det målet at kunne inddele forbrugerne i generelle livsstilstyper baseret på holdninger/værdier og/eller konkret adfærd, så man efterfølgende kan nå de enkelte gruppers behov så præcist som muligt. Livsstil er her empirisk udledt, ofte gennem store kvantitative telefonbaserede undersøgelser.

Gruppering af folk i forskellige livsstile kan baseres på forskelle i værdier og normer. Stanford Research Institute var blandt de første, der udviklede metoder til en sådan *livsstil-segmentering*, Value Attitudes Lifestyle Segmentation (VALS). Metoden bygger bl.a. på Maslows teorier inden for psykologi, men er operationaliseret til brug i spørgeskemaer, så den måler livsstil ud fra værdier, holdninger og forbrugsmønstre. Den amerikanske befolkning blev således inddelt i 9 livsstilsegmenter (Mitchell 1984). Denne indfaldsvinkel kaldes psykografisk segmentering og er videreudviklet inden for især marketing, idet man søger at målrette reklamer og produkter, så de passer til folks livsstil. Metoder inden for området er ofte vanskeligt tilgængelige på grund af de kommercielle interesser, som marktingsfirmaer har i metoderne til psykografisk segmentering. I et studie af livsstil og rekreativ valgadfærd (Kaae 1990, 1998) blev der dog ved brug af psykografisk segmentering påvist en vis specificitet i friluftaktivitetsvalg og præfe-

rencia i forhold til folks livsstil. Spørgsmålene er dog kulturelt specifikke og kan ikke direkte overføres til Danmark.

Imidlertid er livsstilsbegrebet meget mere end disse marketingundersøgelser og anvendes i en lang række forskellige teoretiske og empiriske sammenhænge inden for både humaniora og samfundsforskning.

Hvis vi ser på miljøforskningen, har livsstilsbegrebet primært fundet anvendelse inden for forskningen af transport- og energivaner (Læssøe 2000, Jensen & Gram-Hansen 2000). Her anvendes det til at prøve at forstå forbrugsændringer samt til at bidrage til at ændre udviklingen af forbrug. Som beskrevet af Læssøe (2000) bliver livsstil ofte opfattet som »et individs eller en gruppes faktuelle adfærdsmønstre; som noget der kan måles, miljøvurderes og derefter forsøges reguleret« (Læssøe 2000:76). Men ofte må man først forstå det faktuelle adfærdsmønster ved at se på motiver og holdninger bag den aktuelle adfærd, før det giver mening.

Forskere på By & Byg (Jensen & Gram-Hansen 2000) har i deres studier af miljøadfærd arbejdet med en tredelt livsstilsmodel, der teoretisk kobler de tre begreber: livsform, livsstil og stil. Selve modellen operationaliserer i sin enkelthed begreberne livsform og livsstil gennem analyser af deres fysiske aftryk: stilen. De giver samtidig en konkret beskrivelse af de tre begreber, som er gengivet i det følgende:

Livsform »refererer til konteksten for den indre orden, også kaldet kulturel arv. Det er her, vi finder de udtalte livsværdier og grundholdninger, der giver livsformen form. Modsat stil er livsform ikke noget, der tilføres udefra, men noget man har med hjemmefra. Det er selve den formning, der finder sted gennem opdragelse, uddannelse og tilpasning til arbejdsmarkedet. Livsform sidder i kroppen og refererer først og fremmest til opvækst og kulturel baggrund. Man taler om kulturel ballast, og henviser dermed til alt det, der gives videre fra generation til generation, og som den enkelte tager for givet« (Jensen & Gram-Hansen 2000:17).

Livsstil »refererer til indre orden, dvs. det netværk af betydninger, som formår at knytte forbindelse mellem ydre tegn og indre kontekst, mellem stil og livsform, mellem det, der flyder og det, der har bundet sig i en fast form. Denne sammenhæng skabes i princippet af individet selv, men på kollektiv basis, dvs. på sociale og samfundsmæssige præmisser. Det er denne individuelle tilpasning til den samfundsmæssige orden, der gør tilværelsen meningsfuld. Og som er kernen i en livsstil. Livsstil hviler på den kulturelle arv, men bliver på afgørende vis mærket af tidens rationaler, og måske understreges den af stil« (Jensen & Gram-Hansen 2000:16).

Stil »refererer til ydre tegn, dvs. umiddelbart synlige tegn. Vi finder dem i den personlige klædedragt, i boligindretning, i bilvalg eller kort og godt de steder, hvor man som individ, familie eller gruppe signalerer, hvem man er – eller godt vil give sig ud for at være. Man er distingveret. At være distingveret betyder, at man signalerer hvilken gruppe, man føler sig knyttet til, og samtidig viser, hvilke grupper, man tager afstand fra« (Jensen & Gram-Hansen 2000:16).

Stil er altså det fysiske aftryk af livsstilen og livsformen. I forhold til natur, kan man således sige, at en bestemt brug af naturen, eksempelvis det at køre på mountainbike eller spille golf, indikerer en bestemt stil og dermed måske en lidt anderledes holdning til naturen. Men den konkrete sammenhæng mellem de tre begreber er stadig en meget svær størrelse. Hvordan man kommer fra en given stil til livsstilen og relationen den modsatte vej, er i sig selv en stor empirisk og teoretisk udfordring, før man direkte kan anvende spørgsmål om stil til at sige noget om folks livsstil eller omvendt.

Socialforskningsinstituttet har lavet en undersøgelse, hvor de spørger sig selv: Kan man overhovedet spørge mennesker om deres livsform i spørgeskemaundersøgelser? (Andersen 1993). Resultaterne viser, at det kan man godt på visse betingelser, men det interessante i denne forbindelse er, at de finder, at udviklingsmulighederne for kvantitative livsformsanalyser især ligger i et tæt samspil med livsformsforskning, baseret på kvalitative metoder. Ikke så overraskende at de bedste resultater findes, hvor kvantitative og kvalitative metoder anvendes til at berige hinanden på de forskellige metodemæssige trin.

I denne spørgeskemaundersøgelse af befolkningens holdninger og ønsker til den danske natur er det bevidst valgt at arbejde med livsstilsbegrebet på flere forskellige måder af eksplorativ karakter. Der er konkret arbejdet med de fire variable: familielivscyklus, livsform, miljøbevidsthed i hverdagen og samfundholdninger, som alle beskrives under deres respektive afsnit. De tre første anvendes som baggrundsvariable i analysematerialet og fungerer dermed som en udvidelse af de traditionelt anvendte socio-demografisk variable. Derudover er der arbejdet med at inddrage livsstilsaspekter i selve spørgsmålene om natur, eksempelvis omkring naturens rolle i hverdagslivet.

Som ovenstående viser, er det meget svært at operationalisere livsstil, ikke mindst til anvendelse i spørgeskemaanalyser. Gennem processen har en kobling til den samtidige gennemførte kvalitative undersøgelse (Læssøe & Iversen 2003) derfor været tilstræbt. Kvalitative udsagn baseret på de kvalitative undersøgelser indgår specielt i spørgsmålene om oplevelser af natur og naturens betydning i hverdagslivet.

Metode

Hensigten med dette delprojekt er primært at undersøge, hvor udbredte forskellige holdninger og ønsker til naturen er i befolkningen. Derfor er der valgt en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse som metode til dataindsamling. Frem for som i kvalitative interviews at fortolke nogle få enkeltindviders aktiviteter og holdninger til naturen ind i en eksisterende teoriramme, belyser den kvantitative undersøgelse en stor befolkningsgruppes mønstre og holdninger og ønsker til natur. Således kan kvantitative undersøgelser supplere kvalitative undersøgelser til at belyse, hvor udbredte nogle af de sammenhænge, der er fundet, er i befolkningen. Gennem analyser kan den kvantitative undersøgelse desuden belyse, i hvilken grad befolkningens ønsker og holdninger hænger sammen med en lang række sociodemografiske faktorer.

Undersøgelsen spørgsmål bygger på et grundlæggende kendskab til friluftslivsforskning og teorier inden for bl.a. socialpsykologien. Udgangspunktet for undersøgelsen er imidlertid ikke deduktivt at »bevise« eksisterende teorier, men snarere med en mere induktiv metode at afsøge sammenhænge mellem naturpraksis, holdninger og ønsker samt sociodemografi. Resultaterne heraf kan så i fremtiden sammenholdes med de øvrige delprojekter samt med andre nationale og internationale undersøgelser og teorier og evt. påvise nye sammenhænge, der kan undersøges mere dybtgående og danne grundlag for en videreudvikling af teorier og metoder.

Udvikling af spørgsmålene

Spørgsmålene i undersøgelsen er udviklet og udvalgt gennem en række møder i følgegruppen og på workshops m.m. samt på baggrund af den udførte litteraturopsamling. Spørgsmålene – især spørgsmål 4 – indeholder udsagn baseret på de foreløbige resultater fra de kvalitative interviews, der ønskes testet mere generet. Ligeledes er der medtaget udsagn, der knytter sig til andre dele af projektets samlede indhold – bl.a. spørgsmål om natursyns religiøse dimension (del af spørgsmål 4) og spørgsmål om natursyn (spørgsmål 21), der bygger på en klassifikation af Bruun (2000). Hvor det har været muligt, har undersøgelsen anvendt spørgsmål, der er testet i andre undersøgelser og derved muliggør sammenligninger. Det gælder bl.a. samfundssyn, der indgår i en norsk undersøgelse af Skogen (2001).

I undersøgelsen er det valgt at lade folk selv definere, hvad de anser for natur, frem for at påtvinge dem en bestemt definition. Nogle vil eksempelvis se hele landskabet som natur, mens andre udelukkende vil anse ikke-dyrkede områder som natur. Nogle spørgsmål er helt eller delvis åbne spørgsmål, hvor folk selv skal beskrive bl.a. en god naturoplevelse, på hvilken måde barndommens natur har betydning for dem i dag o.l. Ved at inkludere sådanne spørgsmål fås et omfattende bidrag af kvalitative svar,

der kan bruges mere beskrivende og til at belyse, om der er nogle mønstre, der understøtter og evt. supplerer de mere lukkede svarkategorier.

Pilottest

Spørgsmålene er testet af ca. 20 personer med forskelligt uddannelsesniveau. Undersøgelsen er ligeledes blevet gennemgået af Olaf Rieper på AKF. Dette har medført en række mindre rettelser af især ordvalg og ændring af for faglige udtryk.

Udtræk

Undersøgelsen bygger på et statistisk repræsentativt udtræk af danske statsborgere med fast bopæl i Danmark. Udvælgelsen er baseret på alle voksne mellem 18 og 80 år på baggrund af 2 tilfældigt udvalgte fødselsdage, og det 9. ciffer i CPR-nummeret, der er tilfældigt. Udtrækket er på 2.033 personer, og stikprøven er repræsentativ i forhold til befolkningen mellem 18-80 år som helhed.

Udtrækket behandles med den anonymitet, der kræves i henhold til gældende registerlovgivning, og undersøgelsen er godkendt af Datatilsynet.

Udsendelsesprocedurer

Spørgeskemaet blev udsendt den 10. maj 2002 til de 2.033 deltagere sammen med et følgebrev og en frankeret svarkuvert. Som ekstra motivation blev der udlovet præmier til deltagerne i form af 3 weekend kroophold for 2 personer. 1. rykker blev udsendt i slutningen af maj i form af en kort påmindelse om at indsende skemaet. 2. rykker blev udsendt i juni med et følgebrev samt et nyt spørgeskema og frankeret svarkuvert, idet nogle kunne have mistet spørgeskemaerne. Lodtrækningen foregik den 27. juni af et 8-årigt barn i vidners påsyn. De tre vindere har fået direkte besked og fik tilsendt et gavekort.

Svarprocent

Af de 2033 i stikprøven måtte 53 personer udgå pga. adresseændringer, dødsfald og alvorlige helbredsproblemer (koma-patient, psykisk syge, hjerneblødning osv.) der umuliggjorde deltagelse. 2 personer med adressebeskyttelse udgik efter eget ønske, da CPR-kontoret ved en fejl havde inkluderet dem. Efter bortfaldet var der reelt 1980 personer, der havde mulighed for at deltage i undersøgelsen. Én deltager, der var svagtseende, blev interviewet pr. telefon.

Af de 1980 mulige deltagere i undersøgelsen indkom der i alt 1200 besvarede spørgeskemaer. Dette giver en svarprocent på 61%. Dette er en acceptabel svarprocent – især taget i betragtning, at spørgeskemaet er meget

langt. Der var en del, der henvendte sig pr. telefon, brev eller e-mail, og ikke ønskede at deltage, primært pga. spørgeskemaets længde.

Bortfald og repræsentativitet

Bortfald

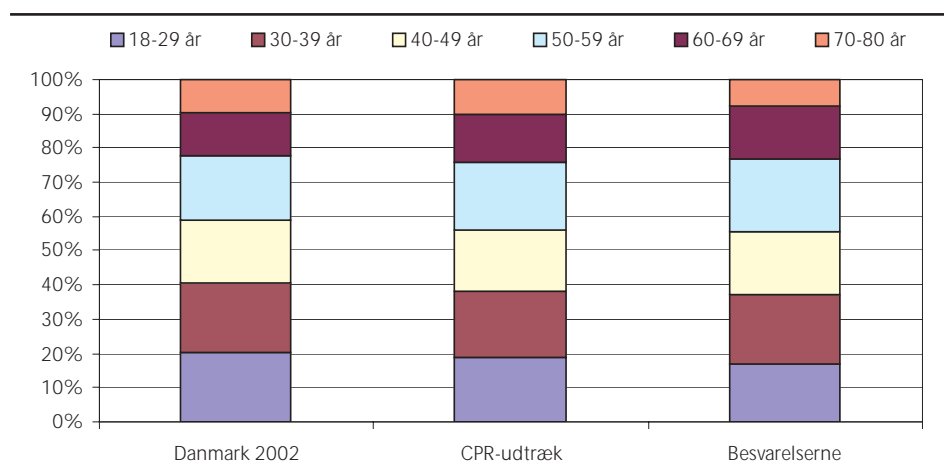
Undersøgelsens interviewbortfald, dvs. den del, der ikke besvarer spørgeskemaet, er på 39%, hvilket ikke er unormalt højt for spørgeskemaundersøgelser. Bortfaldet repræsenterer en væsentlig fejlkilde i spørgeundersøgelser (Koch, 1977), idet disse personer adskiller sig fra svarpersonerne mht. svarvillighed og/eller svarevne. Bortfaldet er søgt reduceret gennem brug af 2 rykkere og præmier. Analyser viser ingen forskel i køn, alder eller geografi mellem svarpersoner og ikke-svarpersoner. I skriftlige/telefoniske afslag nævnes især spørgeskemaets længde og tidsforbrug som årsager til ikke at svare.

Kønsmæssig repræsentativitet

Repræsentativitet viser, om svarpersonerne adskiller sig fra CPR-udtrækket og befolkningen som helhed. CPR-udtrækket er statistisk repræsentativ for befolkningen ($p = 1,000$). I de modtagne svar er der 69 personer, hvor en anden person (typisk ægtefællen) har indsendt skemaet, sandsynligvis som en fællesbesvarelse i husstanden. Denne gruppe er taget ud af repræsentativitetsanalysen. Der er ingen køns mæssig forskel mellem svargruppen og befolkningen ($p = 0,152$), og besvarelsene må derfor betragtes som køns mæssigt repræsentative for befolkningen.

Aldersmæssig repræsentativitet

Aldersfordelingen af henholdsvis befolkningen, CPR-udtrækket og besvarelsene fremgår af figur 1. CPR-udtrækket er statistisk repræsentativ for befolkningen ($p = 0,117$). Besvarelsene er ligeledes repræsentative for CPR-udtrækket ($p = 0,076$). Imidlertid er der en lille skævhed i besvarelsene ($p = 0,001$), idet der er en mindre underrepræsentation i svarene fra de 18-29-årige og de 70-80-årige. Årsagen kan være, at en række af spørgsmålene kræver en vis livserfaring for at kunne besvares, mens det i den æld-

Figur 1. Aldersmæssig fordeling af 18-80-årige i henholdsvis befolkningen som helhed, CPR-udtrækket og besvarelsene ($n = 1200$).

ste aldersgruppe muligvis kan skyldes helbredsmæssige problemer. Modsat er der en mindre overrepræsentation af besvarelser fra aldersgruppen 60-69-årige, der evt. kan skyldes, at denne gruppe har mindre erhvervsarbejde og derfor bedre tid til at udfylde det ganske omfattende spørgeskema. Også aldersgruppen 50-59 er svagt overrepræsenteret, mens aldersgrupperne 30-39 år og 40-49 år er repræsentative i forhold til landsniveauet. Selvom besvarelsernes ikke kan siges at være fuldt repræsentative for befolkningen, skønnes forskydningerne dog ikke at være så store, at det har nogen væsentlig betydning for resultaterne i undersøgelsen.

Geografisk repræsentativitet

Der er ingen signifikante forskelle mellem CPR-udtrækket fra de forskellige amter ($p = 0,228$), eller for besvarelsernes fordeling på amter i forhold til landet som helhed ($p = 0,310$) og undersøgelsen er således geografisk repræsentativ.

Bystørrelsesmæssig repræsentativitet

For en række beboere på landet har det været vanskeligt at afgøre, om de boede i en landsby med under 500 indbyggere eller i et landdistrikt (jvf. spørgsmål 25 i appendiks). Derfor blev disse to kategorier slået sammen i repræsentativitetsundersøgelsen. Der er ingen signifikante forskelle mellem besvarelsernes fordeling på bystørrelse i forhold til indbyggertallets fordeling i landet som helhed ($p = 0,053$), og undersøgelsen er således bystørrelsesmæssigt repræsentativ.

Uddannelsesmæssig repræsentativitet

Uddannelse er en variabel, der i høj grad afhænger af alder. Yngre generationer får i dag en langt højere uddannelse, end de ældre i samfundet har fået. Danmarks Statistik opgør imidlertid kun uddannelsesniveau for aldersgruppen 30-69 år. Derfor er denne aldersgruppe taget ud af besvarelserne og testet i forhold til tallene for aldersgruppen i landet som helhed. Der er imidlertid en signifikant forskel, og derved er uddannelsesniveauet ikke repræsentativt for befolkningen som helhed. Der er en overrepræsentation af folk med gymnasium/HF samt med korte, mellemlange og lange videregående uddannelser, mens folk med grunduddannelse og især erhvervsfaglige uddannelser er underrepræsenterede i aldersgruppen 30-69 år. Dette vurderes at hænge sammen med spørgeskemaets længde og til tider komplekse spørgsmål, hvor folk med længere uddannelse har haft lettere ved at svare. Gruppen 30-69 år udgør imidlertid kun et udsnit af besvarelserne (1088 personer), og det kan ikke siges, om besvarelserne i aldersgrupperne 18-29 år eller 70-80 år er uddannelsesmæssigt repræsentative for deres aldersgrupper. Selvom folk med grundskole og erhvervsfaglige uddannelser er underrepræsenterede i undersøgelsen, er de dog de dominerende uddannelsesgrupper i besvarelserne.

I tolkning af resultaterne af undersøgelsen bør man betænke, at det for aldersgrupperne 30-69 år i en vis grad er folk med lidt længere uddannelser, der har besvaret spørgeskemaet. Generelt viser analyserne mellem spørgsmål og baggrundsvariable dog, at uddannelsesniveau kun i mindre omfang influerer på ønsker og holdninger.

Samlet set er besvarelsene kønsmæssigt, geografisk og bystørrelsesmæssigt repræsentative for den danske befolkning, mens besvarelsene har vist en skævhed med hensyn til alder og uddannelsesniveau i forhold til befolkningen som helhed. Det skønnes især at skyldes spørgeskemaets længde og indhold. Det var netop ønsket i denne undersøgelse at gå lidt dybere ned i nogle lidt »tungere« emner, som det kræver en lidt større indsats og forståelse at besvare, og det har medført en lavere besvarelsesprocent blandt folk med erhvervsrettede uddannelser eller grundskole. Der er således tale om en »trade-off« mellem dybdegående indhold og fuld repræsentativitet, som bør overvejes i fremtidige undersøgelser. Samlet set er der dog ikke tale om, at undersøgelsen har en skævhed, der – især fordi uddannelse spiller en begrænset rolle i forhold til ønsker og holdninger til natur – skulle påvirke resultaterne i nævneværdig grad.

Databehandling

De indkomne spørgeskemaer er blevet indscannet af et professionelt scaningsfirma, der har stor erfaring med spørgeskemaundersøgelser. Alle skemaer, hvor der forekommer dobbeltmarkeringer eller manglende markeringer, er blevet eftersat manuelt, og det korrekte svar er indtastet. Ligeledes er de åbne spørgsmål blevet indtastet manuelt.

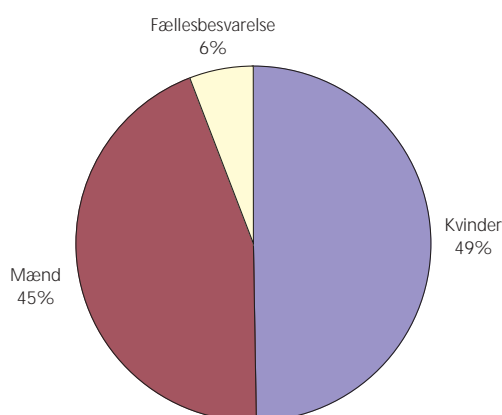
Som ekstra kontrol på dataindtastningen er der lavet frekvensanalyser på alle variable, for at sikre at ingen af svarene lå uden for de anvendte kategorier. Data fra spørgeskemaerne er analyseret i SPSS (Statistical Package for Social Sciences) version 10.1. Generelt i hele rapporten nævnes kun forskelle, når de er statistisk signifikante med en sikkerhed på 95% eller mere ($p < 0,050$). Sammenhænge med sociodemografiske variable beskrives i et separat kapitel, og der er markeret tre grader af signifikans: sammenhænge med *** viser meget markante sammenhænge ($p \leq 0,001$), ** angiver markante sammenhænge ($0,001 < p \leq 0,010$), mens * angiver knap så markante sammenhænge ($0,010 < p < 0,050$). Når intet er angivet er sammenhængen ikke signifikant ($p \geq 0,050$). I rapporten beskrives kun sammenhænge med meget markante sammenhænge (***). Det skal fremhæves, at analyser som disse er af deskriptiv/komparativ karakter og påviser forskelle og ligheder, men ikke siger noget om årsag og virkning.

Endvidere er der ved nogle spørgsmål med mange underspørgsmål anvendt explorative faktoranalyser til at analysere, om der skulle være interne mønstre i besvarelsene, som sammenknytter bestemte underspørgsmål i grupper. Tilsvarende metode er anvendt i norske og danske undersøgelser (Jensen 1998, Skogen 2001). Da analyserne er explorative, og tilhørsforholdet til dimensionerne ikke er gensidigt udelukkende, er hver af disse variable ikke samlet til én baggrundsvARIABLE. Dette betyder, at variable som natursyn og samfundssyn vanskeligt kan anvendes som baggrundsvARIABLE, men derimod er alle underspørgsmål statistisk testet mod de sociodemografiske variable.

Baggrundsprofil af deltagerne

Kønsfordeling

Som det fremgår af figur 2, er der kønsmæssigt en stort set ligelig besvarelse af spørgeskemaet med 49% kvinder, 45% mænd og 6% fællesbesvarelse.

Figur 2. Kønsfordelingen af svarpersonerne i undersøgelsen (n = 1200).

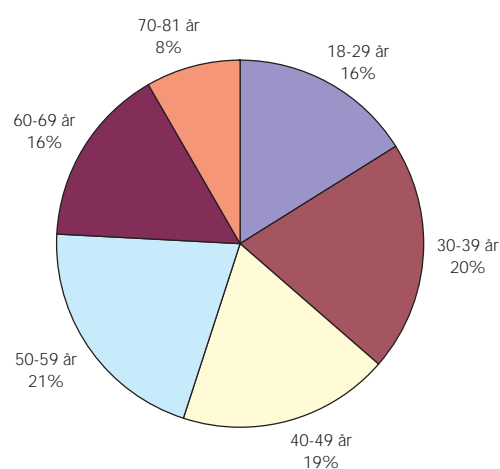
Køn er nok den mest anvendte baggrundsvariabel i international friluftslivsforskning. Forskelle mellem mænd og kvinders friluftsliv afhænger ifølge Henderson (1994) både af genetisk/biologiske kønsforskelle som eksempelvis fysisk styrke, men også af de sociale og kulturelt betingede kønsforskelle, der indlæres i samfundet. Et dansk eksempel kunne være udviklingen af »fodbold drenge« og »hestepiger« blandt børn og unge.

Resultaterne fra en række sammenfattende internationale studier af kønsforskelle i friluftsliv viser dog, at lighederne mellem mænd og kvinders friluftsliv er større end forskellene med hensyn til den generelle deltagelse i friluftsliv. Men for en række friluftslivsaktiviteter er der en mere markant kønforskel (Zuzanek 1978, Kelly 1980, O'Leary et al. 1982, Roggenbuck & Lucas 1987, Hartmann & Cordell 1989). Kvinder deltager generelt i færre friluftslivsaktiviteter end mænd og er ofte mere orienteret mod at deltage i bl.a. familieorienterede aktiviteter. Modsat deltager mænd hyppigere i mere fysisk krævende og traditionelt maskuline aktiviteter som jagt, fiskeri, vildmarksture m.m. Der har i udlandet udviklet sig et helt forskningsfelt omkring kønsaspekter i friluftslivet, hvor dybere årsager til kønsforskelle søges afdækket. Årsager knytter sig bl.a. til, at definitioner og begreber omkring friluftsliv bygger på en adskillelse af arbejde og fritid, som mange kvinder ikke oplever på samme måde som mænd; at kvinder er underlagt flere begrænsninger i deres friluftsliv pga. familieforpligtigelser, som reducerer deres deltagelse og medfører deltagelse i aktiviteter på børnenes frem for egne præmisser; samt at kvinder ofte er mere frygtssomme over for deltagelse i udendørs aktiviteter pga. frygt for overfald m.m. Samlet set kan

kønsforskelle i friluftsliv og især -aktiviteter bedre forstås i denne bredere kulturelle sammenhæng (Manning, 1999).

Aldersfordeling

Aldersfordelingen af besvarelserne fremgår af figur 3. Som det ses, er der en nogenlunde ligelig fordeling imellem de 5 aldersgrupper op til 69 år, mens der er færre i aldersgruppen 70-80/81 år (halvdelen af udtrækket nåede at fylde år undervejs, men der er korrigeret for dette i repræsentativitetsundersøgelserne). Det er forventeligt, at der er færre i aldersgruppen 70-80/81 pga. en mindre population, men også fordi flere har svært ved at deltage pga. helbredsproblemer og alderdomssvækkelse.

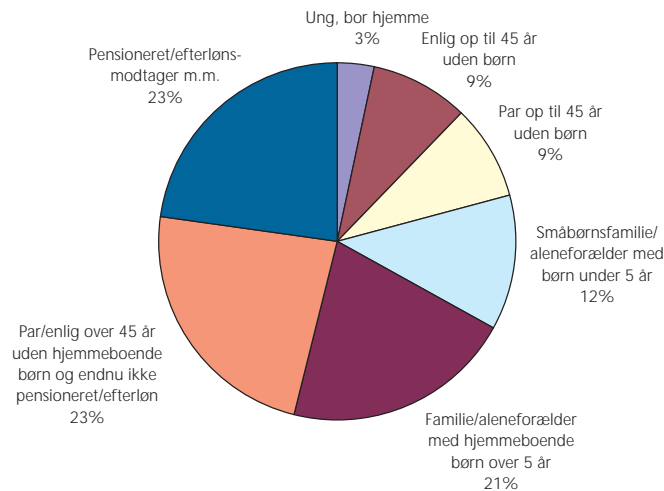
Figur 3: Aldersfordelingen af svarpersonerne i undersøgelsen (n = 1200).

Alder er en ret anvendt baggrundsvARIABLE inden for friluftslivsforskning både i Danmark og udlandet. Mens internationale undersøgelser viser, at den *generelle* deltagelse i friluftsliv kun i mindre grad afhænger af demografiske og socioøkonomiske variable, afhænger deltagelsen i en række *specifikke* friluftslivsaktiviteter i højere grad af sociodemografi. Det gælder bl.a. alder, der ofte er omvendt relateret til den fysiske styrke og udholdenhed, en aktivitet kræver (Kelly 1980, Manning 1999). Dvs. at deltagelsen i meget fysisk krævende aktiviteter er større blandt unge og aftager med alderen.

Familielivscyklus

Familielivscyklus (FLC) er en variabel, der jævnligt bruges inden for friluftslivsundersøgelser. Den beskriver forskellige stadier i tilværelsen, hvor der ofte er knyttet forskellige behov og ønsker til bl.a. friluftsliv. Som det fremgår af figur 4, indeholder FLC her bl.a., at man som ung bor hjemme, herefter flytter hjemmefra og har en ungdomsfase som single, møder en partner, men fortsat har en periode uden børn. Herefter indgår mange i først en småbørnsfamiliefase og senere en fase med lidt større børn, og un-

der begge familiestadierne bliver det i høj grad børnenes behov, der kommer i centrum – også i valget af friluftaktiviteter. Når børnene flytter hjemmefra, bliver forældrene til »empty-nesters«, hvor de pludselig får tid til egne aktiviteter og interesser, samtidig med at de stadig er på arbejdsmarkedet og herved har relativt gode økonomiske vilkår, men begrænset fritid. Når de går på efterløn eller pensioneres, får de meget mere tid, men måske strammere økonomiske muligheder. FLC er her taget med i en forenklet form, der ikke detaljerer alle aspekter af det »moderne« familieliv med skilsmisser, dine, mine og vores børn osv. For mere udførlig beskrivelse af FLC se bl.a. Ryan (1995).

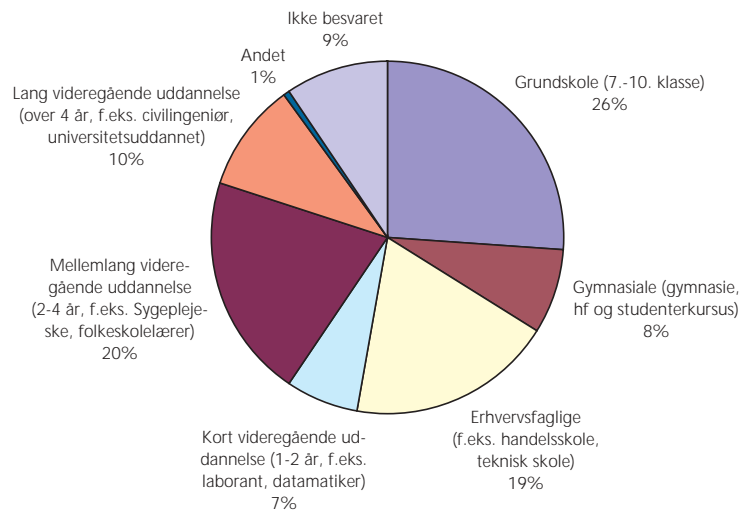
Figur 4. Familielivscyklusstadier i undersøgelsen, $n = 1172$).

FLC anvendes i et vist omfang som baggrundsvariabel inden for især den internationale friluftslivsforskning, og der er ofte en sammenhæng mellem rekreative aktiviteter og FLC, hvor deltagelsen i mange friluftaktiviteter ændres, når folk stifter familie og begynder at deltage i aktiviteter, hvor børnene kan være med. Når børnene flytter hjemmefra, er folk ofte mere tilbøjelige til at genoptage de aktiviteter, som de allerede kender fra tidligere, end til at påbegynde helt nye aktiviteter. Ifølge en sammenlignende analyse af Kelly (1980) er der ofte en stærk intern sammenhæng mellem alder og familielivscyklus, og disses sammenhæng med deltagelsen i friluftaktiviteter.

Uddannelsesniveau

Som det fremgår af figur 5, har svarpersonerne et varierende uddannelsesniveau.

De dominerende grupper er folk med grundskole og erhvervsfaglige uddannelser, selvom disse grupper som beskrevet under repræsentativitet, for aldergruppen 30-69 år er lidt underrepræsenteret i forhold til befolkningen som helhed. Den generelle deltagelse i friluftaktiviteter afhænger kun i lille grad af uddannelse, men uddannelse har en vis betydning for deltagelse i enkelte aktiviteter som bl.a. vildmarksture, hvor der i en række nord-

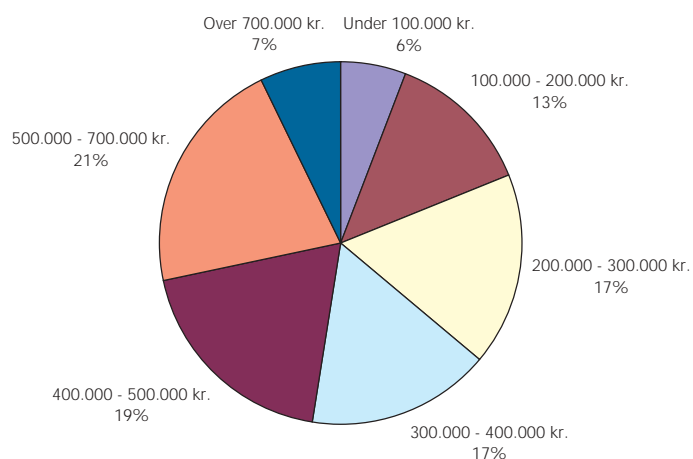

Figur 5. Svarpersonernes uddannelsesniveau i undersøgelsen (n = 1081).

amerikanske undersøgelser ses en større deltagelse af folk med højere uddannelsesniveau (Kelly 1980, Manning 1999).

Husstandsindkomst

Figur 6 viser husstandens samlede årlige indtægt før skat i 2001 blandt svarpersonerne. Som det fremgår, er der en ret bred repræsentation af alle indtægtskategorier med lidt færre af de helt lave og helt høje indtægtsgrupper.

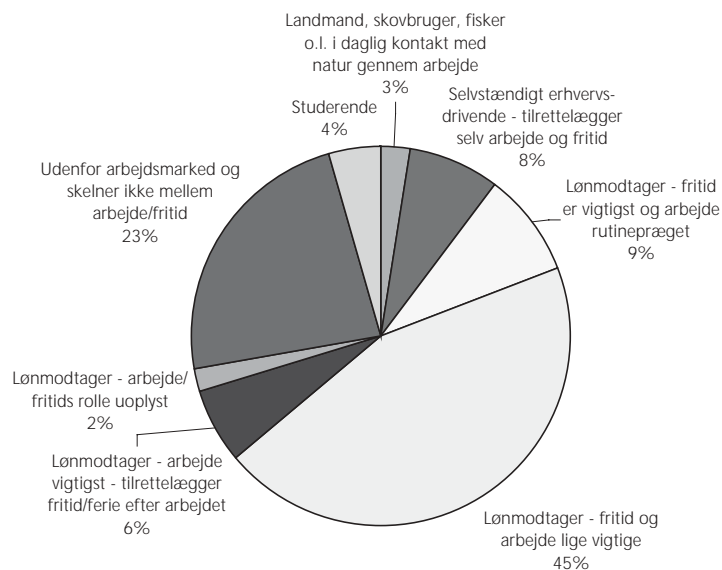
Figur 6. Husstandens samlede årlige indtægt før skat i 2001 blandt svarpersonerne i undersøgelsen (n = 1136).

Selv om indkomst ofte anvendes som baggrundsvariabel i friluftssundersøgelser, viser internationale undersøgelser, at den generelle deltagelse i friluftsliv stort set er uafhængig af indkomst (Manning 1990). Endvidere viser opsamlende undersøgelser, at indkomst kun har betydning for deltagelsen i nogle få frilftsaktiviteter, som det har meget høje omkostninger at deltage i (Kelly 1980).

Livsform

Livsform omfatter her en opdeling baseret på Højrups beskrivelse af danske livsformer (Højrup 1983). Der skelnes mellem de tre af Højrups fire livsformer, der er mest udbredte: den selvstændige livsform, lønarbejderlivsformen og den karrierebundne livsform⁸. Der lægges vægt på især typen af arbejde, og hvilken rolle fritid og arbejde spiller for folk.

Som det fremgår af figur 7, er der en lille gruppe på 3%, der er landmænd, skovbrugere, fiskere eller på anden vis i daglig kontakt med naturen gennem deres arbejde. En anden gruppe er 8% selvstændig erhvervsdrivende, der i et vist omfang selv kan tilrettelægge arbejde og fritid. Disse to grupper svarer til den selvstændige livsform. Lønmodtagere udgjorde den største gruppe på i alt 62% af de adspurgte. Det blev tilstræbt at opdele lønmodtagere i Højrups lønarbejderlivsform og karrierelivsform, ud fra om fritiden eller arbejdet var vigtigst for folk, men for langt de fleste (45%) var arbejde og fritid lige vigtige. Kun 9% kan karakteriseres som overvejende arbejderlivsform og 6% som karrierelivsform, mens 2% ikke oplyste fritid/arbejdes betydning for dem. En anden større gruppe på 25% er uden for arbejdsmarkedet og skelner derfor ikke mellem arbejde og fritid. Tilsvarende var der 4% af studerende, der også ofte har et mere flydende forhold mellem studie, arbejde og fritid.

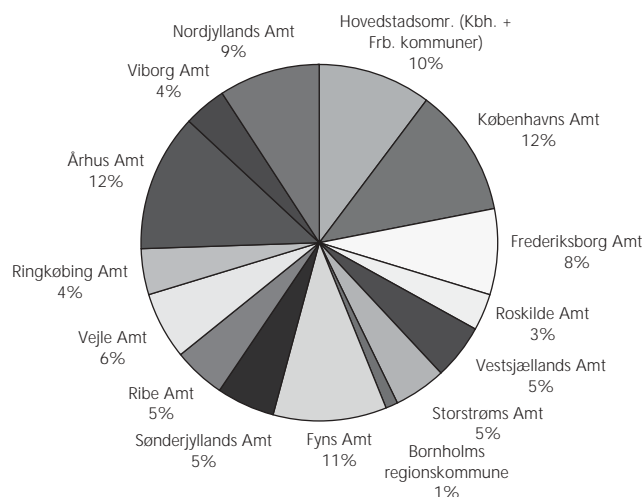
Figur 7. Svarpersonernes livsform (n = 1.183).

Internationale friluftundersøgelser anvender ikke umiddelbart begrebet livsform ud fra Højrup, men derimod indgår folks erhverv i nogle undersøgelser. En række studier viser en sammenhæng mellem erhvervsmæssig status og valg af frilftsaktiviteter (Burdge 1969).

⁸ Den fjerde livsform er den borgerlige livsform

Geografisk fordeling

Som det fremgår af figur 8, er der besvarelser fra alle landets amter. Især amter med store byer som Hovedstadsområdet, Århus Amt, Fyns Amt og Nordjyllands Amt bidrager med mange besvarelser. Repræsentativitetsundersøgelsen viser, at den geografiske fordeling er repræsentativ.

Figur 8. Svarpersonernes geografiske fordeling på landets amter i undersøgelsen (n = 1200).

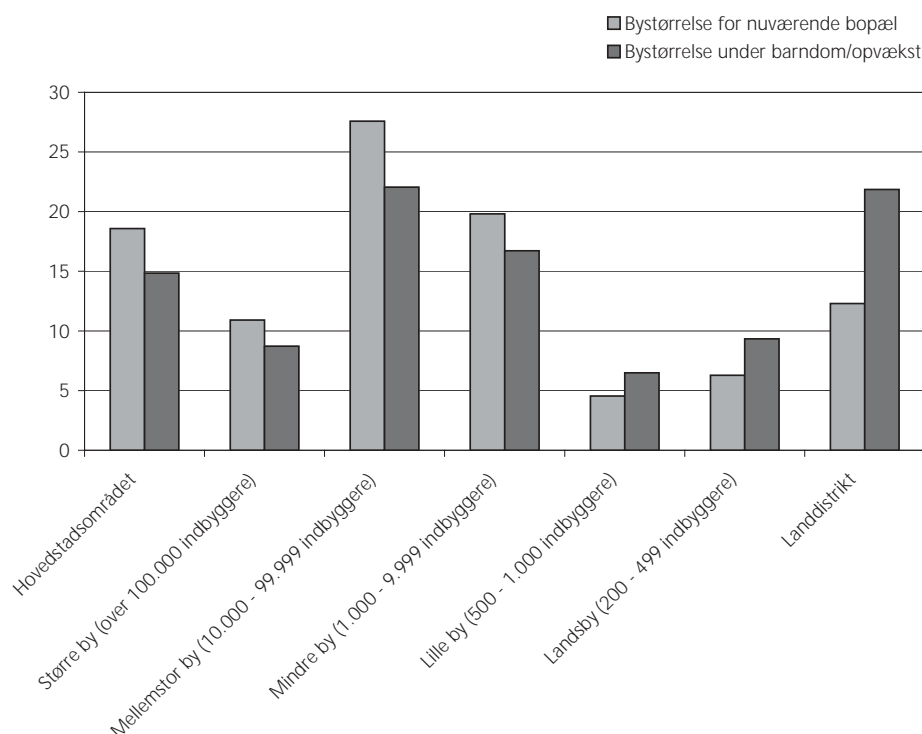
Bystørrelse nu og under barndom/opvækst

En anden faktor, der kan have betydning for folks holdninger og ønsker til naturen, er om folk bor på landet eller i byen, samt hvor de er vokset op. Det blev derfor undersøgt, i hvilken størrelse by svarpersonen bor nu, og hvor svarpersonen har tilbragt den største del af sin barndom/opvækst.

Som det fremgår af figur 9, har knap halvdelen af svarpersonerne deres nuværende bopæl i enten mellemstore byer (10.000 - 99.999 indbyggere) eller mindre byer (1.000 - 9.999 indbyggere). Godt hver fjerde bor enten i hovedstadsområdet eller i en større by (over 100.000 indbyggere), mens omkring hver fjerde bor i en lille by (500 - 1.000 indbyggere), landsby (200 - 499 indbyggere) eller i et landsdistrikt.

Som det også fremgår af figur 9, ses forskydningen af befolkningen fra land til by i løbet af de sidste 60-80 år ved, at der i forhold til den nuværende bosætning er flere, der har tilbragt deres barndom/opvækst i et landdistrikt, landsby og lille by, mens færre har tilbragt den i byer over 1000 indbyggere.

Hvis man ser på mobiliteten, er der 39% af dem, der er opvokset i lille by/landdistrikt under 1000 indbyggere, der også nu er bosat i sådanne områder, mens 46% er flyttet til byer med 1.000-99.999 indbyggere og 16% til byer over 100.000 indbyggere. Blandt dem, der er opvokset i mindre-mellemstore byer (1.000-99.999 indbyggere), har 64% deres nuværende bopæl

Figur 9. Bystørrelsen for svarpersonernes nuværende bopæl og for den bopæl, hvor de har tilbragt størstedelen af deres barndom/opvækst (n = 1.146).

indenfor denne bystørrelse, 14% er flyttet til en lille by/landdistrikt med under 1000 indbyggere, mens 21% er flyttet til byer over 100.000 indbyggere. Blandt folk, der er opvokset i større byer med over 100.000 indbyggere, er der 68%, der også har deres nuværende bopæl i større byer, mens 23% er flyttet til byer med 1.000-99.999 indbyggere og 9% til by/landdistrikt med under 1000 indbyggere. Samlet set har tilflytningen fra land mod by været større end flytningen mod mindre byer/landdistrikter og afspejler tidsperiodens urbaniseringstendenser.

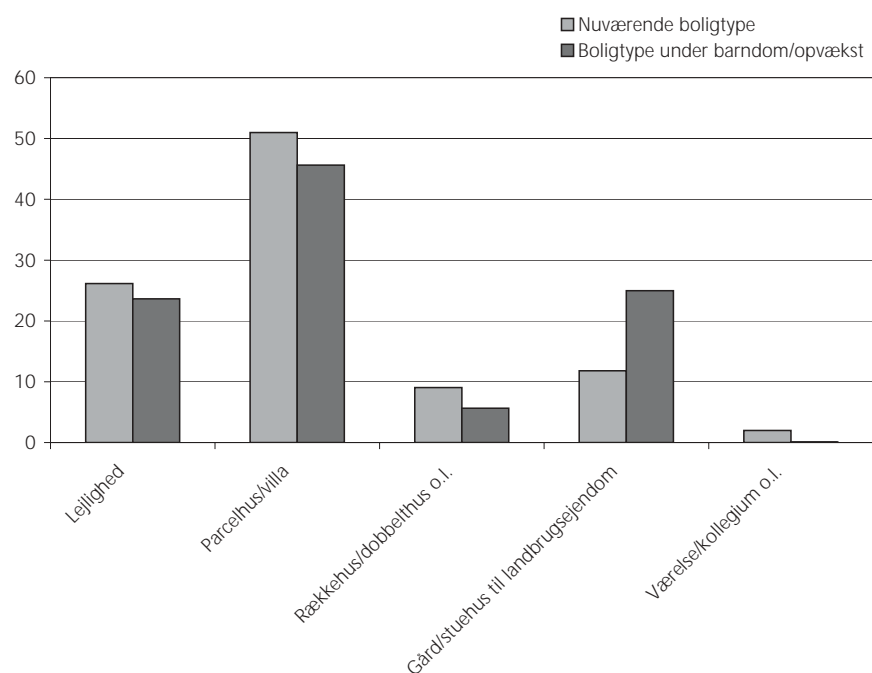
I forhold til holdninger og ønsker til natur kunne det dels tænkes, at bystørrelsen under opvækst og nuværende bopæl har betydning, men evt. også at store skift fra land til by eller omvendt kunne præge deres holdninger.

Præstholm og Jensen (2001) konstaterer i en undersøgelse af holdninger og præferencer i relation til skov og landbrug i Haderslev og Hvorslev kommuner, at disse er påvirket af, at de adspurgte lodsejere og byboere lever side om side i et område i det åbne land, der kan karakteriseres som bynært landbrugsland. I denne zone finder man ikke de store modsætninger i holdninger og præferencer. Med Danmarks mosaik af bebyggelser, kan geografiske forskelle i bosætningen derfor tænkes at have en relativ mindre betydning for holdningsdannelsen.

Boligform nu og under barndom/opvækst

Ligeledes kan det tænkes, at den boligtype folk bor i, og den boligtype, de har tilbragt den største del af deres barndom/opvækst i, kan influere på eksempelvis tilgængelighed til og brug af naturen, men evt. også holdninger og ønsker til natur.

Som det ses på figur 10, bor godt halvdelen (51%) af svarpersonerne på nuværende tidspunkt i et parcelhus/villa og yderligere 9% i et rækkehus/dobbelthus o.l. En anden stor gruppe er de 26%, der bor i lejlighed og yderligere 2% på værelser/kollegium o.l., der således har begrænset adgang til egen have o.l. udearealer. En gruppe på 12% bor på en gård eller i stuehuset til en landbrugsejendom. Urbaniseringen afspejles bl.a. i, at der er langt flere, der er vokset op på en gård, end der nu bor på i en sådan bolig, mens andelen af alle øvrige boligformer er steget i forhold til boligtype under opvæksten.

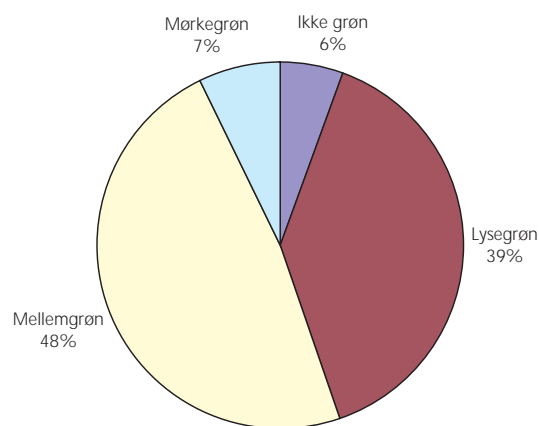
Figur 10. Boligtype for svarpersonernes nuværende bopæl og for den bopæl, hvor de har tilbragt størstedelen af deres barndom/opvækst (n = 1.151).

Mobilitet inden for boligformerne er ret stor og afspejler især den store tilvækst i parcelhuse, der er foregået i Danmark. Blandt dem, der er opvokset i en lejlighed, er det kun 36%, der nu bor i lejlighed, mens over halvdelen (58%) bor i parcelhus/villa eller rækkehus/dobbelthus. Blandt dem, der er opvokset i et parcelhus/villa, bor 61% også nu i et parcelhus/villa eller i rækkehus/dobbelthus. Blandt folk, der er opvokset i et rækkehus/dobbelthus, bor 57% også nu i et parcelhus/villa eller i rækkehus/dobbelthus. Endelig er der blandt dem, der er opvokset på en gård eller i stuehuset til en landbrugsejendom, fortsat 21% der har denne boligform, mens størstedelen (63%) har bosat sig i parcelhus/villa eller i rækkehus/dobbelthus.

Miljøbevidsthed i hverdagen

En anden faktor, der kan have en sammenhæng med folks holdninger og ønsker til natur, er, hvor mere eller mindre miljøbevidste, de er i deres hverdag. Der blev derfor taget et spørgsmål med, hvor folk skulle vurdere deres egen miljøadfærd i fire typer.

Som det fremgår af figur 11, er der en lille gruppe på 6% af »ikke grønne«, for hvem miljøet og naturen ikke er noget, som de tænker nærmere over i deres hverdag. Hertil kommer en gruppe på 39% »lysegrønne«, der er interesserede i miljøet og naturen, men ikke gør noget aktivt for at forbedre forholdene i deres hverdag. Knap halvdelen (48%) er »mellemgrønne«, der er interesserede i miljøet og naturen og deltager i etablerede ordninger med affaldssortering og genbrug, køber enkelte økologiske og miljøvenlige produkter, er passive medlemmer i natur/miljøforeninger, læser avisartikler om natur og miljøforhold o.l. Endelig er der en lille gruppe på 7% »mørkegrønne«, der er meget interesseret i miljøet og naturen og bidrager aktivt i deres dagligdag ved køb af økologisk mad, miljøvenlige rengøringsmidler, anvender affaldssortering og genbrug, deltager aktivt i natur/miljøforeninger, læser bøger/tidsskrifter om natur og miljøforhold o.l.

Figur 11. Svarpersonernes vurdering af deres miljøadfærd i hverdagen (n = 1.135).

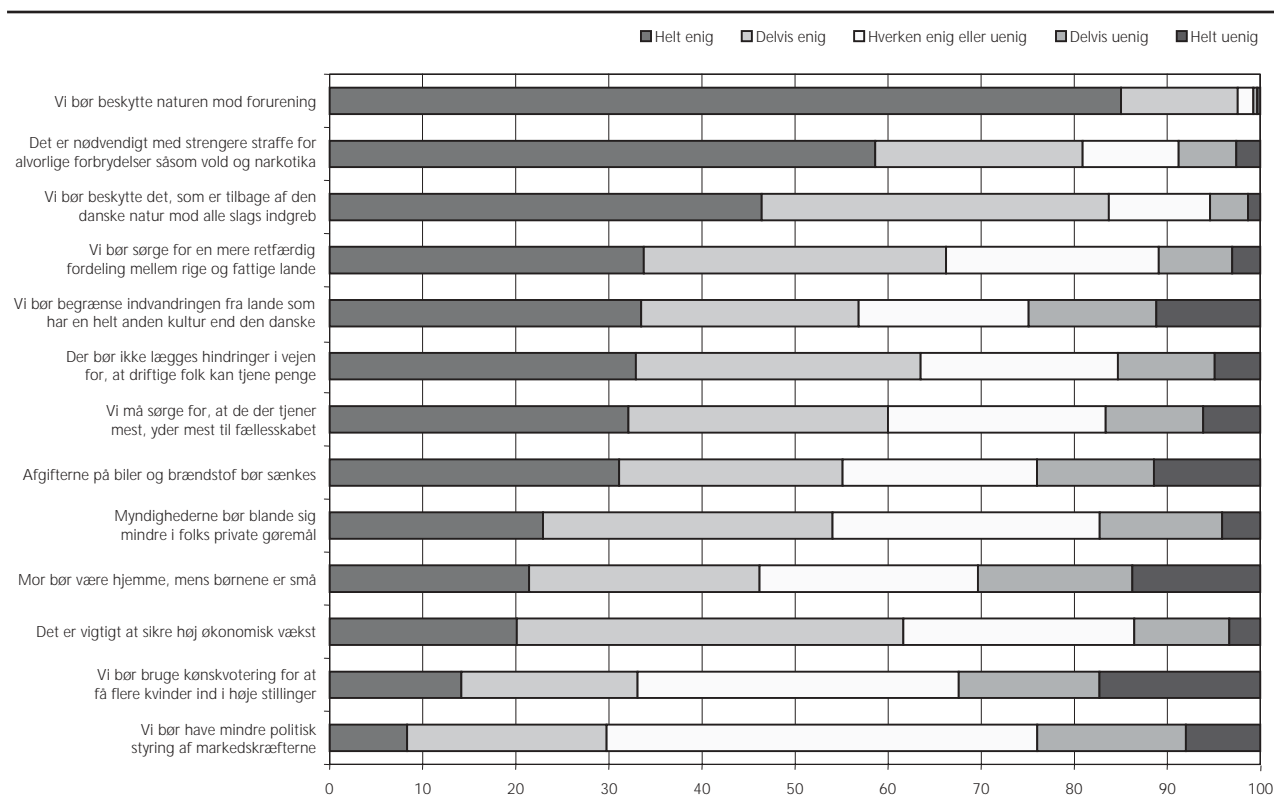
Besvarelsene er folks egen vurdering af deres miljøadfærd og bør ikke overfortolkes ved f.eks. i retning af, at alle i gruppen deltager i hver enkelt af de nævnte aktiviteter inden for hver kategori. Folk kan tænkes at have tendens til en overvurdering af deres miljøengagement, ved at placere sig i en gruppe, hvis de deltager i blot en eller nogle af de nævnte aktiviteter. Men grupperingen viser en relativ fordeling af folks miljøengagement hvor en ret stor gruppe er uden eller med et meget passivt miljøengagement i dagligdagen, en stor gruppe er engageret uden at være meget aktive, og så er der en lille gruppe, der er meget aktivt miljøengagerede.

Samfundsholdninger

Det siges ofte, at der er en sammenhæng mellem folks holdninger til naturen og til samfundet i øvrigt. Der blev derfor taget en række udsagn om det danske samfund med i undersøgelsen⁹.

Som det fremgår af figur 12, er stort set alle enige i, at vi bør beskytte naturen mod forurening. Ligeledes er der stor enighed om, at det er nødven-

⁹ Udsagnene er baseret på en norsk undersøgelse af Ketil Skogen (2001), hvor et enkelt spørgsmål om holdningen til en særlig norsk rygelovgivning er udeladt.

Figur 12. Holdninger til en række samfundssynsudsagn (n = 1137-1156).

digt med strengere straffe for alvorlige forbrydelser såsom vold og narkotika, samt at vi bør beskytte det, som er tilbage af den danske natur mod alle slags indgreb. Godt halvdelen er helt eller delvis enige i, at vi bør sørge for en mere retfærdig fordeling mellem rige og fattige lande, at vi bør begrænse indvandringen fra lande, som har en helt anden kultur end den danske, at der ikke bør lægges hindringer i vejen for, at driftige folk kan tjene penge, at vi må sørge for, at de der tjener mest, yder mest til fællesskabet, at afgifterne på biler og brændstof bør sænkes, at myndighederne bør blande sig mindre i folks private gøremål, samt at det er vigtigt at sikre høj økonomisk vækst. Derimod er der mere uenighed om, hvorvidt mor bør være hjemme, mens børnene er små, om vi bør bruge kønskvotering for at få flere kvinder ind i høje stillinger, samt om vi bør have mindre politisk styring af markedskræfterne.

På baggrund af en eksplorativ faktoranalyse af besvarelser af de 13 udsagn, grupperer de sig i fire typer/dimensioner (tabel 1). Disse fire typer/dimensioner samler udsagn, der kan sammenfattes under overskrifterne »liberal«, »traditionalisme«, »social orientering« samt »naturbeskyttelse«.

Som det fremgår af figur 13, er der forskelle på, hvor højt folk vægter hver af de fire samfundssynsdimensioner. Dimensionen »naturbeskyttelse« har en høj vurdering med et gennemsnit mellem 4 (delvis enig) og 5 (helt enig). De tre øvrige samfundssyn vurderes lidt lavere med en gennemsnitlig vurdering mellem 3 (hverken enig eller uenig) og 4 (delvis enig).

Folk falder ikke entydigt ind under én af disse kategorier, idet man eksempelvis godt kan gå ind for naturbeskyttelse, samtidig med at man også støtter en af de andre typer, eller samtidig støtter dimensionerne »traditiona-

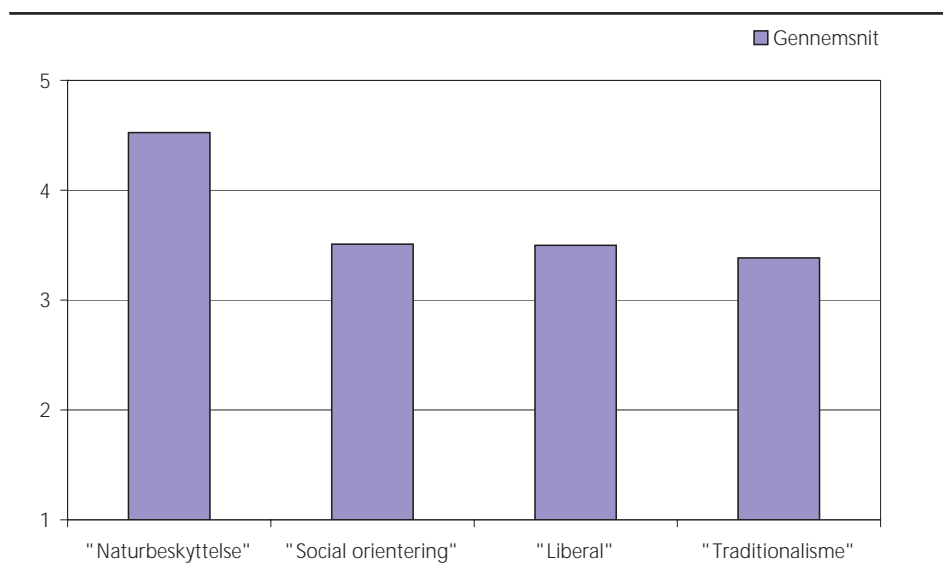
Tabel 1: Samfundssynsdimensioner baseret på en eksplorativ faktoranalyse af 13 spørgsmål viser en gruppering i 4 hoveddimensioner, der ud fra indholdet har fået betegnelserne "Liberal", "Traditionalisme", "Social orientering" og "Naturbeskyttelse". Hver respondent kan godt tilhøre flere af dimensionerne samtidigt. (n = 1065).

	Faktorer/dimensioner			
	1 Liberal	2 Traditionisme	3 Social orientering	4 Naturbeskyttelse
1. Det er vigtigt at sikre høj økonomisk vækst	0,75	-0,22	-0,03	0,07
5. Myndighederne bør blande sig mindre i folks private gøremål	0,67	0,13	0,13	-0,08
6. Afgifterne på biler og brændstof bør sænkes	0,66	0,27	-0,18	0,10
11. Der bør ikke lægges hindringer i vejen for, at driftige folk kan tjene penge	0,63	0,22	-0,08	0,01
13. Vi bør have mindre politisk styring af markedskræfterne	0,57	0,46	0,06	-0,18
3. Det er nødvendigt med strengere straffe for alvorlige forbrydelser såsom vold og narkotika	0,51	0,36	-0,23	0,39
12. Mor bør være hjemme, mens børnene er små	0,06	0,77	0,24	0,01
8. Vi bør begrænse indvandringen fra lande som har en helt anden kultur end den danske	0,33	0,65	-0,23	0,18
4. Vi bør sørge for en mere retfærdig fordeling mellem rige og fattige lande	-0,06	-0,24	0,81	0,15
10. Vi må sørge for, at de der tjener mest, yder mest til fællesskabet	-0,14	0,20	0,70	0,12
7. Vi bør bruge kønskvotering for at få flere kvinder ind i høje stillinger	0,20	0,24	0,38	0,24
2. Vi bør beskytte det, som er tilbage af den danske natur mod alle slags indgreb	0,04	0,12	0,18	0,76
9. Vi bør beskytte naturen mod forurening	-0,05	-0,06	0,15	0,74
Eigenværdi	2,60	1,71	1,58	1,47
% forklaret varians	19,98	13,17	12,12	11,27

ANM. Faktorklusteringen (Varimax rotation) forklarer i alt 56,54 % af variansen i materialet (n = 1065).

lisme« og »liberal« osv. Det er derfor ikke forsøgt at henføre hver person til én kategori, men for hver af de fire dimensioner er gennemsnittet af hver persons besvarelse af de tilhørende spørgsmål beregnet, og folk, der har et gennemsnit på 4 eller derover (delvis enig – helt enig), henregnes som støttende det pågældende samfundssyn. Der er samlet set 36%, som støtter »liberalisme«, 43% støtter »traditionalisme«, 36% støtter »social orientering«, mens hele 90% støtter »naturbeskyttelse«.

Skogen (pers. kom.) finder ved brug af explorative faktoranalyser en opdeling i 3 grupper, idet naturbeskyttelsesspørgsmålene i den norske undersøgelse

Figur 13. Den gennemsnitlige bedømmelse af fire samfundssynsdimensioners vigtighed (n = 1095-1141).

gelse falder ind under den dimension, der i denne artikel betegnes »social orientering«. Også i den danske undersøgelse er spørgsmålene om naturbeskyttelse tættest knyttet til denne dimension, men de har dog så stor tilslutning på tværs af de andre dimensioner, at der opstår en selvstændig naturbeskyttelsesdimension. Det vurderes, at det er forskelle i naturgrundlang, befolkningstæthed og naturforvaltning, der er årsagen til, at danskeres tilslutning til naturbeskyttelsesdimensionen i højere grad end i Norge går på tværs af de øvrige samfundsholdninger. Naturen er en langt mere begrænset ressource i Danmark, og enigheden om at beskytte den overskygger forskelle i samfundsholdninger.

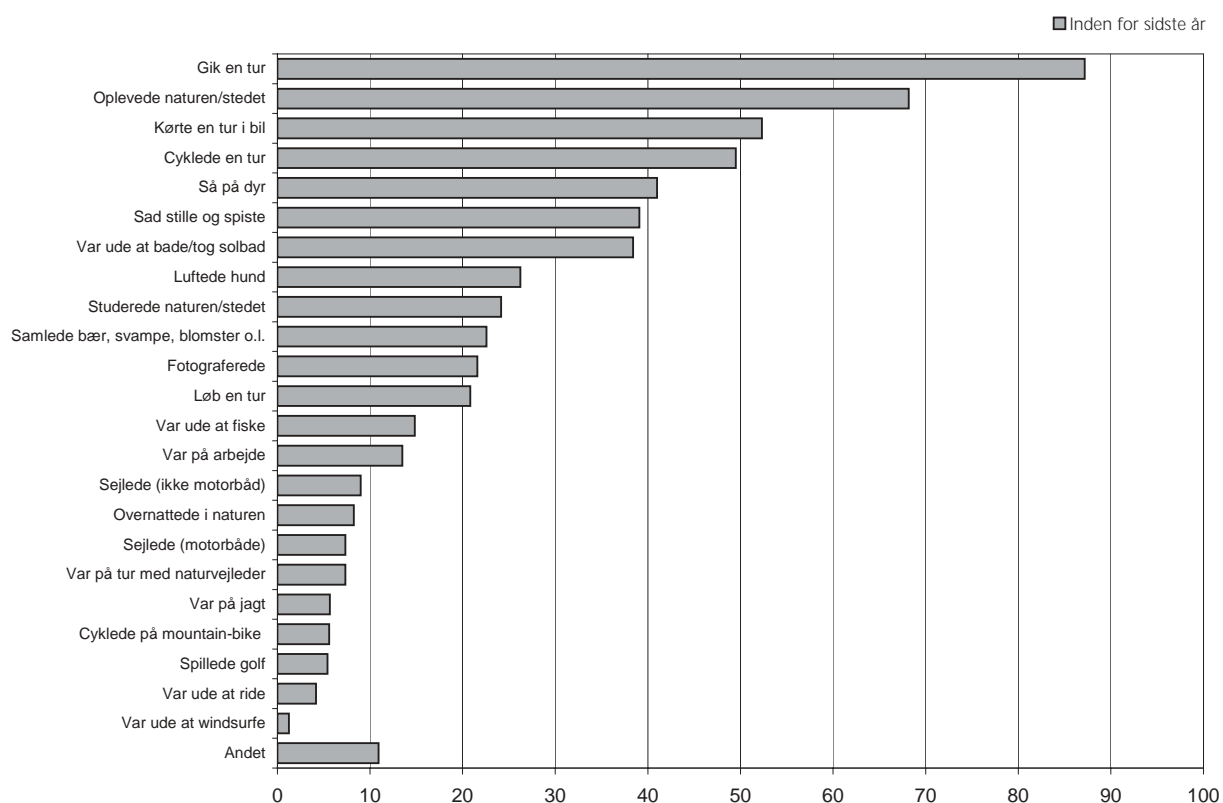
Da tilhørsforholdet til de fire grupper ikke er gensidigt udelukkende, er det vanskeligt at danne en samlet baggrundsvariabel, der opdeler folk i de fire dimensioner. Derfor er samfundssyn ikke anvendt som baggrundsvariabel i rapporten.

Naturens betydning

Naturens betydning er en kompleks størrelse. I undersøgelsen er der spurgt til forskellige aspekter af betydningen i et forsøg på at beskrive dele af kompleksiteten. Spørgsmålene omhandler dels folks anvendelse af naturen, deres udtalte motiver for at færdes i naturen, selve oplevelsen af naturen, beskrivelse af naturen samt naturens rolle i hverdagslivet og folks mere grundlæggende opfattelse af naturen. Sammenhænge med sociodemografi beskrives i et samlet afsnit side 75.

Aktiviteter i naturen

Mange friluftaktiviteter udfolder sig i naturen. Som det ses på figur 14, er især gåture populære og knap ni ud af ti har gået en tur i naturen inden for det sidste år. Andre populære aktiviteter er oplevelse af naturen/stedet, bilture, og cykelture i naturen, som over halvdelen har deltaget i, mens mere end hver tredje har set på dyr¹⁰, siddet stille og spist i naturen eller badet/solbadet. Omkring en fjerdedel har inden for det sidste år været i naturen for at lufte hunden, studere naturen/stedet, samle bær, svampe, blom-

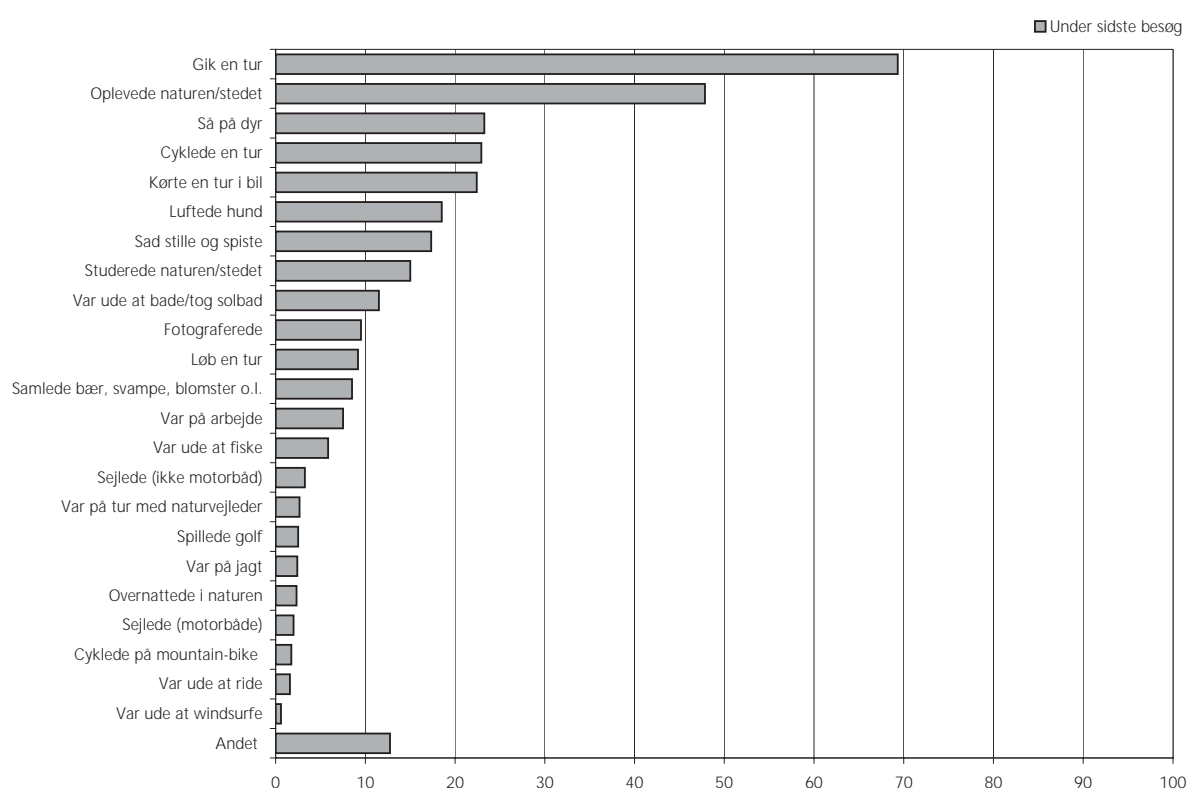

Figur 14. Aktiviteter under besøg i naturen (i og uden for byer) inden for det sidste år (n = 1200).

¹⁰ På baggrund af 63 dybdeinterviews om naturoplevelser (Kaae, upubliceret) blev aktivitetslisten suppleret med aktiviteten "så på dyr", da mange beskrev oplevelser knyttet til dyrelivet. Som det fremgår, er aktiviteten meget udbredt.

ster o.l., fotografere eller løbe en tur. Omkring hver syvende var ude at fiske eller besøgte naturen i forbindelse med deres arbejde. Mindre end hver tiende deltog i en række mere specialiserede aktiviteter. Mønsteret ligner i høj grad resultater fra andre landsdækkende friluftundersøgelser.¹¹ Dette til trods for, at denne undersøgelse omfatter naturen i og uden for byer, mens de landsdækkende undersøgelser omfatter naturen/landskabet uden for byer.

Deltagelsen i en del frilftsaktiviteter er sæsonprægede, og undersøgelsen omfatter mest forsommer- og sommerperioden. Som det fremgår af figur 15, er det især gåture og oplevelse af naturen, som folk har beskæftiget sig med under deres sidste besøg i naturen. Men også oplevelse af dyr, cykelture, bilture og hundeluftning er ret udbredte aktiviteter.

Figur 15. Aktiviteter under besøg i naturen (i og uden for byer) på sidste tur (n = 1200).

Motiver for naturbesøg

Friluftsliv er ifølge forventningsteorier¹² en proces, hvor udøveren er motiveret til at deltage i aktiviteter, som forventes at give forskellige former

¹¹ For resultater af store nationale friluftundersøgelser se bl.a. rapporten Friluftsliv i det åbne land 1994/95 af Frank Søndergaard Jensen, Forskningsserien nr. 25, 1998, Forskningscentret for Skov & Landskab og Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

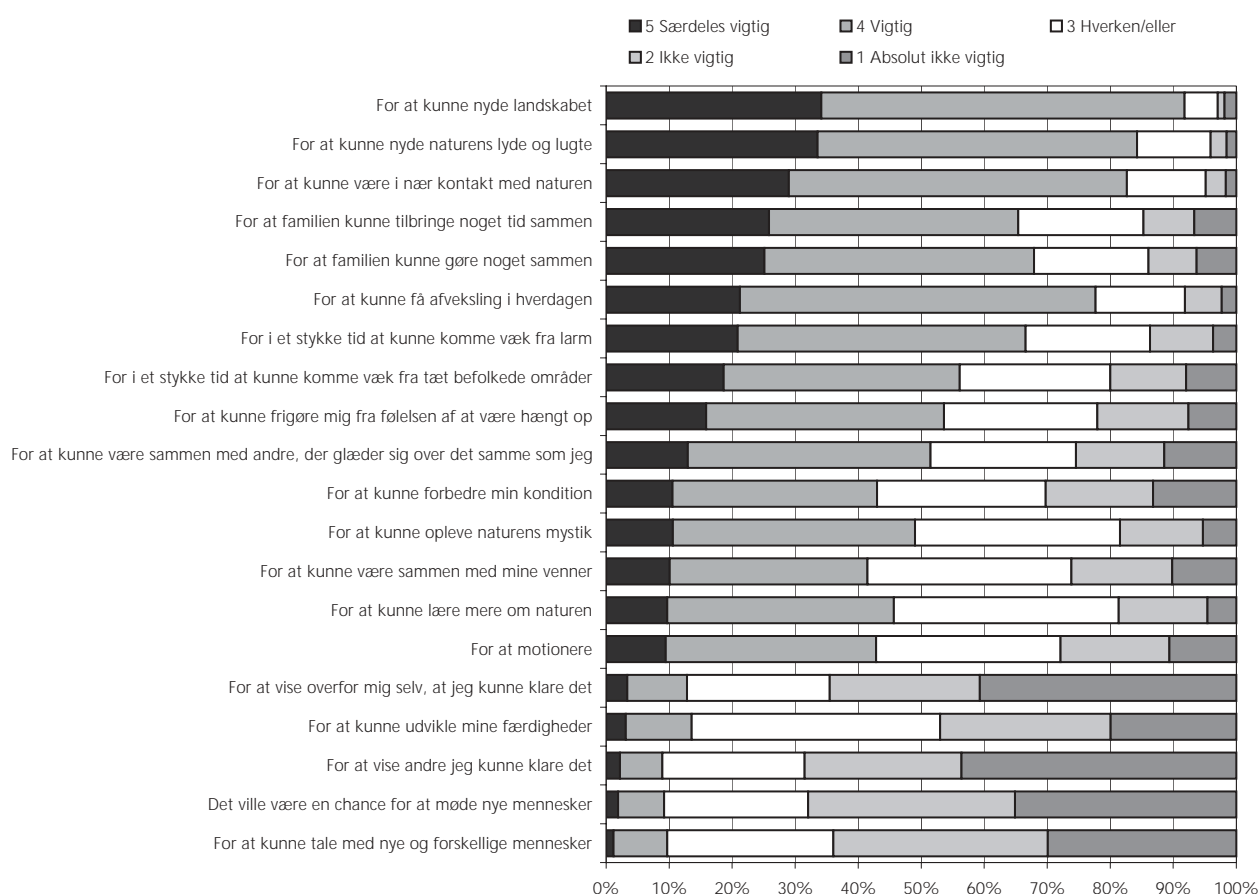
¹² Forventningsteorier om menneskelig motivation siger, at ydre adfærd kan forklares ved at analysere determinanter for motivation. Forventningsteorier bygger på en hypotese om, at forskellige former for menneskelig adfærd reflekterer ikke-tilfredsstillede behov. For yderligere uddybelse af, hvordan motiver for friluftsliv er knyttet til en række underliggende fysiske og psykologiske behov, se f.eks. Isa-Ahola (1980) The social psychology of leisure and recreation.

for ønskede oplevelser, udbytte eller goder. Det er således ikke tilfældigt, men en forholdsvis målrettet adfærd for at realisere forskellige behov.

REP-skalaer (Recreation Experience Preference Scales) er det mest udviklede måleinstrument til at måle betydningen af forskellige friluftslivspræferencer og psykologiske goder. REP-skalaerne beskriver en række psykologiske domæner, som er centrale i friluftslivsoplevelser, og hvert domæne består af flere led, der karakteriserer forskellige sider af det samme domæne. REP-skalaerne er udviklet over en 20-årig periode i USA (Driver et al. 1991), og de er efterfølgende testet i bl.a. Norge og Danmark (Aasetre et al. 1994, Jensen 1998).

I denne undersøgelse indgik 20 motiver for friluftsliv baseret på REP-skalaerne. Der er valgt samme spørgsmål og skala til besvarelsen som i tidligere nationale undersøgelser af danskernes motiver for friluftsliv¹³ (Jensen 1998). Som det ses på figur 16, varierer motiverne i betydning.

Besvarelsene er rangordnet efter svarkategorien særdeles vigtig. Som det ses af figuren, er der især mange, der besøger naturen for at kunne nyde

Figur 16. Svarpersonernes bedømmelse af hvor vigtig 20 forskellige motiver for at tage ud i naturen var ved sidste besøg i naturen (n = 928-1100).

¹³ Udvælgelsen af de 20 motiver og formuleringen af spørgsmålene i den landsdækkende friluftslivundersøgelse foregik i samarbejde mellem friluftslivsforsker Frank Søndergaard Jensen, FSL og bl.a. Beverly L. Driver, Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station og Perry J. Brown, University of Montana.

landskabet, for at kunne nyde naturens lyde og lugte samt for at kunne være i nær kontakt med naturen. Der er dog også mange, der er motiveret af, at familien kunne tilbringe noget tid sammen, for at familien kunne gøre noget sammen, for at kunne få afveksling i hverdagen og for i et stykke tid at kunne komme væk fra larm. De mindst betydningsfulde motiver for at besøge naturen er for at kunne tale med nye og forskellige mennesker, at det ville være en chance for at møde nye mennesker, for at vise andre jeg kunne klare det, for at kunne udvikle mine færdigheder og for at vise overfor mig selv, at jeg kunne klare det.

De øvrige motiver ligger mere midt imellem, hvor de har betydning for nogle, men er uden betydning for andre friluftsudøvere.

Ligesom i de nationale friluftundersøgelser viser en eksplorativ faktoranalyse af de 20 årsager/motiver (tabel 2), at disse samler sig i 5 faktorer/dimensioner, der kan benævnes: social stimulering, naturoplevelse, fred og ro, familieband samt motion.

Motiverne knytter sig til det sidste besøg i naturen. Selvom der i denne un-

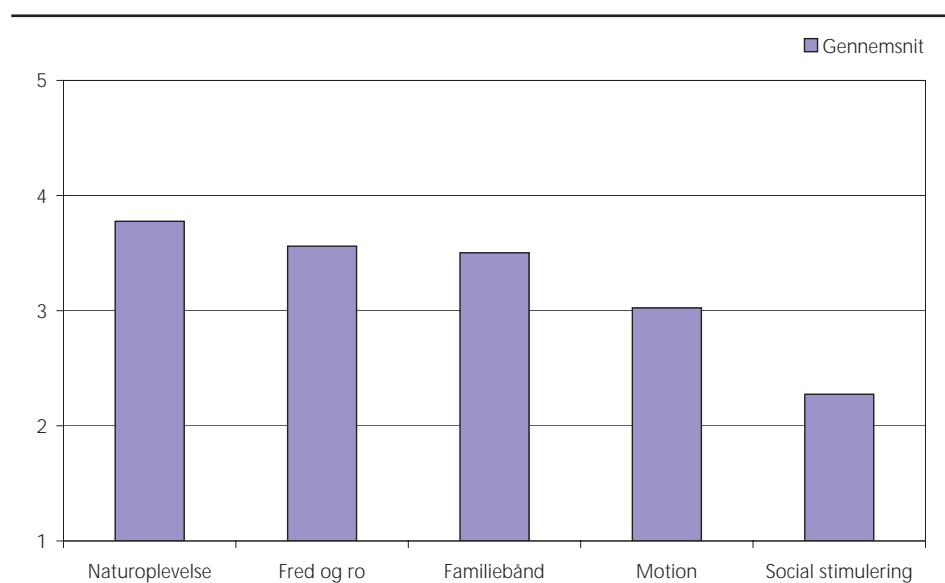
Tabel 2: Eksplorativ faktoranalyse af 20 forskellige motiver for at tage ud i naturen (i og uden for byen) under deres sidste besøg (n = 779). Faktorklusteringen (Varimax rotation) forklarer i alt 63,7% af variansen i materialet.

	Faktorer/dimensioner				
	1 Social stimule- ring	2 Natur- oplevelse	3 Fred og ro	4 Familie- bånd	5 Motion
14. For at kunne tale med nye og forskellige mennesker	0,80	0,06	0,09	0,14	0,01
4. Det ville være en chance for at møde nye mennesker	0,76	-0,02	0,09	0,17	0,00
18. For at vise andre jeg kunne klare det	0,75	0,00	0,11	0,06	0,24
6. For at vise overfor mig selv, at jeg kunne klare det	0,74	0,07	0,09	0,02	0,23
20. For at kunne udvikle mine færdigheder	0,61	0,19	0,13	-0,03	0,28
12. For at kunne være sammen med mine venner	0,48	0,01	0,10	0,46	0,04
11. For at kunne nyde naturens lyde og lugte	-0,06	0,78	0,18	0,14	0,08
2. For at kunne være i nær kontakt med naturen	-0,03	0,75	0,19	0,08	0,09
15. For at kunne lære mere om naturen 0,31	0,73	0,05	0,07	-0,07	
13. For at kunne opleve naturens mystik 0,23	0,71	0,11	0,08	-0,08	
17. For at kunne nyde landskabet	-0,14	0,65	0,33	0,12	0,06
16. For i et stykke tid at kunne komme væk fra larm	0,04	0,23	0,81	-0,02	0,06
9. For i et stykke tid at kunne komme væk fra tæt befolkede områder	0,08	0,20	0,79	-0,03	0,10
5. For at kunne frigøre mig fra følelsen af at være hængt op	0,20	0,08	0,67	0,09	0,03
3. For at kunne få afveksling i hverdagen	0,13	0,15	0,59	0,15	0,01
1. For at familien kunne gøre noget sammen	0,04	0,12	0,07	0,90	0,01
10. For at familien kunne tilbringe noget tid sammen	0,07	0,12	0,10	0,89	0,01
7. For at kunne være sammen med andre, der glæder sig over det samme som jeg	0,32	0,27	-0,02	0,51	0,05
8. For at kunne forbedre min kondition	0,28	0,03	0,12	0,06	0,87
19. For at motionere	0,22	0,02	0,03	0,02	0,91
Eigen værdi	3,41	2,90	2,37	2,22	1,83
% forklaret varians	17,05	14,51	11,86	11,12	9,16

ANM. Faktorklusteringen (Varimax rotation) forklarer ialt 63,7% af variansen i materialet (n=779).

dersøgelse er spurgt i sommerperioden, ligner resultaterne i høj grad resultaterne for de nationale undersøgelser, der repræsenterer aktiviteter i hele årets løb. Den eneste lille forskel er, at motivet for at udvikle færdigheder her er knyttet til social stimulering, mens det i den nationale undersøgelse var lidt stærkere knyttet til motion, men også havde stærke bånd til social stimulering. Forskellen kan evt. skyldes, at denne undersøgelse ikke, som de nationale undersøgelser, omfatter hele årets aktiviteter.

De fem hovedmotiver for at besøge naturen har ikke lige stor betydning for folk. Hvis man ser på gennemsnittet af besvarelsene (figur 17), er det især dimensionen »naturoplevelse«, der vurderes højest, med et gennemsnit der ligger tæt på 4 (vigtigt). Herefter følger dimensionerne »fred og ro« samt styrkelse af »familiebånd«, der begge ligger over gennemsnittet. Derimod er »motion« og især »social stimulering« af mindre betydning som motiver for naturbesøg.

Figur 17. Den gennemsnitlige bedømmelse af fem motivations-dimensioners vigtighed i relation til at tage ud i naturen (i og uden for byen) under deres sidste besøg (n = 779).

Samlet kan man sige, at faktorerne viser, at folk især er motiveret af oplevelsesmæssige behov knyttet til selve naturoplevelsen herunder sanseindtryk og det at nyde landskabet, men også den tætte kontakt, naturens »my-stik« og det at kunne lære noget om naturen har stor betydning.

Et andet vigtigt motiv er »fred og ro«, der både handler om af komme væk fra støj, men i høj grad også væk fra andre mennesker og fra hverdagslivets forpligtigelser og ensformighed. Man kan tale om et push-motiv, dvs. at motivet i højere grad handler om det, man søger væk fra, end det, man søger hen imod (pull-motiver).

To af motivgrupperne er knyttet til sociale behov. Den ene »familiebånd« handler om familiens interne behov for samvær og fælles udfoldelse og evt. samvær med andre personer med samme interesser. Den anden »social stimulering« er mere rettet ud ad mod at opfylde kontaktbehov med nye og forskellige mennesker og/eller styrke samvær med venner, mens den også

indeholder en vis kompetanceudvikling, opfyldelse af egne mål og social anerkendelse fra gruppen ved at vise, at man kunne klare udfordringerne. Det sidste motiv »motion« er primært knyttet til et fysisk behov for at styrke kroppen, men har dog også et vis tilknytning til kompetanceudvikling og at bevise over for sig selv og andre, at man kan klare det.

Samlet kan man sige, at undersøgelsen viser, at det især er oplevelsesmæssige, sociale og fysiske/motionsmæssige behov, som folk søger at få dækket gennem naturbesøg i Danmark. Naturen herhjemme er derimod kun i begrænset omfang et sted, man tager hen for at møde nye mennesker eller afprøve sine egne evner/grænser.

Oplevelsen af naturen

Folk oplever naturen på mange forskellige måder. På baggrund af erfaringer fra forskellige kvalitative interviews¹⁴, blev der etableret en række udsagn om naturoplevelser, der indgik i undersøgelsen. De forskellige udsagn knytter sig til en indadvendt/sanse­mæssig oplevelse af naturen, oplevelser knyttet til fysisk udfoldelse, oplevelser af naturens nytte, oplevelse af oprindelighed, økosystemernes sammenhæng, naturens grokraft og årstidsvariation, en historisk dimension, religiøse oplevelser, sociale oplevelser, oplevelser af tryghed vs. utryghed ved at færdes alene i naturen, oplevelser af naturen som frihed fra forpligtigelser og steder samt oplevelsen af naturen som et rum for at tænke over tingene. I modsætning til de veltestede REP-skalaer for rekreative motiver, er der her tale om mere eksperimenterende metode og identifikation af forskellige oplevelsesdimensioner af naturbesøg. På baggrund af resultaterne kan der ske en videre metodeudvikling og afprøvning.

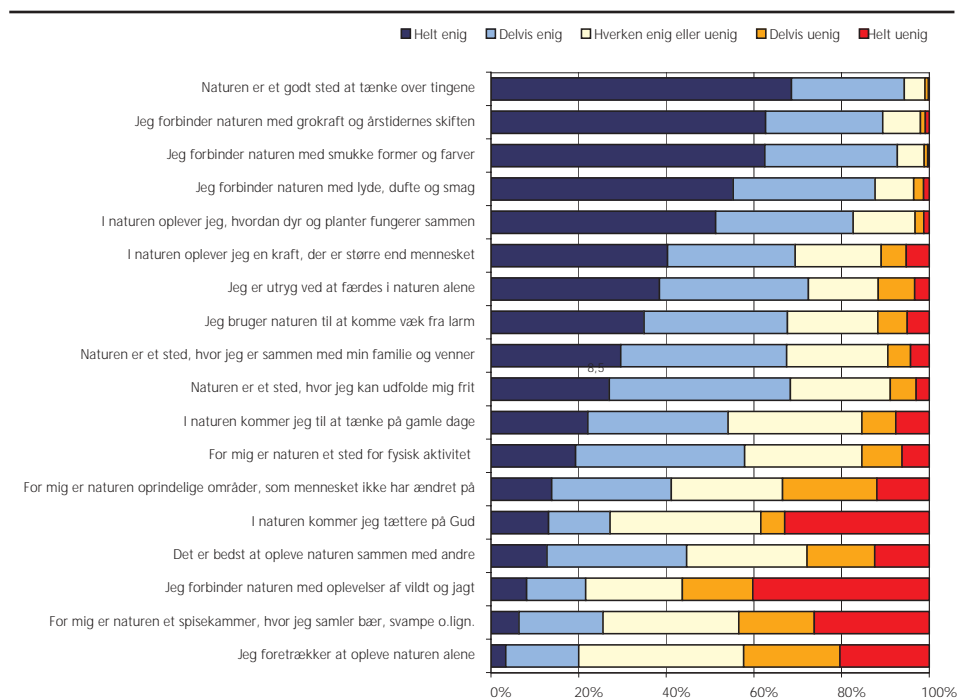
Som det fremgår af figur 18, er der især mange, der oplever, at naturen er et godt sted at tænke over tingene, som forbinder naturen med grokraft og årstidernes skiften, og som forbinder naturen med smukke former og farver. Ligeledes er der mange, der forbinder naturen med lyde, dufte og smag og med at de i naturen oplever, hvordan dyr og planter fungerer sammen. Derimod er der meget få, der foretrækker at opleve naturen alene, eller oplever naturen som et spisekammer, hvor de samler bær, svampe o.l. eller forbinder naturen med oplevelser af vildt og jagt. Betydningen af de øvrige oplevelsesdimensioner er mere varierende.

For at se, om der skulle være et mønster i besvarelsene, blev der på tilsvarende metode som for REP-skalaerne lavet en eksplorativ faktoranalyse af de 18 oplevelsesdimensioner. Som det fremgår af tabel 3, samler disse sig i 5 faktorer/dimensioner.

Den første af de fem dimensioner omfatter oplevelse af naturen gennem

¹⁴ Spørgsmål om naturoplevelsen og naturens rolle i hverdagslivet blev bl.a. formuleret på baggrund af erfaringer fra 11 kvalitative interviews om naturoplevelser udført af T. Iversen som led i Naturrådsprojektets andet delprojekt (Læssøe & Iversen 2003a), samt kvalitative interviews udført af Kaae (upubliceret 2000) og Højring & Caspersen (1999).

Figur 18. Betydningen af 18 forskellige typer af oplevelser under naturbesøg (n = 1105-1149).

Tabel 3: Eksplorativ faktoranalyse af 18 forskellige oplevelser i naturen (n = 958). Faktorkonklusionen (Varimax rotation) forklarer i alt 50,3% af variansen i materialet.

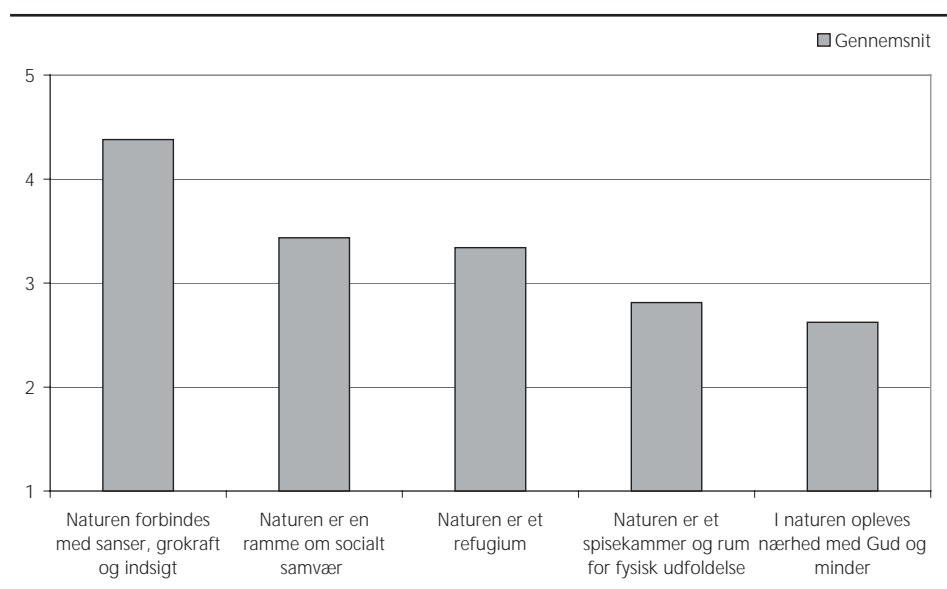
	Faktorer/dimensioner				
	1 Sanser, grokraft og indsigt	2 Socialt samvær	3 Spise- kammer og fysisk udfoldelse	4 Refugium	5 Religiøs refleksion og minder
23. Jeg forbinder naturen med grokraft og årstidernes skiften	0,73	0,04	-0,03	0,03	0,02
7. Jeg forbinder naturen med lyde, dufte og smag	0,71	0,03	0,17	0,01	-0,08
17. Jeg forbinder naturen med smukke former og farver	0,69	0,16	0,01	0,14	-0,04
16. I naturen oplever jeg, hvordan dyr og planter fungerer sammen	0,64	-0,05	0,19	0,10	0,06
20. I naturen oplever jeg en kraft, der er større end mennesket	0,61	-0,08	-0,05	0,15	0,31
14. Naturen er et godt sted at tænke over tingene	0,58	0,01	-0,02	0,36	-0,15
21. Det er bedst at opleve naturen sammen med andre	0,01	0,70	0,05	0,04	0,33
1. Naturen er et sted, hvor jeg er sammen med min familie og venner	0,17	0,67	0,18	0,10	0,00
9. Jeg forbinder naturen med oplevelser af vildt og jagt	-0,08	-0,07	0,76	0,08	0,05
5. For mig er naturen et spisekammer, hvor jeg samler bær, svampe o.l.	0,39	-0,09	0,57	-0,13	0,14
8. For mig er naturen et sted for fysisk aktivitet	0,08	0,26	0,56	0,13	-0,07
13. For mig er naturen oprindelige områder, som mennesket ikke har ændret på	0,00	-0,09	0,02	0,73	0,28
3. Jeg bruger naturen til at komme væk fra larm	0,22	0,01	0,03	0,58	-0,04
12. Naturen er et sted, hvor jeg kan udfolde mig frit	0,22	0,10	0,30	0,47	-0,37
24. Jeg foretrækker at opleve naturen alene	0,11	-0,70	0,14	0,18	0,09
11. Jeg er utryg ved at færdes i naturen alene	-0,10	0,20	-0,01	-0,03	0,65
15. I naturen kommer jeg tættere på Gud	0,40	-0,22	0,11	0,13	0,45
19. I naturen kommer jeg til at tænke på gamle dage	0,34	0,07	0,15	0,27	0,40
Eigenvalue	3,21	1,67	1,47	1,44	1,27
% af varians	17,82	9,26	8,17	7,98	7,05

ANM. Faktorkonklusionen (Varimax rotation) forklarer i alt 50,3% af variansen i materialet (n = 958).

sanserne, oplevelse af naturens dynamik, og at naturen er et godt sted at tænke over tingene. En anden dimension er oplevelsen af naturen som et rum for socialt samvær. En tredje dimension er oplevelse af naturen som et spisekammer, der kan nyttiggøres gennem jagt, fiskeri, indsamling af bær, svampe m.m., og også omfatter naturen som et rum for fysisk udfoldelse. En fjerde dimension er oplevelse af naturen som et "refugium", hvor naturen opleves som noget oprindeligt, uberørt af mennesket, og hvor man kan komme væk fra larm, og hvor man gerne vil opleve naturen alene. Den femte dimension er oplevelse af naturen som et rum for religiøs refleksion og tanker/minder om fortiden/gamle dage, og dimensionen er koblet med en utryghed ved at færdes i naturen alene. Selvom de fem oplevelsesdimensioner: »sanser & dynamik«, »socialt samvær«, »refugium«, »spisekammer« og »religiøs refleksion/minder« umiddelbart giver en meningsfyldt opdeling af oplevelserne, bør de tages som foreløbige bud på forskellige oplevelser i naturen og følges op med yderligere metodeudvikling og testning.

De fem oplevelsesdimensioner har ikke lige stor betydning for folk. Hvis man ser på gennemsnittet af besvarelserne (figur 19), er det især dimensionen »sanser, grokraft og indsigt«, der vurderes højest, med et gennemsnit der ligger mellem 4 (enig) og 5 (helt enig). Herefter følger dimensionerne »socialt samvær« samt »refugium«, der begge ligger over gennemsnittet 3 (hverken enig eller uenig). Derimod er »spisekammer« og især »religiøs refleksion og minder« af mindre betydning som oplevelser i naturen.

Figur 19. Den gennemsnitlige bedømmelse af fem oplevelses-dimensioners betydning for deres oplevelse i naturen (n = 1040-1093).

Folk falder ikke entydigt ind under én af disse kategorier, idet man støtter flere dimensioner samtidigt. Det er derfor ikke forsøgt at henhøre hver person til én dimension, men for hver af de fire dimensioner er gennemsnittet af hver persons besvarelse af de tilhørende spørgsmål beregnet, og folk, der har et gennemsnit på 4 eller derover (delvis enig – helt enig), anslås at opleve den pågældende dimension under naturbesøg. Der er samlet set 80%,

som oplever dimensionen »sanser, grokraft og indsigt«, 40% oplever »socialt samvær«, 19% oplever naturen som et »refugium«, mens færre oplever naturen som et »spisekammer« (10%) eller som et sted for »religiøs refleksion & minder« (6%).

Samlet set må de fundne oplevelsesdimensioner opfattes som explorative, og der bør laves opfølgende undersøgelser for at se, om supplerende dimensioner bør inddrages.

Hvad er en god naturoplevelse

Der blev i undersøgelsen spurgt, hvad folk synes beskriver en god oplevelse i naturen. På trods af spørgsmålets åbne form og dermed kravene til eftertænkksomhed og refleksion hos den adspurgte, svarede 27% af de adspurgte på spørgsmålet. Svarene viser en stor detaljerighed og kan anvendes til at uddybe vores forståelse af oplevelsen af naturen. Hvis vi ser på de fem forskellige dimensioner af naturoplevelser, som beskrevet ovenfor: »sanser, grokraft og indsigt/refleksion«, »ramme om social samvær«, »spisekammer og fysisk udfoldelse«, »refugium« samt »utryghed, kontakt med gud og nostalgi«, er det især de to dimensioner sanser, grokraft og indsigt/refleksion samt naturen som refugium, der nævnes. Inden for den første er det ord som stille, frisk, dufte, lyde, se, høre, ro, stilhed, afveksling, der indgår i rigtig mange udsagn og sammenhænge. Derudover nævnes især årstidernes skiftet, og det at følge med i naturens gang, eksempelvis »vækst og harmoni« og den daglige rytme »især morgenerne, når det hele vågner«. Inden for dimensionen refugium er der en del, der nævner naturen som et sted, hvorfra man kommer hjem med fornyet energi, eksempelvis »at jeg kommer glad, rolig og afslappet hjem«, og derudover at naturen er et godt sted at finde fred og ro samt at slappe af eksempelvis: »ro, harmoni, afstresning«. Samtidig er der flere, der nævner, at en god oplevelse i naturen hænger sammen med »at bekymringer træder i baggrunden«. Dvs. naturen har stor betydning for både det fysiske og psykiske velvære. At naturen er ramme om socialt samvær, er der ligeledes mange, der nævner, såsom at »hele familien nyder det«, »at opleve den sammen med børnebørn, de ser på den med friske øjne og gør opmærksom på ting, som jeg ellers ville have overset«, og »indenfor er det, som om man ikke rigtig kan snakke, men når man går en tur, kan man altid få en god diskussion«. De to sidste dimensioner »spisekammer og fysisk udfoldelse« samt »utryghed, kontakt med Gud, nostalgi« er der, hvis vi ser bort fra fysik udfoldelse, derimod næsten ingen, der nævner som en god naturoplevelse. Et enkelt eksempel er, »at livet bliver mere værd at leve«. Den fysiske udfoldelse er ofte koblet med andre dimensioner, eksempelvis »at man får motion og kommer træt og glad hjem«, der også knytter sig til naturen som refugium.

Ikke alle naturoplevelser er lige gode, og helt ekstraordinært gode oplevelser er, når folk oplever 'flow'-oplevelser, der karakteriseres ved en balance mellem evner og udfordringer, koncentrering af opmærksomheden, tab af selvoptagethed, flertydning respons på handlinger, følelse af kontrol over handlinger og omgivelser, momentært tab af bekymringer og begrænsninger

samt en følelse af glæde og nydelse (Csikszentimihalyi 1975). En mulig årsag til, at der ikke er så mange af oplevelserne, der falder ind under oplevelsesdimensionerne »spisekammer« og »utryghed, kontakt med Gud, nostalgi«, kan være, at disse oplevelser ikke i samme grad er knyttet til disse allerbedste naturoplevelser. Måske er det mere nyttepræg samt et behov for at trække sig tilbage til rolige rammer for at reflektere over livet gang og evt. problemer, der giver disse typer naturoplevelser. Men altså ikke de naturoplevelser folk fremhæver som de bedste.

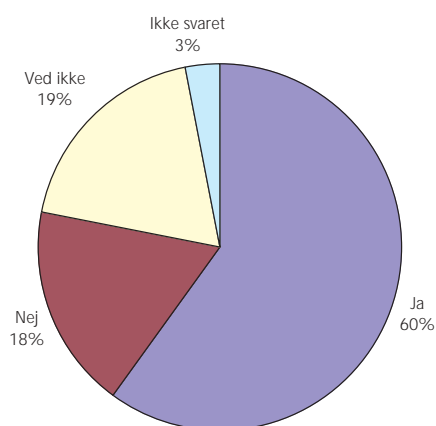
Ud over disse dimensioner kunne man forestille sig, at der eksempelvis var kommet negative udtryk for, at naturen eksempelvis er kedelig, hvilket ikke er tilfældet, dog med en enkelt undtagelse, der kan tolkes i den retning, nemlig at en god naturoplevelse er: »at den ikke varer for længe«.

Barndommens naturoplevelser og deres betydning

Flere undersøgelser og teorier tyder på, at den natur, man oplever i barndommen, påvirker ens senere naturoplevelser og præferencer. Selvom disse påvirkninger ikke nødvendigvis er bevidste, kan barndommens natur spille en mere bevidst rolle, som svarpersonerne er i stand til at forklare. Der blev derfor i undersøgelsen spurgt, om den natur, svarpersonen husker fra sin barndom, har en særlig betydning for ham/hende i dag.

Som det fremgår af figur 20, er der 60%, der oplever, at den natur, de husker fra deres barndom, har en særlig betydning for dem i dag, 18% mener ikke barndommens natur har nogen betydning for dem i dag, mens 19% er uafklarede, og 3% ikke har svaret.

Barndommens natur spiller således en stor rolle for mange. Blandt de 685 personer, der i undersøgelsen uddyber betydningen af barndommens natur, er der utallige betydninger og oplevelser. Fælles træk er bl.a. knyttet til minder om særlige steder og oplevelser i naturen, at have lært at færdes i naturen fra barnsben, glæden ved at give den viden om naturen, man selv fik som barn, videre til sine børn, og at det giver individet rødder og identitet.

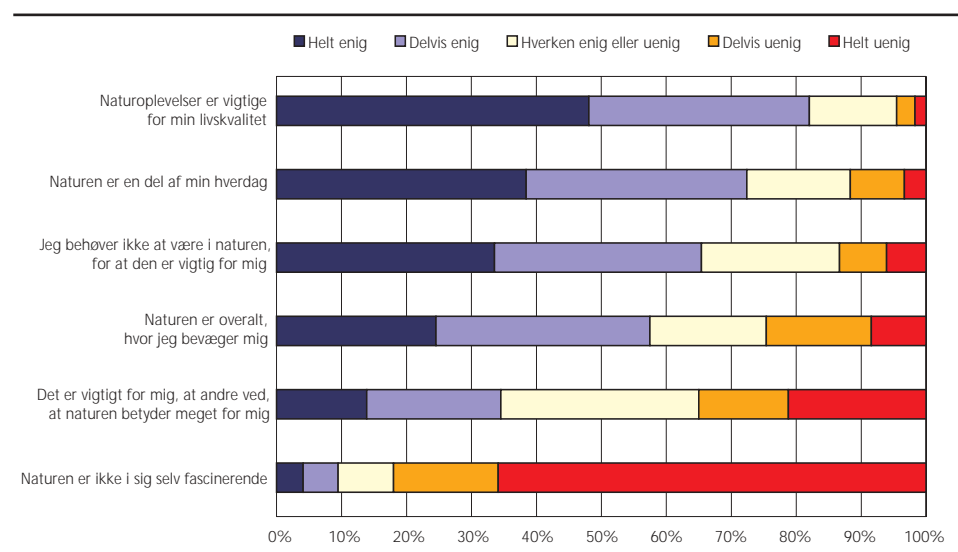
Figur 20. Betydningen af barndommens natur for svarpersonen i dag (n = 1162).

De erfaringer, færdigheder og den viden, som folk knytter til naturen, er således en del af den kulturarv, der overføres til de næste generationer. I de kvalitative interviews af Læssøe & Iversen (2003b) undersøges, om opfattelsen af, at 'barndommens landskab' sidder så dybt i os, at det i virkeligheden er den natur, vi søger og glædes ved senere i livet. De finder, at barndommens landskab har en betydning, men samtidig, at den er forskellig alt efter livshistoriens karakter. Kun i nogle tilfælde er den så betydningsfuld, at barndommens natur kan tolkes som et ideal, ud fra hvilken aktuelle naturforhold vurderes.

Naturens rolle i hverdagslivet

Baseret på udsagn fra de kvalitative interviews blev der taget 6 udsagn med i spørgeskemaundersøgelsen, om hvilken rolle naturen spiller i folks hverdagsliv.

Som det fremgår af figur 21, har naturoplevelser stor betydning for livskvalitet, og mange mener også, at naturen er en vigtig del af deres hverdag. Derimod er der færrest, der mener, at naturen ikke er fascinerende i sig selv, og at det er vigtigt for dem, at andre ved, at naturen betyder meget for dem.

Figur 21. Naturens betydning i hverdagslivet (n = 1.116-1.142).

For at se, om der skulle være et mønster i besvarelserne, blev der lavet en eksplorativ faktoranalyse af de 6 hverdagsdimensioner. Som det fremgår af tabel 4, samler disse sig i to dimensioner. Den første dimension samler udsagn, hvor naturen har betydning i hverdagslivet og er en identitetsskabende faktor. Den anden dimension samler udsagn, hvor naturen primært er en baggrund i hverdagslivet, men uden større betydning.

Gruppen, der oplever naturen som en vigtig del af deres hverdagsliv og som en identitetsskabende faktor (naturen som livskvalitet og identitet), er ret stor, idet 41% har et gennemsnitlig besvarelse på 4 eller derover (enig - helt enig). Det er derimod en ret lille gruppe, der primært oplever naturen

Tabel 4. Eksplorativ faktoranalyse af 6 forskellige betydninger af naturen i hverdagslivet (n = 1.053). Faktoriøsningen (Varimax uden rotation) forklarer i alt 50,1% af variansen i materialet.

	Faktorer/dimensioner	
	1 Natur som livskvalitet og identitet	2 Natur som baggrund
10. Naturen er en del af min hverdag	0,77	0,19
22. Naturoplevelser er vigtige for min livskvalitet	0,72	-0,35
6. Det er vigtigt for mig, at andre ved, at naturen betyder meget for mig	0,63	0,04
18. Jeg behøver ikke at være i naturen, for at den er vigtig for mig	0,22	0,13
2. Naturen er overalt, hvor jeg bevæger mig	0,43	0,70
4. Naturen er ikke i sig selv fascinerende	-0,37	0,69
Eigenvalue	1,63	1,39
% af varians	27,05	23,08

ANM. Faktoriøsningen forklarer i alt 50,13% af variansen i materialet (n = 1053).

som en form for baggrund, der er overalt og ikke er fascinerende i sig selv, idet 8% har en gennemsnitlig besvarelse på 4 eller derover (enig - helt enig). Mange oplever dog naturens betydning i hverdagen som en blanding af begge dele.

Naturkvalitet

Naturkvalitet er et vidtfavnende begreb, der her dækker over kvaliteter, der gør et område værdifuldt, uden at det nødvendigvis er nyttigt. Arler (2000) arbejder med fem forskellige hovedgrupper af kvaliteter ved naturen, der kan kategoriseres, nemlig kvaliteter, der er knyttet til billedlige aspekter, til landskabers særlige karakterfuldhed, til den biologiske forskelligartethed, til historiske eller fortælle-mæssige aspekter og endelig til naturfænomeners uafhængighed eller selvstændighed. Disse hovedformer har dannet baggrund for spørgsmål om følgende ordpar til beskrivelse af den danske natur:

Det billedlige aspekt: *grim-smuk, uspoleret-spoleret.*

Landskabers særlige karakterfuldhed: *fredelig-foruroligende, ordinær-bemærkelsesværdig.*

Den biologiske forskelligartethed: *varieret-ensformigt, mangfoldig-ensartet.*

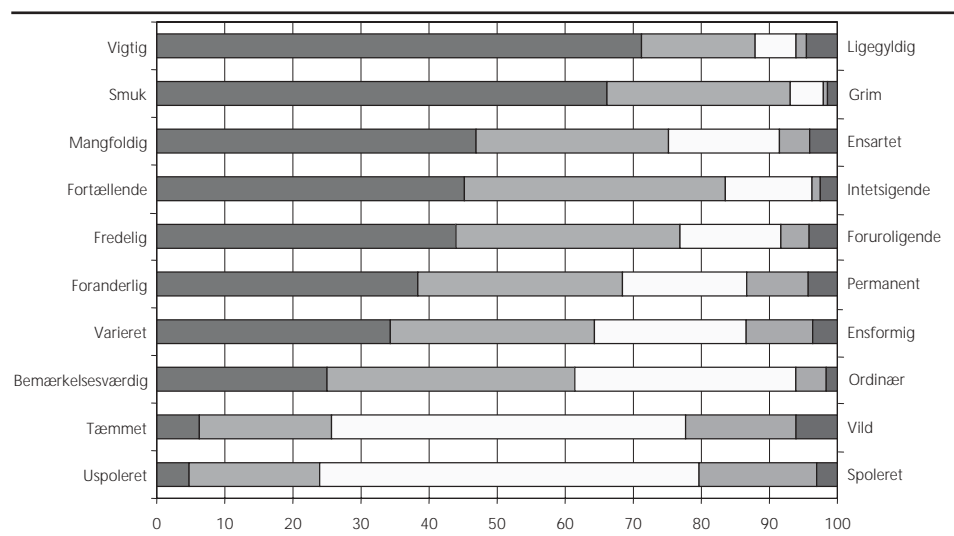
Det historiske, fortælle-mæssige: *intetsigende-fortællende, vigtig-ligegyldig.*

Naturfænomeners uafhængighed: *tæmmet-vild, foranderlig-permanent.*

Undersøgelsen viser (figur 22), at det er ord som smuk, vigtig, mangfoldig, fredelig, fortællende, bemærkelsesværdig, foranderlig og varieret, som mange er enige i, beskriver den danske natur frem for deres modpoler grim, ligegyldig, ensartet, foruroligende, intetsigende, ordinær, permanent og ensformig. Folk nævner i et tilknyttet åbent spørgsmål flere hundrede supplerende ord, som eksempelvis afslappende, flad, enestående, livgivende og storslået. Derimod er der delte meninger om ordpar som »tæmmet - vild« og »uspoleret - spoleret«, hvor hver fjerde synes »tæmmet« beskriver Danmarks natur, mens lige så mange mener, at ordets modpol »vild« beskriver den danske natur. Det samme gælder ordparret »uspoleret - spoleret.« Dette er ikke overraskende i et kulturpræget landskab som det danske, hvor

nogle ser hele landskabet som natur, mens andre udelukkende ser de ikke-dyrkede områder som natur.

I relation til de fem hovedgrupper for naturkvalitet viser undersøgelsen, at der ikke er enkelte ordpar, som et stort antal svarpersoner ikke kan relatere sig til. Samtidig viser tallene, at der ikke synes at være større enighed om, hvilket ord der bedst beskriver den danske natur inden for bestemte grupper af naturkvalitet. Alt i alt er der således tale om en høj kompleksitet i beskrivelsen af den danske natur. Dette stemmer overens med Læssøe & Iversen (2003b), der gennem kvalitative interviews om relationen mellem hverdagsliv og natur finder, at de forskellige sfærer i hverdagslivet giver os forskellige impulser til meget sammensatte naturrelationer.

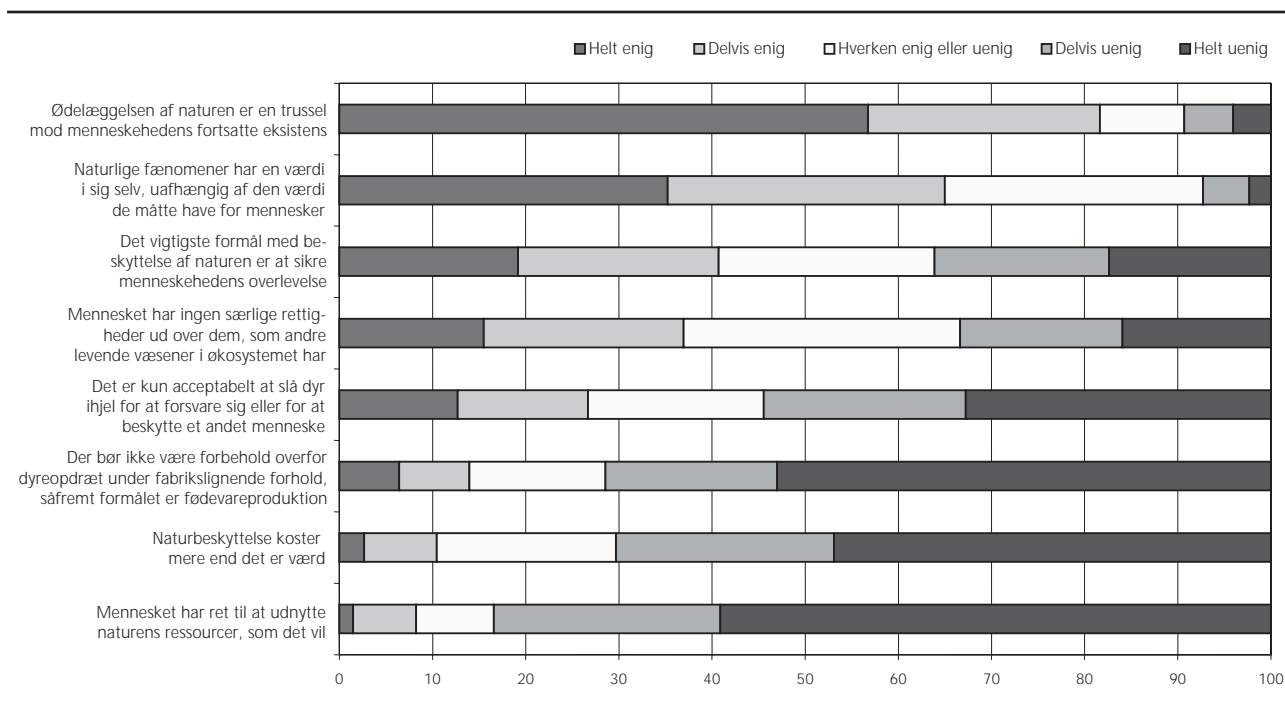

Figur 22. Ord, der beskriver den danske natur. (n = 1047-1111).

Natursyn

Som det fremgår af indledningskapitlets beskrivelse af natursyn, er det et ret komplekst begreb. I undersøgelsen blev det valgt at anvende spørgsmål fra Bruuns (2000) fire natursynskategorier: antropocentrisme, zoocentrisme, økocentrisme og ikke-miljøorienteret natursyn. Inden for hver af disse fire grupper, blev der taget 2 spørgsmål med.

Som det fremgår af figur 23, synes folk især, at »ødelæggelsen af naturen er en trussel mod menneskehedens fortsatte eksistens«, mens mange ligeledes mener, at »naturlige fænomener har en værdi i sig selv, uafhængig af den værdi de måtte have for mennesker«. Holdningerne er delt ret lige med hensyn til, hvorvidt »det vigtigste formål med beskyttelse af naturen er at sikre menneskehedens overlevelse« og »mennesket har ingen særlige rettigheder ud over dem, som andre levende væsener i økosystemet har«. Uenigheden øges, omkring hvorvidt »det kun er acceptabelt at slå dyr ihjel for at forsvare sig eller for at beskytte et andet menneske«, og »der bør ikke være forbehold overfor dyreopdræt under fabrikslignende forhold, såfremt formålet er fødevareproduktion« samt at »naturbeskyttelse koster mere end

Figur 23. Holdninger til 8 natursynsspørgsmål (n = 1126-1161).

det er værd«. Endelig er der flest, der er helt uenige i, at »mennesket har ret til at udnytte naturens ressourcer, som det vil«.

En eksplorativ faktoranalyse af natursynsspørgsmålene viser en opdeling af besvarelsene i to hovedgrupper (tabel 5).

Tabel 5: Eksplorativ faktoranalyse af 8 natursynsspørgsmål viser en opdeling i 2 hovedgrupper (n=1088).

1 Naturen som en ressource for mennesket	Faktorer/dimensioner	
	1 Natur som ressource for mennesket	2 Mennesket underlagt naturen
Mennesket har ret til at udnytte naturens ressourcer, som det vil	0,70	0,04
Der bør ikke være forbehold overfor dyreopdræt under fabrikslignende forhold, såfremt formålet er fødevareproduktion	0,70	0,07
Naturbeskyttelse koster mere end det er værd	0,60	0,09
Det vigtigste formål med beskyttelse af naturen er at sikre menneskehedens overlevelse	0,25	0,62
Det er kun acceptabelt at slå dyr ihjel for at forsvare sig eller for at beskytte et andet menneske	0,09	0,63
Mennesket har ingen særlige rettigheder ud over dem, som andre levende væsener i økosystemet har	-0,13	0,55
Ødelæggelsen af naturen er en trussel mod menneskehedens fortsatte eksistens	-0,46	0,58
Naturlige fænomener har en værdi i sig selv, uafhængig af den værdi de måtte have for mennesker	-0,50	0,23
Eigenvalue	1,88	1,50
% af varians	23,53	18,69

ANM: Faktorløsningen forklarer i alt 42,2% af variansen i materialet (n = 1088).

De to hovedgrupper (tabel 5) kan beskrives som henholdsvis en natursynsgruppe, der primært ser naturen som en ressource for menneskets udvikling, og derved har lighedstræk med det antropocentriske natursyn. Den anden gruppe kan betegnes som en natursynsgruppe, hvor mennesket i højere grad er en del af naturen og underlagt dens regler og udvikling. Denne gruppe har lighedstræk med det økocentriske natursyn. Derimod kan der ikke

identificeres en opdeling i Bruuns fire natursynskategorier. Men den ene gruppe samler især Bruuns ikke-miljøbekymrede og antropocentriske natursyn, mens den anden gruppe især samler det øko- og zoocentriske natursyn, men ikke påviser en opdeling mellem holdninger knyttet til dyr og til en større økologisk helhed.

Undersøgelsen viser, at der – modsat Bruuns egne konklusioner ud fra empiriske undersøgelser af spørgsmålene (Bruun 2000) – kan påvises et mønster, der dog mere bekræfter opdelingen i en antropocentrisk og økocentrisk natursyn, end Bruuns fire kategorier.

Selvom faktoranalysen viser en opdeling i to hovedgrupper, er det vanskeligt helt entydigt at placere folk i én gruppe, fordi folks holdninger til de 8 spørgsmål generelt er spredte. Det er derfor ikke forsøgt at henføre hver person til én dimension, men for hver af de to dimensioner er gennemsnittet af hver persons besvarelse af de tilhørende spørgsmål beregnet, og folk, der har et gennemsnit på 3 eller derover (delvis enig – helt enig), anslås at tilhøre den pågældende natursynsdimension. Der er samlet set 22%, som støtter dimensionen »naturen som en ressource for mennesket« (antropocentrisk natursyn), mens kun 2% tilhører dimensionen »mennesket som en del af naturen« (økocentrisk natursyn). En stor gruppe ligger således midt imellem og har et mere blandet natursyn, eller har undladt at svare på alle spørgsmål, så deres gennemsnit af besvarelserne derved falder uden for de to grupper. Hvis grænserne ændres, så der skelnes mellem gruppen, der er overvejende enig (over 3) i hvert af de to natursyn, er der 64%, der overvejende er enige i det økocentriske natursyn og 7% i det antropocentriske natursyn. De øvrige har et mere blandet natursyn eller har undladt at besvare alle spørgsmål.

Samlet viser analysen, at det er muligt at identificere forskelle i natursynet i den danske befolkning, men at grupperingen ikke umiddelbart passer ind i de natursynskategorier, som Bruun eller flere andre teoretikere har opstillet¹⁶. Grupperingen passer nærmere med den mere overordnede opdeling i et økocentrisk og antropocentrisk natursyn, der benyttes inden for miljøfilosofien og i en række empiriske undersøgelser f.eks. gennem brug af NEP-skalaerne (Uysal et al. 1992, Luzar et al. 1995, Jurovski et al. 1995, Mowen, Williams & Graefe 1997, Van der Stroop 1997, Ryan & Harvey 2000). Opdelingen må dog betragtes som eksperimenterende, og tilsvarende analyser af Bruuns egne data kunne bidrage til at vurdere, om tilsvarende opdelinger kan påvises.

Undersøgelsen viser, at der er en ret lille gruppe, som primært ser naturen som en ressource, som mennesket kan kontrollere og benytte til udvikling, mens en større gruppe ser mennesket som en del af naturen og underlagt dens udvikling. Men mange har et mere sammensat syn på menneskets rolle i forhold til naturen, end de udviklede natursynskategorier giver udtryk for. Dog skal det bemærkes, at der ved besvarelse af natursynsspørgsmålene måske gives udtryk for idealværdier, der ikke nødvendigvis efterleves – eller er mulige at efterleve – i hverdagslivet.

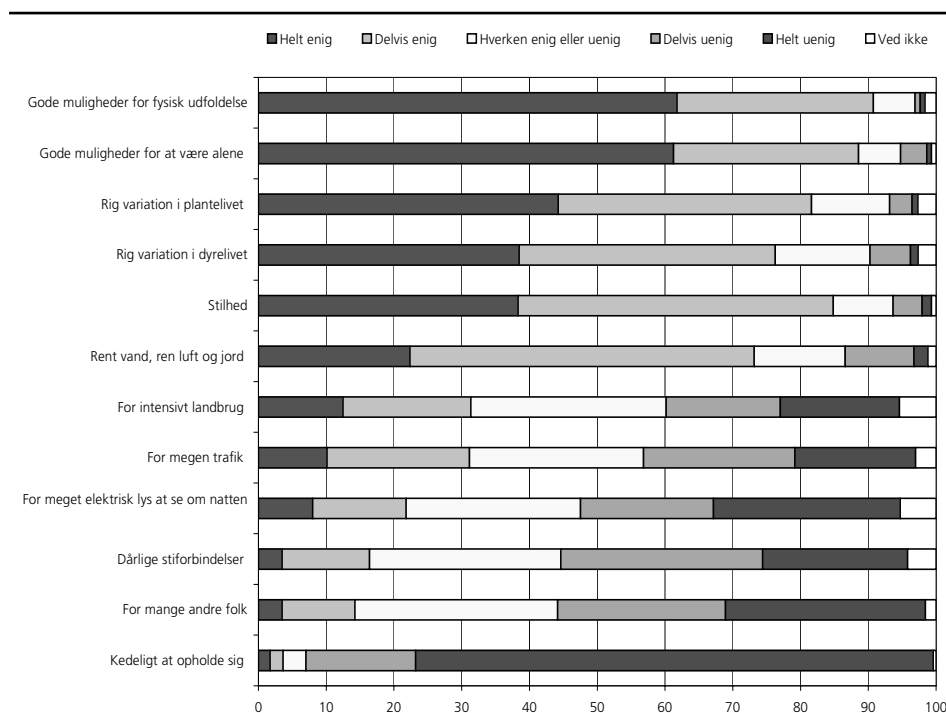
¹⁶ For forskellige natursyn se f.eks. Schjerup Hansen, (1989), Larsen (1995) og Knudsen (1995)

Vurdering af naturproblemer

Naturen skal opfylde mange forskelligartede biologiske, produktionsmæssige og oplevelsesmæssige behov, og der er ofte en indbyrdes modstrid imellem disse. I undersøgelsen er der derfor spurgt om folks syn på og oplevelse af både de nuværende kvaliteter og problemer i naturen samt deres ønsker til forskellige ændringer og prioriteringer i naturforvaltningen. Sammenhænge med sociodemografi beskrives i et samlet afsnit side 75.

Kvaliteter og problemer i naturen

For at vurdere befolkningens holdninger til en række kvaliteter og problemer i den danske natur indgik der en række udsagn om naturen i Danmark. Som det fremgår af figur 24, synes langt de fleste, at det er spændende at opholde sig i den danske natur, at den rummer gode muligheder for fysisk udfoldelse, for at være alene, for oplevelse af stilhed, og at den indeholder rig variation i plante- og dyrelivet samt rent vand, ren luft og jord. Kun en lille del af befolkningen oplever ikke, at naturen har disse kvaliteter. De problemstillinger, der deler holdningerne mest, er opfattelsen af intensivt landbrug og trafik, som knap en tredjedel af befolkningen synes, der er for meget af, mens godt en tredjedel er uenige. Mere end hver femte synes, at der er for meget elektrisk lys at se i naturen om natten, mens knap halvdelen af befolkningen er uenige. Der er også en vis uenighed omkring tilgæn-

Figur 24. Enigheden i en række udsagn om kvaliteter og problemer i den danske natur ($n = 1145-1167$).

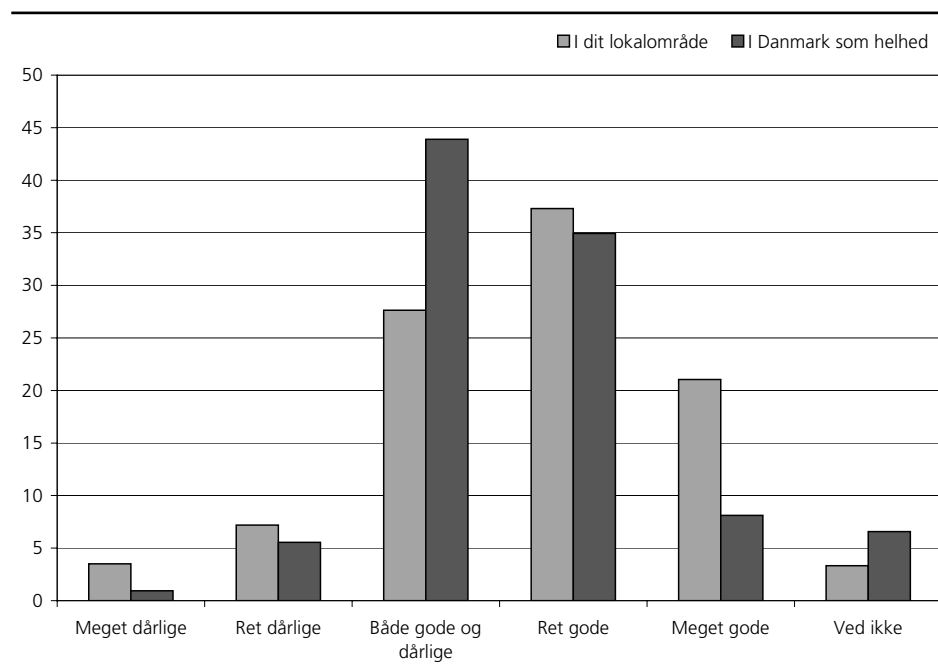
gelighed og antallet af besøgende i naturen. Mens omkring hver syvende oplever, at der er for mange andre folk i naturen, er godt halvdelen uenige. Ligeledes oplever hver syvende, at der er dårlige stiforbindelser i naturen, mens halvdelen af befolkningen er uenige.

Forhold for dyr og planter i naturen

Natur- og miljøproblemer diskuteres ofte i medierne, af natur- og miljøorganisationer m.m. I undersøgelsen indgik folks oplevelse af de nuværende forhold for dyr og planter i den danske natur. Holdningerne afspejler folks oplevelse af forholdene for dyr og planter i naturen – ikke den biologiske viden om, hvorvidt forskellige dyre- og plantearter har det godt eller ej i den danske natur.

Folks opfatter generelt de nuværende forhold for dyr og planter i den danske natur som ret gode – især i deres eget lokalområde (figur 25). Over halvdelen vurderer, at forholdene for dyr og planter er gode i deres lokalområde, mens godt fire ud af ti mener, dette er tilfældet i landet som helhed. Forholdene for dyr og planter opleves som både gode og dårlige af godt hver fjerde i lokalområdet, mens knap halvdelen oplever dette for Danmark som helhed. Derimod opleves dårlige forhold for dyr og planter af godt hver tiende i lokalområdet og af hver fjortende for landet som helhed.

Figur 25. Befolkningens opfattelse af forholdene for dyr og planter i henholdsvis deres lokalområde og Danmark som helhed. (n = 1169-1171).

Der er markante regionale forskelle i opfattelsen af de lokale forhold for dyr og planter. I selve hovedstadsområdet (Københavns og Frederiksberg kommuner) er det knap halvdelen af befolkningen, der oplever dårlige forhold for dyr og planter i lokalområdet, mens det kun opleves af hver ottende i Københavns Amt og mindre end hver tiende i landets øvrige amter.

Tilsvarende oplever kun hver femte person i hovedstadsområdet gode lokale forhold for dyr og planter, mens dette opleves af mellem halvdelen til mere end trefjerdedele af befolkningen i de øvrige amter. Det er således især i den tætbebyggede hovedstadsregion, folk oplever, at dyre- og plantelivet har ringe lokale vilkår. Derimod er der ingen regionale forskelle i opfattelsen af forholdene for planter og dyr i Danmark som helhed. Der er således ikke umiddelbart tale om, at folk i bymæssige amter er mere tilbøjelige til at synes, at dyr og planter har ringe vilkår i den danske natur som helhed.

Naturens foranderlighed – stabilitet

I undersøgelsen blev der spurgt om folks vurdering af naturens stabilitet eller foranderlighed baseret på fire idealtyper, der beskriver en sammenhæng mellem de sociale relationer man indgår i og ens verdenssyn. Idealtyperne er udviklet af Douglas (1992), der har beskrevet de fire kulturer og efterfølgende koblet dem med syn på naturen, hvilket giver fire forskellige grundsyn på naturens stabilitet:

De fire kulturtyper

Fatalisme: *det er lige meget, hvad vi gør, det gør alligevel ingen forskel.*

Markedsindividualisme: *man er sin egen lykkes smed.*

Hierarki: *regler er til for at blive overholdt.*

Egalitarisme: *vi må stå sammen mod de store.*

Naturens stabilitet

Fatalisme: *naturen er lunefuld.*

Markedsindividualisme: *naturen er robust.*

Hierarki: *naturen er robust inden for visse grænser, der må opretholdes.*

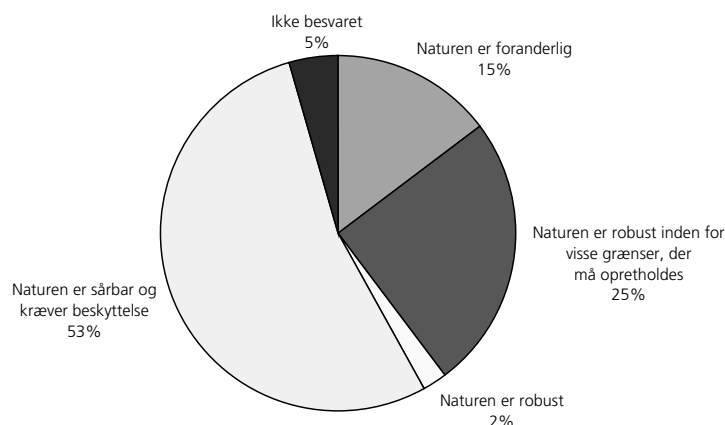
Egalitarisme: *naturen er sårbar og kræver beskyttelse.*

Som beskrevet af Hansen og Læssøe (2001) kan en sådan opdeling anvendes til at give et fingerpeg om, hvorfor forskellige mennesker reagerer forskelligt på oplysninger om natur. Dels vil de forskellige kulturtyper ikke se de samme naturforhold som problematiske, dels vil forslag til forandring fra en anden kulturtype ofte forekomme mærkelige, uforståelige eller ligefrem uacceptable.

Som det fremgår af figur 26, viser undersøgelsen, at udsagnet »naturen er sårbar og kræver beskyttelse« er lidt over halvdelen (53%) mest enige i, mens en meget lille del (2%) angiver udsagnet »naturen er robust«, som det udsagn, de er mest enige i. Udsagnet »naturen er robust inden for visse grænser, der må opretholdes«, er der en fjerdedel (25%), der er mest enige i, mens »naturen er foranderlig« finder en sjettedel (15%), at de er mest enige i. Resultaterne viser, at befolkningen har forskellige grundsyn, og at størstedelen hælder mod det grundsyn, som Douglas (1992) beskriver som »egalitarisme«, mens også grundsynene »hierarki« og »fatalisme« har en vis udbredelse, hvorimod grundsynet »markedsindividualisme« er meget lidt udbredt i den danske befolkning. Resultaterne bekræfter, at der er forskel-

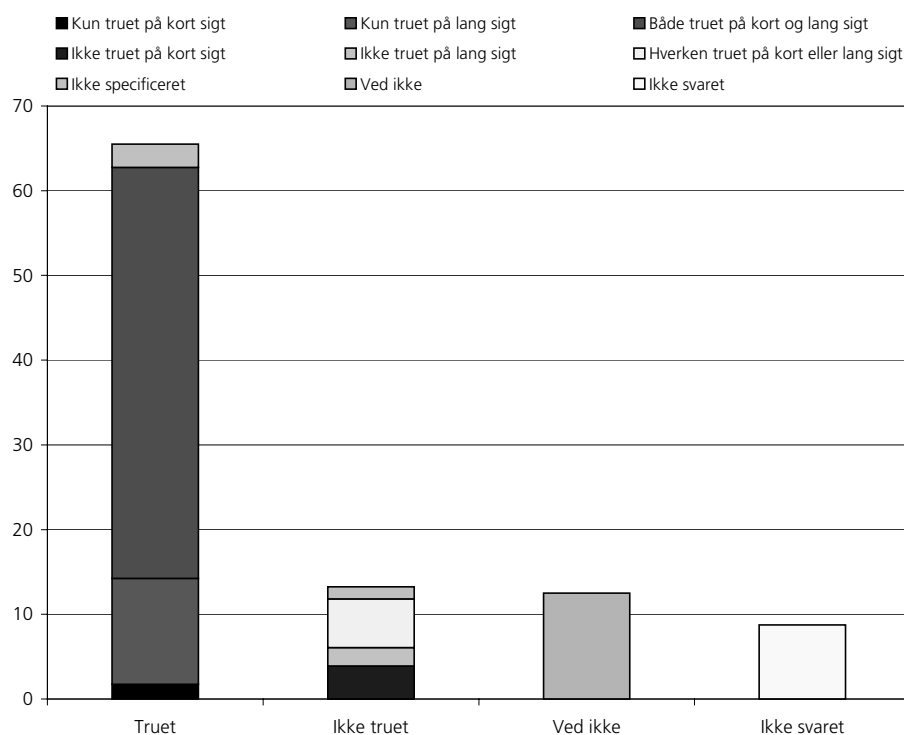
lige grundsyn på naturen og dens opfattede stabilitet – forskelligheder som det er vigtigt forvaltningsmæssigt at forholde sig til.

Figur 26. Holdningerne til naturens stabilitet – foranderlighed baseret på fire idealtyper. (n = 1200).

Bevarelse af natur for fremtidige generationer

Der er debat om, hvorvidt naturen er truet, og hvor akut eller langsigtede eventuelle trusler mod naturen er. For at undersøge oplevelsen af dette, blev svarpersonerne spurgt, hvorvidt de mener, at vi er på vej til at ødelægge den danske natur for fremtidige generationer, og inden for kategorien »truet« eller »ikke truet« bedt om at specificere, om dette gælder på kort sigt, på lang sigt eller både/hverken på kort eller lang sigt. Som det fremgår af figur 27, mener to tredjedele (66%) at naturen er truet, mens

Figur 27. Oplevelsen af, i hvilken grad folk mener, at vi er på vej til at ødelægge den danske natur for fremtidige generationer (n = 1.200).

13% ikke mener, naturen er truet, 13 % er uafklarede, mens 9% ikke har besvaret spørgsmålet.

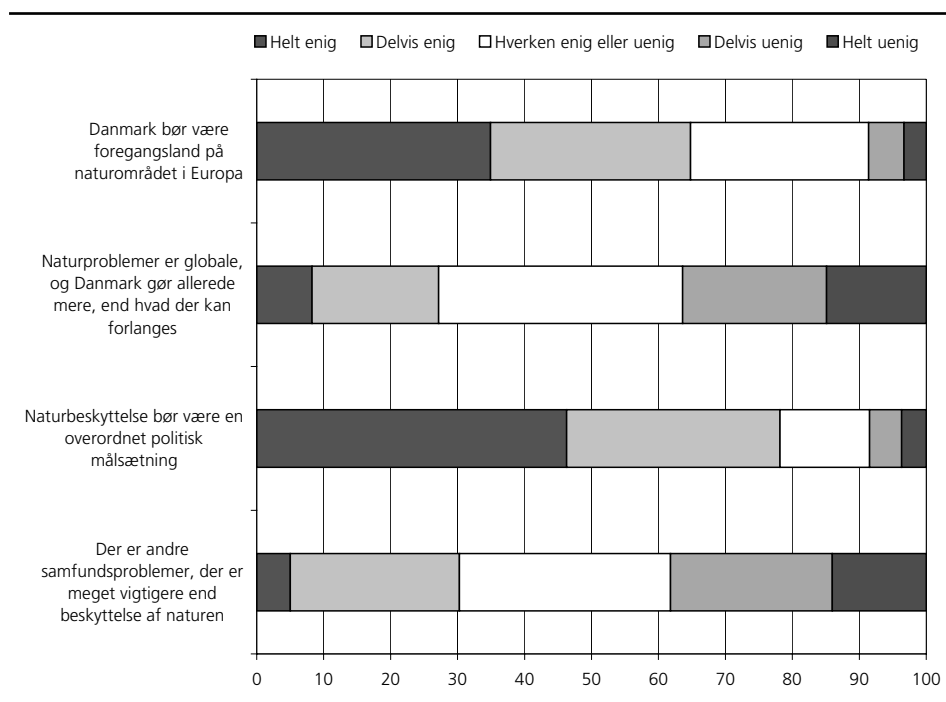
Størstedelen af dem, der mener naturen er truet, mener, at den både er truet på kort og lang sigt (49% af de 66%), mens 2% mener, at naturen kun er truet på kort sigt, 13% at naturen kun er truet på lang sigt, og 3% ikke specificerer truslens tidsmæssigt.

De 13%, der ikke mener naturen er truet, kan opdeles i 4%, der ikke mener naturen er truet på kort sigt, 2% der ikke mener, den er truet på lang sigt, og 6% der hverken mener, den er truet på kort eller lang sigt, mens 1% ikke specificerer tidshorisonten.

Samlet kan man sige, at en meget stor del af befolkningen har en oplevelse af, at vi er på vej til at ødelægge den danske natur for fremtidige generationer både på kort og lang sigt. Det bør bemærkes, at der er tale om *oplevelse* af truethed – ikke et reelt trusselsbillede. Men samlet set, viser resultaterne en høj grad af bekymring for naturen i forhold til udviklingen både nu og fremover.

Prioritering af naturbeskyttelse

Naturforholdene i Danmark kan ikke ses isoleret, men indgår i en større europæisk og global sammenhæng. Dels er naturen i sig selv grænseoverskridende, dels påvirkes den af politiske beslutninger på tværs af landegrænser. Der blev derfor i undersøgelsen belyst enkelte mere overordnede syn på landets nuværende indsats på naturområdet. Som det ses på figur 28, er mere end trefjerdedele helt eller delvis enige i, at »naturbeskyttelse

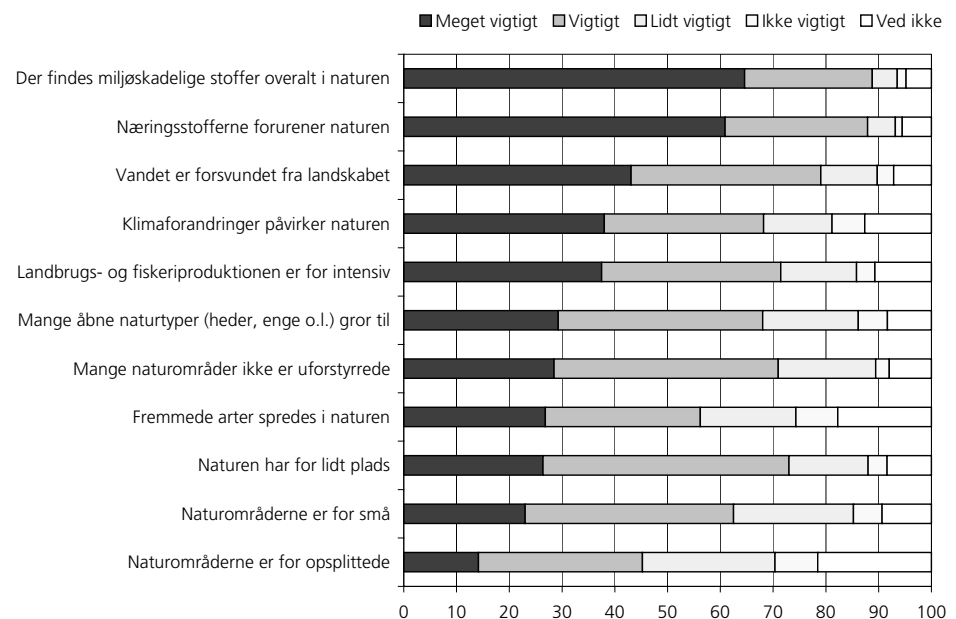
Figur 28. Befolkningens holdninger til fire udsagn om naturbeskyttelsens betydning i Danmark og internationalt (n = 1139-1151).

bør være en overordnet politisk målsætning», og over halvdelen mener ikke, at »der er andre samfundsproblemer, der er meget vigtigere end beskyttelse af naturen.«

To tredjedele af befolkningen er helt eller delvis enige i, at Danmark bør være foregangsland på naturområdet i Europa. Der er dog delte meninger om, hvordan Danmarks lever op til sine internationale forpligtigelser, idet hver fjerde synes, at Danmark allerede gør mere, end der kan forlanges, mens hver tredje er uenig. Disse resultater ligger på linie med Naturrådets tidligere undersøgelser, hvor man fandt, at 74% mener, at Danmark skal være førende i EU inden for natur- og miljøvenligt landbrug (Naturrådet 1999).

Løsning af problemer i naturen

Wilhelmudvalgets påpegede i 2001 en række problemer i den danske natur¹⁷. I undersøgelsen blev der spurgt, hvor vigtigt folk synes, det er at løse en række af de problemer, som Wilhelmudvalget pegede på (figur 29).

Figur 29. Befolkningens syn på vigtigheden af at løse en række problemer i naturen (n = 1137-1149).

Generelt synes de fleste svarpersoner, at det er vigtigt at gøre en indsats over for alle de nævnte problemer. De problemer som flest synes er vigtigt at løse er, »at der findes miljøskadelige stoffer overalt i naturen« og »at næringsstofferne forurener naturen«, som to tredjedele finder meget vigtigt at løse. Det er ligeledes ret højt vurderet at løse problemerne med, »at vandet er forsvundet fra landskabet«, »at klimaforandringer påvirker naturen«, og »at landbrugs- og fiskeriproduktionen er for intensiv«, som omkring fire ud af ti finder meget vigtige at løse. Lidt lavere vurderet er det at løse mere område-specifikke problemer, som »at mange åbne naturtyper (heder, enge

¹⁷ Se Wilhelmudvalgets rapport: *En rig natur i et rigt samfund* fra november 2001.

o.l) gror til«, »at mange naturområder ikke er uforstyrrede«, »at fremmede arter spredes i naturen«, »at naturen har for lidt plads« og »at naturområderne er for små«, som godt hver fjerde finder det meget vigtigt at løse. Det mindst vigtige problem er, »at naturområderne er for opsplittede«, som hver syvende finder det meget vigtigt at løse.

Det er således især de problemer, der kan have en mere direkte indflydelse på menneskers levevilkår og sundhedstilstand såsom forurening, klimaforandringer og intensiv produktion, der vurderes som vigtige at løse. Derimod anses det for mindre vigtigt at løse problemer, der kun indirekte påvirker mennesker, såsom naturområdernes størrelse og indhold.

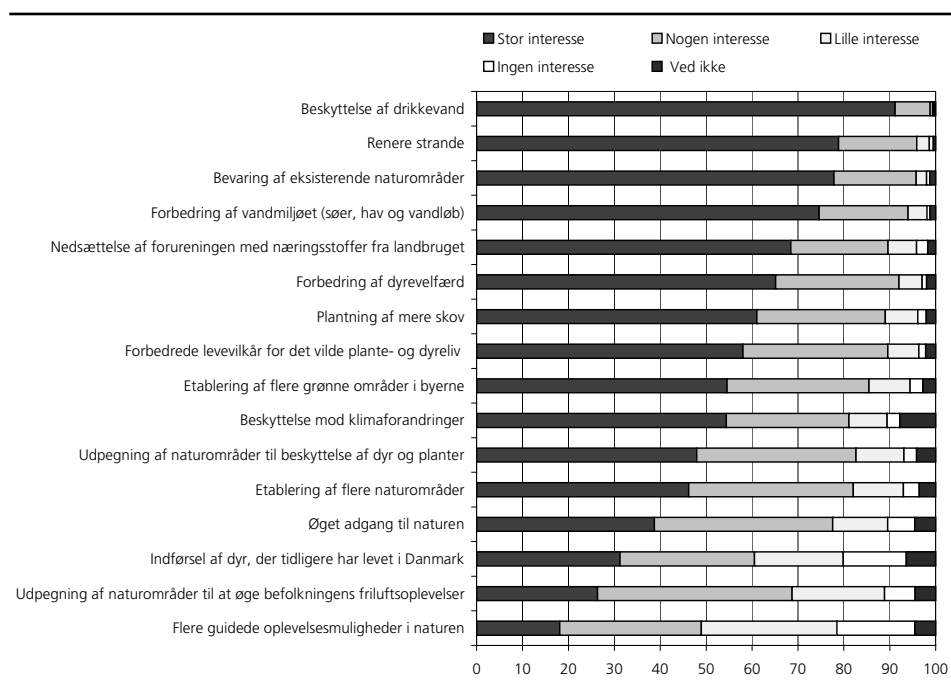
Ønsker til ændringer i naturen

I forlængelse af spørgsmålene om forskellige problemers betydning, er deltagerne i undersøgelsen blevet bedt om at forholde sig til betydningen af, at der bliver gjort en mere fremadrettet indsats på forskellige konkrete områder. Sammenhænge med sociodemografi beskrives i et samlet afsnit side 75.

Interesse for ændringer i naturen

I undersøgelsen indgik en vurdering af, hvor stor interesse folk har for en række ændringer i naturen, der forbedrer natur- og miljøforhold, biologisk mangfoldighed og befolkningens rekreative muligheder.

Som det fremgår af figur 30, er der stor interesse for indsatsen for at sikre rent drikkevand. Undersøgelsen viser dog, at svarpersonerne generelt er interesseret i, at der gøres en indsats på stort set alle de skitserede områder – herunder især også en indsats for renere strande, at bevare eksisterende naturområder og forbedre miljøforholdene i søer, vandløb og havet. Omkring to tredjedel viser stor interesse for nedsættelse af forureningen med næringsstoffer fra landbruget, forbedring af dyrevelfærd, plantning af mere skov samt forbedrede levevilkår for det vilde plante- og dyreliv. Omkring halvdelen viser stor interesse for etablering af flere grønne områder i byerne, beskyttelse mod klimaforandringer, udpegning af naturområder til beskyttelse af dyr og planter og etablering af flere naturområder.

Figur 30. Befolkningens holdninger til en række ændringer i naturen (n = 1147-1164).

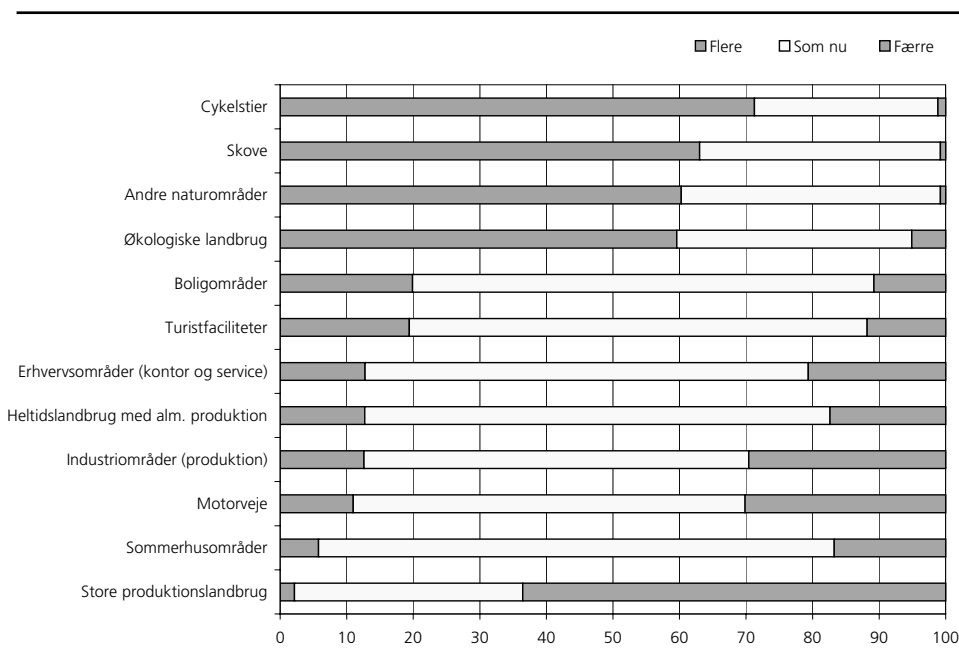
Omkring en tredjedel er meget interesseret i øget adgang til naturen og i indførsel af dyr, der tidligere har levet i Danmark. Den relativt mindste interesse er knyttet til udpegning af naturområder til at øge befolkningens friluftsoplevelser og flere guidede oplevelsesmuligheder i naturen, som hver fjerde til femte synes er af stor interesse.

Folk har således størst interesse for forbedringer af de mere overordnede miljøpåvirkninger og vægter bevarelse af eksisterende naturområder højere end etablering af nye områder og flere friluftsmæssige forbedringer i form af øget adgang og formidling. Set i dette perspektiv står nogle af de emner, der har været debatteret i de senere år om øgede adgangsforhold til naturen, indførsel af dyr, der tidligere har levet i landet, samt udpegning og/eller etablering af naturområder ikke øverst på danskernes ønskeseddel. I stedet ønsker befolkningen at sikre de basale rammer i form af et rent miljø m.m. forud for rekreative tiltag. Befolkningens interesser bør dog også ses i forhold til, hvor mange ressourcer der skal bruges på de enkelte tiltag, og hvor naturforvaltningen får mest natur- og miljøforbedringer for indsatsen.

Resultaterne understøtter de ønsker, der fremkom i en Gallup-undersøgelse foretaget af Naturrådet i 1999, hvor en beskyttelse og forbedring af vandmiljøet generelt blev prioriteret højere end dyrevelfærd og forbedringer af levevilkår for det vilde plante og dyreliv (Naturrådet 1999).

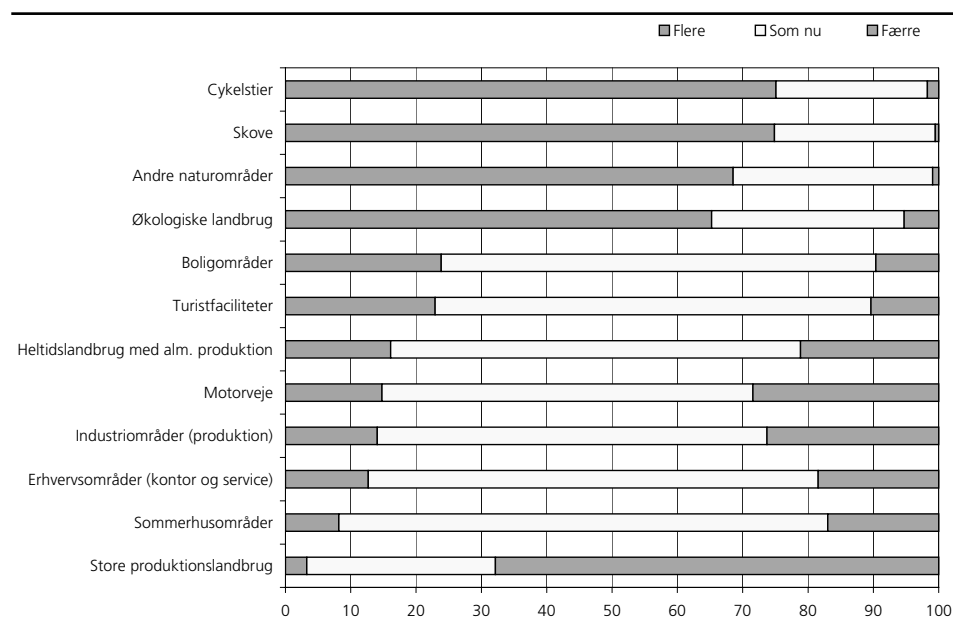
Hvilke udviklingsmuligheder foretrækkes

Ud over en vurdering af forskellige indsatsområder i forhold til naturpolitiske problemstillinger, er deltagerne i undersøgelsen også blevet bedt om at forholde sig til en række indsatsområder, der ikke står helt så højt på den naturpolitiske dagsorden. Når folk stilles over for en vurdering af forskellige arealudviklinger i deres lokalområde (figur 31) og i landet som

Figur 31. Foretrukne udviklingsmuligheder for arealet i lokalområdet (n = 1104-1128).

helhed (figur 32), er det især rekreative muligheder som flere cykelstier, skove og andre naturområder, de gerne vil have flere af.

Figur 32. Foretrukne udviklingsmuligheder for arealet i Danmark som helhed (n = 1087-1104).

Seks ud af ti ønsker desuden flere økologiske landbrug, mens det især er store produktionslandbrug, som er uønskede, idet omkring to tredjedele ønsker færre. Det er således ikke landbrug som sådan, men i høj grad produktionsformen inden for landbruget, som folk ønsker rettet mod økologi frem for storproduktion. Holdningerne til heltidslandbrug med almindelig produktion er mere neutral, idet hver ottende ønsker flere, mens hver sytende ønsker færre. Der er mere blandede holdninger til en række andre udviklingsmuligheder. Gruppen, der ønsker flere boligområder og flere turistfaciliteter i lokalområdet og landet som helhed, er større end gruppen, der ønsker færre. Modsat er gruppen, der ønsker flere erhvervsområder (kontor og service), industriområder (produktion) og motorveje mindre, end den gruppe, som ønsker færre. Der er kun få, som ønsker flere sommerhusområder, mens omkring tre gange så mange ønsker færre sommerhuse.

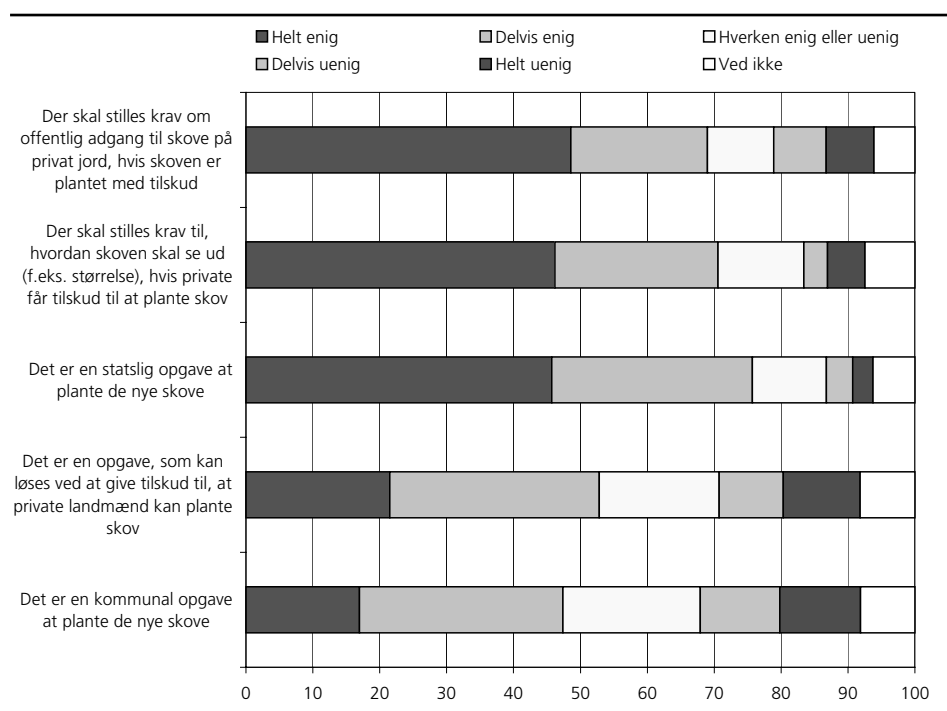
Der er meget stor overensstemmelse mellem de udviklingsmuligheder, som folk foretrækker for arealerne i deres lokalområde og i landet som helhed. Der er således ingen tendens til, at folk ønsker udvikling af belastende arealanvendelser henlagt til resten af landet frem for i deres eget lokalområde, dvs. forfalder til NIMBY-princippet »Not In My Back Yard«. Dette må dog ikke tolkes således, at der ikke kan forventes protester mod nye anlæg i de enkelte lokalområder, hvis disse direkte påvirker folks hverdagsliv.

Prioritering ved etablering af nye skove

Der har gennem en årrække været fokus på plantning af mere skov i Danmark både gennem statslig skovrejsning og gennem tilskud til private lods ejere. Senest er der kommet fokus på kommunernes muligheder for at rejse

skov ofte i samarbejde med lokale vandværker, til glæde antagelig for både rekreative og grundvandsmæssige interesser (Skov og Naturstyrelsen 2000).

Med hensyn til ansvaret for skovtilplantning, synes trefjerdedele af befolkningen (figur 33), at det primært er en statslig opgave at rejse skov. Omkring halvdelen mener dog, at det også er en opgave, som kan løses ved at give tilskud til, at private landmænd kan plante skov, og/eller at det er en kommunal opgave at plante skov. Såfremt skovene plantes af private lods- ejere med tilskud, mener trefjerdedele, at der skal kunne stilles krav om offentlig adgang til skovene (som der også gøres i dag) samt til, hvordan skoven skal se ud (f.eks. størrelse), hvilket der derimod ikke i samme om- fang er tradition for.

Figur 33. Holdninger til forskellige tiltag ved etablering af flere skove (n = 1144-1161).

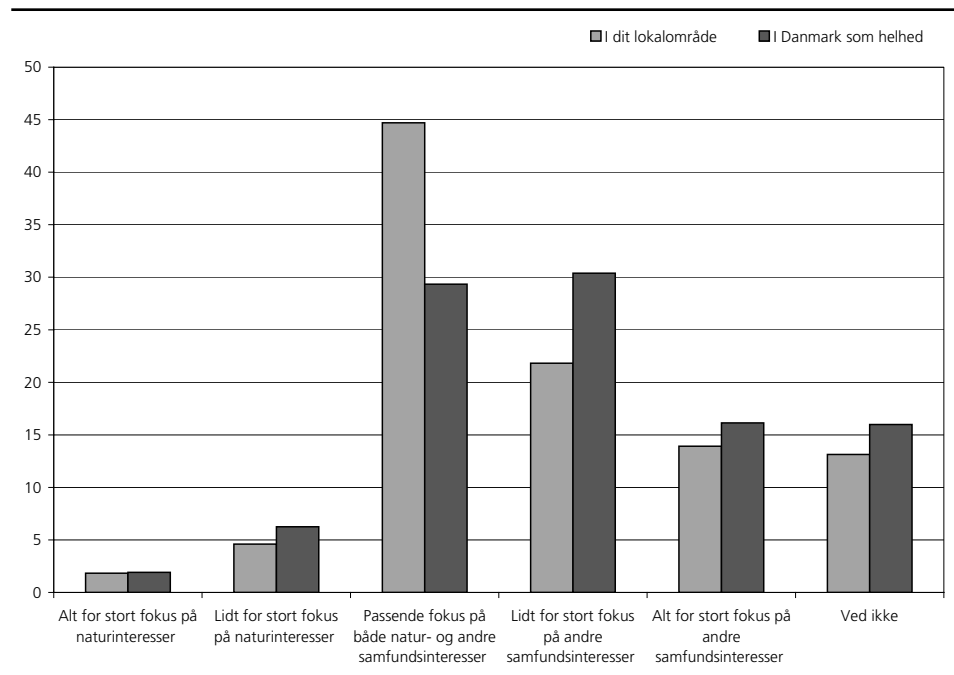
Til sammenligning fandt Naturrådet i deres undersøgelse, at mere end 50% mener, at det især er samfundets opgave at betale for natur og miljøbeskyttelsen i landbrukslandet, at 65% ikke mener, de har tilstrækkelig indflydelse på landbrugets påvirkninger af natur og miljø, mens 74% mener, at ud over ejeren til jorden er det de danske myndigheder, der skal have medbestemmelse over landbrugets påvirkning af natur og miljø (Naturrådet 1999).

Prioritering mellem naturen og andre samfundsmæssige interesser

Natur- og miljøspørgsmål er kun ét af mange emner, som bliver afvejet mod andre prioriteringer i samfundet. Det er en politisk afvejning, hvordan natur- og miljøforhold prioriteres i forhold til andre samfundsinteresser som f.eks. sygehusenes ventelister, arbejdsløshed, skolevæsnet, ulandshjælp,

forsvaret osv. I det følgende er undersøgt, i hvilket omfang folk vurderer den politiske afvejning af naturinteresserne i forhold til de øvrige samfundsinteresser som helhed.

Resultatet er, som det fremgår af figur 34, at knap halvdelen oplever, at der er passende fokus på både natur- og andre samfundsinteresser, mens knap hver tredje oplever dette i forhold til beslutninger vedrørende natur i Danmark som helhed. Godt hver tredje oplever, at der i lokalområdet er lidt eller alt for stort fokus på andre samfundsinteresser i beslutningsprocesserne. For landet som helhed oplever knap halvdelen, at der er lidt eller alt for stort fokus på andre samfundsinteresser. Derimod synes knap hver tiende, at der er lidt eller alt for stort fokus på naturinteresserne, mens omkring hver syvende svarer »ved ikke«. Samlet set mener en stor del, at der i for høj grad fokuseres på andre samfundsmæssige interesser frem for naturinteresser, når der tages beslutninger vedrørende natur. Dette gælder især i Danmark som helhed, mens balancen i beslutningsprocesserne opleves som mere passende i lokalområderne.

Figur 34. Oplevelsen af fokusering på henholdsvis naturen og andre samfundsinteresser, når der tages beslutninger vedrørende natur i Danmark i beslutninger (n = 1150-1152).

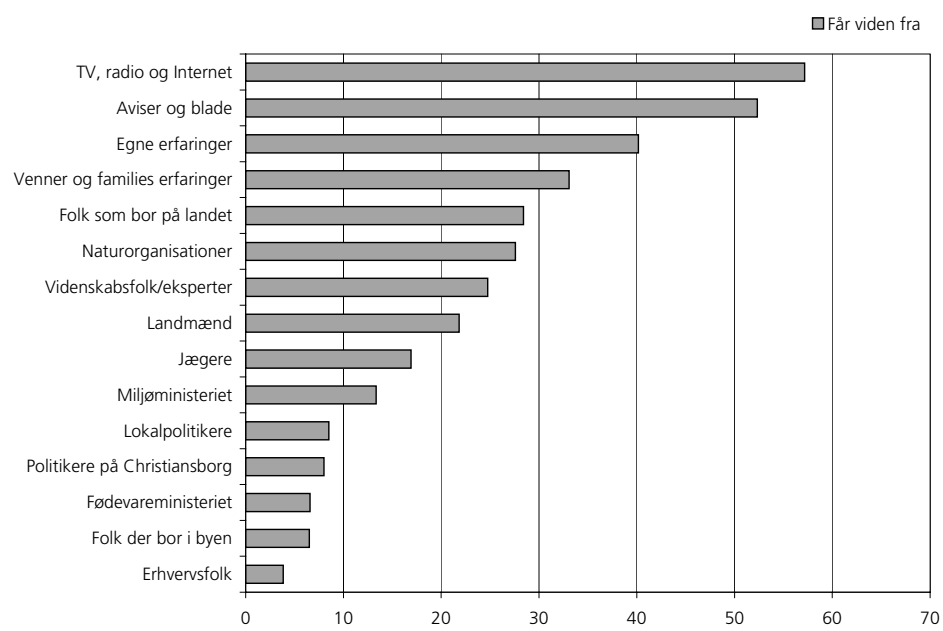
Tillid til naturpolitiske aktører

Den naturpolitiske debat drejer sig ikke kun om vurderinger af problemer og holdninger til forskellige indsatsområder. Den drejer sig i høj grad også om formidling af viden og om troværdighed. Det var derfor et tema for undersøgelsen at få belyst, dels hvor deltagerne får deres viden om naturen fra, og dels i hvilket omfang de har tillid til de mange aktører på den naturpolitiske scene. Sammenhænge med socio-demografi beskrives i et samlet afsnit side 75.

Information om natur

En vigtig brik i vidensopbygning og troværdighed inden for det naturpolitiske område handler om, hvorfra folk får deres viden om natur og efterfølgende om, hvorvidt de har tillid til disse kilder. Deltagere er derfor blevet spurgt om, hvilke af en række nævnte kilder, de især får deres viden om naturen fra.

Som det ses på figur 35, viser undersøgelsen, at folk især får deres viden om naturen fra de elektroniske medier i form af TV, radio og Internet samt gennem aviser og blade. Herefter får folk især viden om natur gennem deres egne erfaringer, venner og families erfaringer og gennem folk, som bor på landet. Omkring en fjerdedel får viden gennem naturorganisationer, videnskabsfolk/eksperter og landmænd, mens lidt færre får viden fra jægere eller Miljøministeriet. Mindre end hver tiende får viden om naturen fra lokalpolitikere, politikere på Christiansborg, Fødevareministeriet eller fra folk, der bor i byen. Færrest får viden om naturen fra erhvervsfolk. Det er således især medier og erfaringsbaseret viden, der er med til at opbygge

Figur 35. Brugen af kilder til information om natur. (n = 1200).

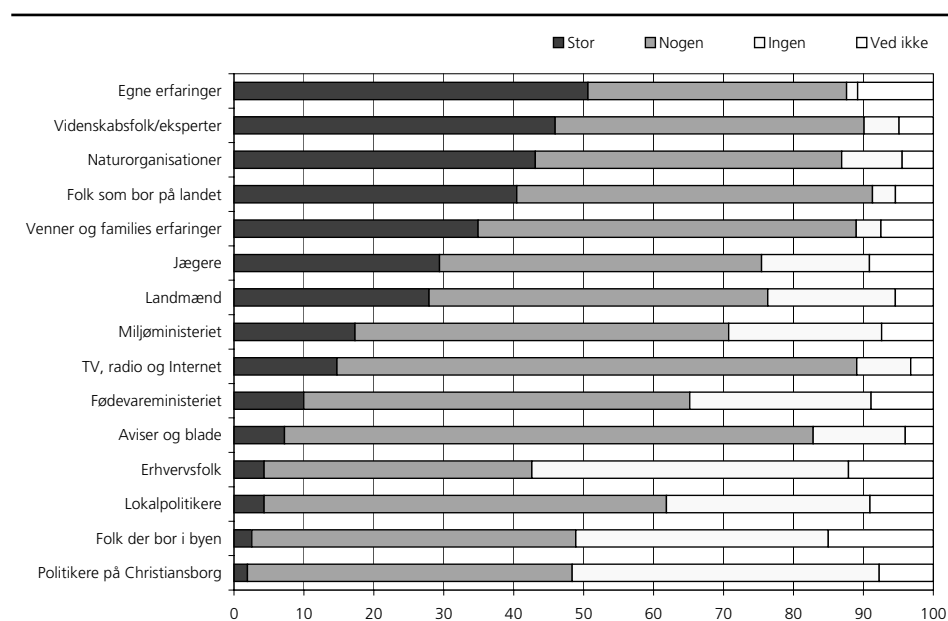
folks viden om naturen, mens viden fra faglige og især politiske kilder spiller en mindre rolle for vidensopbygningen.

Tillid til kilder

Folks tillid til de kilder, hvorfra de får information om naturen, varierer meget. Som det fremgår af figur 36, har folk især tillid til deres egne erfaringer og til de informationer, de får fra videnskabsfolk/eksperter. Men også naturorganisationer, folk som bor på landet og venner og familiers erfaringer opleves i høj grad som pålidelige kilder. Omkring ni ud af ti har nogen eller stor tillid til disse kilder.

Der er lidt mere blandet tillid til informationer fra jægere og landmænd som omkring trefjerdedele har nogen eller stor tillid til, mens knap hver femte ingen tillid har til informationer om natur fra disse grupper. Tilliden er ligeledes splittet i forhold til Miljøministeriet, som godt to tredjedele har nogen eller stor tillid til, mens godt hver femte ingen tillid har til Miljøministeriet som kilde om naturforhold. Tilsvarende for Fødevareministeriet, som knap to tredjedele har nogen eller stor tillid til, mens hver fjerde ingen tillid har til viden om natur herfra.

Selvom TV, radio og Internet er hovedkilden til informationer om naturen, er tilliden mere blandet. Trefjerdedele har nogen tillid til disse kilder, mens hver syvende har stor tillid til TV, radio og Internet. Hver fjortende har stor tillid til informationer om naturen fra blade og aviser. Tilliden til informationer om natur er derimod mindst, når den kommer fra erhvervsfolk, lokalpolitikere, folk, der bor i byen, samt politikerne på Christiansborg. Kun nogle få procent af befolkningen af befolkningen har stor tillid til informationer om natur fra disse kilder, knap halvdelen har nogen tillid til

Figur 36. Opfattelsen af tillid til informationer om naturen fra forskellige kilder (n=1106-1146).

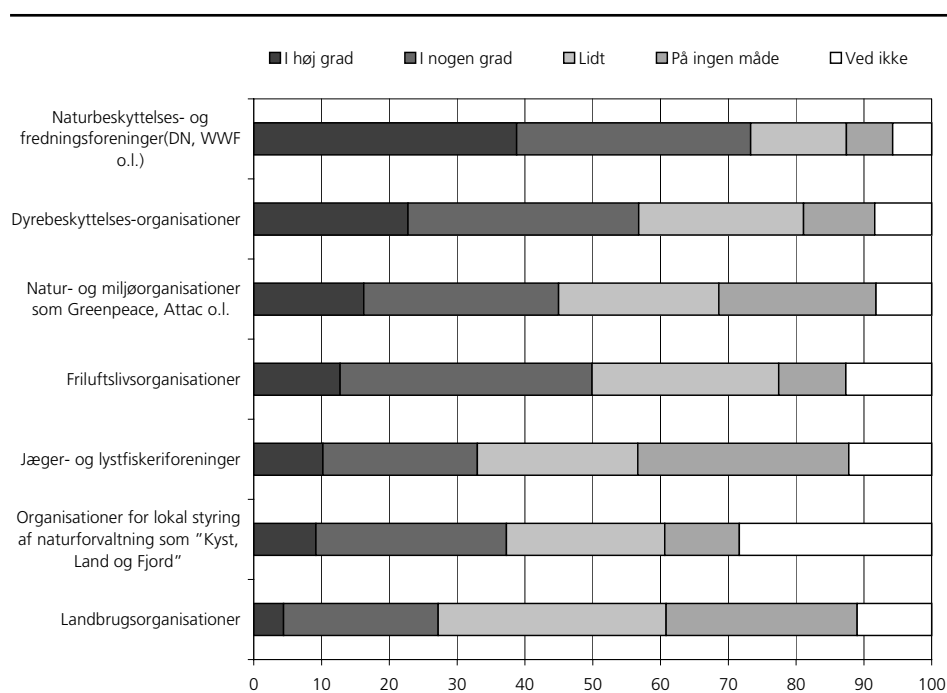
kilderne, mens det er mellem knap hver tredje og op imod halvdelen af befolkningen, der er uden tillid til informationer om natur fra disse kilder.

Som interessant bidrag til tolkningen af disse resultater fandt Iversen og Læssøe (2003), at interviewpersonernes holdninger til naturpolitikken ikke var simpelt udledt af deres naturerfaringer og naturrelaterede værdier, men derimod opstået i et samspil med en række andre erfaringer, værdier og gennem livet udviklede grundholdninger. De tolker, at afstanden mellem den politiske og videnskabelige debat om forholdsvis abstrakte miljøproblemer og borgernes egne naturerfaringer, kan være en del af forklaringen på, at spørgsmål vedrørende naturpolitik aktiverede meninger hos flere af interviewpersonerne, som ikke hang sammen med deres egne erfaringer med naturen.

Repræsentation af interesser via organisationer på naturområdet

Der er gennem de sidste mere end 100 år vokset en række interesseorganisationer frem på natur- og miljøområdet, der repræsenterer forskellige synspunkter i befolkningen. I undersøgelsen blev folk bedt om at vurdere, i hvilken grad de mener, at forskellige typer af organisationer på naturområdet repræsenterer deres interesser.

Nogle mener, at disse organisationer i stigende grad professionaliseres og fjerner sig fra deres folkelige og demokratiske grundlag. Men da der ikke findes tidligere undersøgelser, kan denne undersøgelse ikke afgøre, om denne påstand er korrekt, men som figur 37 viser, føler store dele af befolkningen, at deres synspunkter bliver repræsenteret gennem disse organi-

Figur 37. Folks vurdering af, i hvilken grad de mener, at forskellige typer af organisationer på naturområdet repræsenterer deres interesser. (n = 1118-1145).

sationer, ikke mindst gennem naturbeskyttelses- og fredningsforeninger som Danmarks Naturfredningsforening, Verdensnaturfonden o.l.

Også dyrebeskyttelsesorganisationer og friluftorganisationer repræsenterer manges holdninger. Holdningerne er mere splittede i forhold til mere handlingsorienterede natur- og miljøorganisationer som Greenpeace, Attac o.l. Mens knap halvdelen i nogen eller høj grad føler sig repræsenteret, føler knap hver fjerde sig på ingen måde, at deres interesser repræsenteres gennem disse organisationer. Også holdningerne til jæger- og lystfiskerorganisationer er meget delte, idet hver tredje føler sig i nogen eller høj grad repræsenteret, men en tredjedel på ingen måde føler sig repræsenteret gennem disse organisationer. En tilsvarende holdningsmæssig opsplitning ses i forhold til landbrugsorganisationerne, som godt en fjerdedel føler repræsenterer deres holdninger i nogen eller høj grad, men som lige så mange – godt en fjerdedel – på ingen måde føler sig repræsenteret igennem.

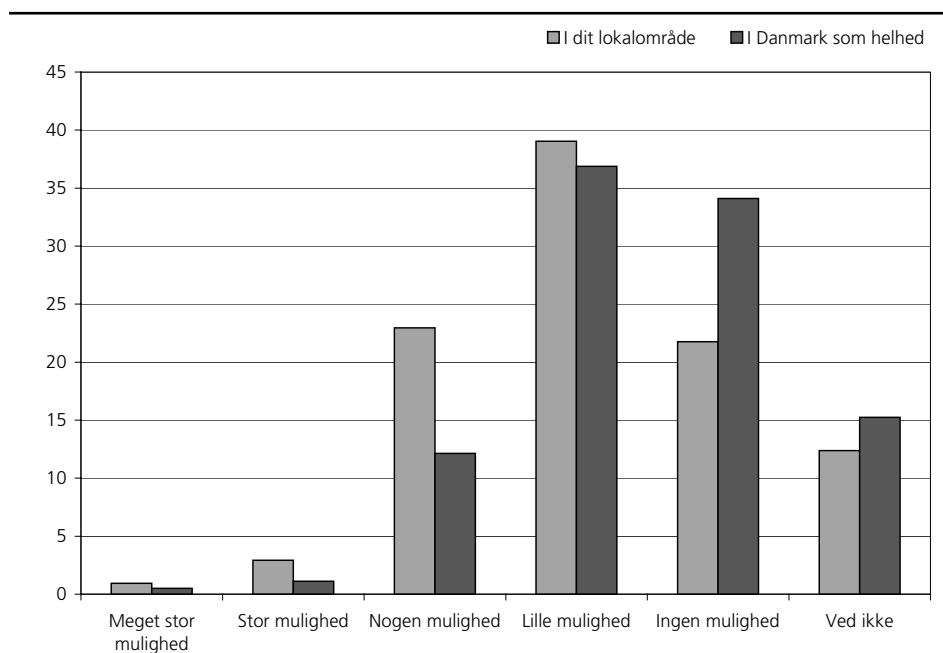
Mere end hver fjerde svarer »ved ikke« til repræsentation af deres holdninger gennem organisationer for lokal styring af naturforvaltning som foreningen »Kyst, Land og Fjord«, og det afspejler sandsynligvis et begrænset kendskab til organisationen. Godt hver tredje føler sig i nogen eller høj grad repræsenteret gennem denne.

Indflydelse på beslutningsprocesser

Det folkelige engagement i natur- og miljøforhold har været debatteret, herunder hvorvidt beslutninger omkring naturforhold – både politiske og mere praksisnære i naturforvaltningen – træffes i lukkede forvaltningsmiljøer uden at inddrage befolkningens synspunkter. Derfor blev der i undersøgelsen spurgt om, hvorvidt folk føler, at de har indflydelse på beslutninger omkring naturforhold samt til vigtigheden af en sådan indflydelse. Sammenhænge med socio-demografi beskrives i et samlet afsnit side 75.

Indflydelse på beslutninger omkring naturforhold

Figur 38 viser folks egen vurdering af, i hvilken grad de oplever, at de har mulighed for at påvirke beslutninger omkring naturforhold i henholdsvis deres eget lokalområde og i landet som helhed.

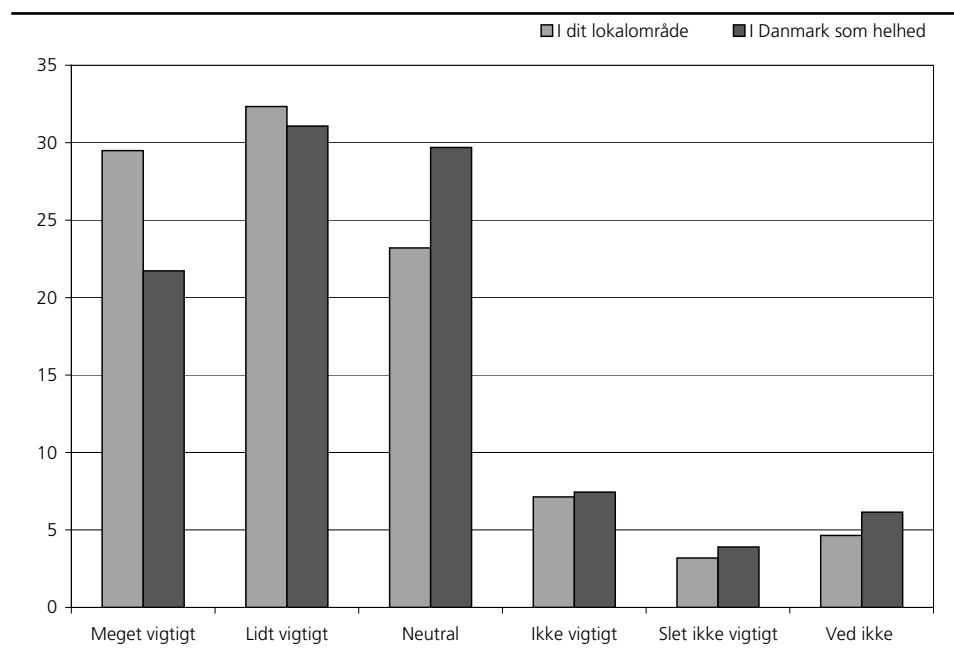

Figur 38. Oplevelse af mulighed for at påvirke beslutninger omkring naturforhold i henholdsvis lokalområdet og landet som helhed (n = 1161-1163).

Som det fremgår, oplever folk en begrænset mulighed for at påvirke beslutninger omkring naturforhold. Indflydelsen opleves større i forhold til beslutninger i lokalområdet frem for i Danmark som helhed. I lokalområderne oplever godt hver femte, at de ikke har mulighed for indflydelse, mens hver tredje oplever dette i forhold til beslutninger for Danmark som helhed. I lokalområdet oplever godt hver fjerde, at de har nogen, stor eller meget stor mulighed for indflydelse, mens kun hver syvende oplever denne indflydelse på beslutninger for landet som helhed. Derimod oplever mere end hver tredje, at de har en lille mulighed for indflydelse.

Vigtighed af inddragelse i beslutninger omkring naturforhold

Folk viser, som det ses på figur 39, en stor interesse for inddragelse i beslutninger om naturforhold – især i lokalområdet, mens interessen er mindre for inddragelse i beslutninger omkring naturforhold på landsplan. Mens knap to tredjedele af befolkningen finder det lidt vigtigt eller meget vigtigt at blive inddraget i beslutninger i lokalområdet, er det godt halvdelen, der finder det lidt vigtigt eller meget vigtigt i forhold til beslutninger for landet som helhed. Omkring en fjerdedel har en neutral holdning, hvor de hverken synes, det er vigtigt eller ikke er vigtigt at blive inddraget, og uafklaretheden er størst i forhold til inddragelse på landsplan. Derimod er det godt hver tiende, der ikke eller slet ikke synes, det er vigtigt at blive inddraget i beslutninger om naturforhold i lokalområdet eller i landet som helhed.

Figur 39. Holdninger til, hvor vigtigt det er at blive inddraget i beslutninger omkring naturforhold i henholdsvis lokalområdet og landet som helhed (n=1155-1163).

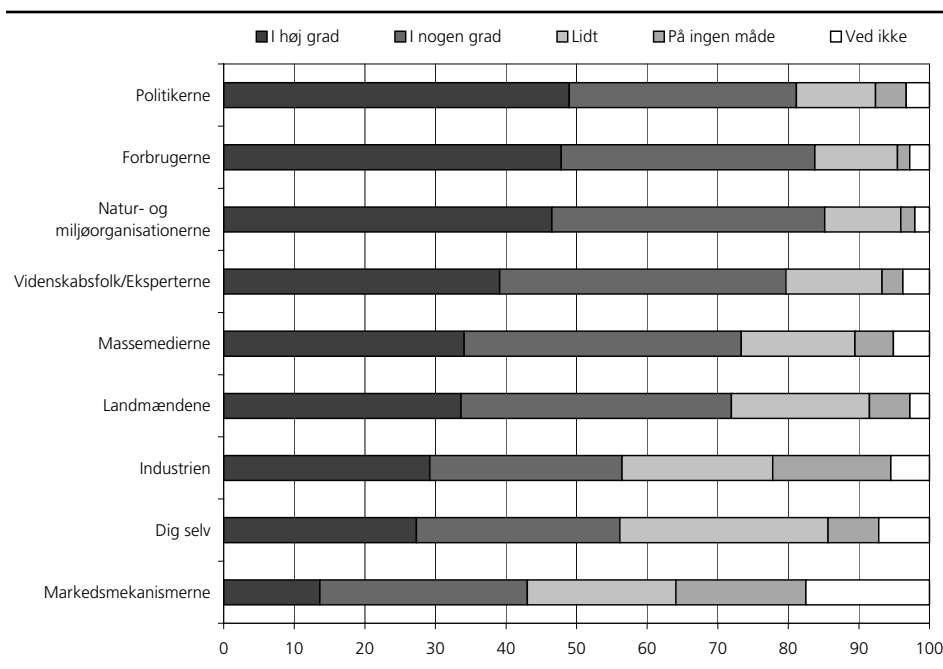
Undersøgelsen viser således en stor interesse i befolkningen for yderligere inddragelse i beslutninger omkring naturforhold. Det er dog ikke undersøgt, hvordan folk kunne tænke sig at blive inddraget, og om det eksempelvis er gennem mere orientering eller ved aktiv deltagelse i grønne råd, offentlige møder m.m.¹⁸ Det skal endvidere påpeges, at der er et spring fra holdning til handling, og at man ikke vil kunne forvente, at alle dem, der udviser interesse for større deltagelse, reelt har tid og overskud i hverdagslivet til at gå aktivt ind i beslutningsprocesserne.

Bidragydere til løsning af problem på naturområdet

Der er mange forskellige problemer at løse på naturområdet, og spørgsmå-

¹⁸ Her kan erfaringer fra delprojektet om dialogværkstederne: *Demokratisk naturforvaltning fra neden*, der udføres af Kurt Aagaard Nielsen og Birger Steen Nielsen, evt. bibringe viden.

let er, hvem der primært kan bidrage til at løse disse problemer i Danmark. Som det fremgår af figur 40, synes folk, at især politikerne, forbrugerne, natur- og miljøorganisationerne og videnskabsfolk/eksperter kan bidrage til at løse problemer på naturområdet i Danmark. Massemedierne og landmændene tillægger folk også en ret stor mulighed for at bidrage til løsning af problemer på naturområdet. Holdningerne er mere blandede til, hvorvidt industrien kan bidrage som problemløser. Men folk peger også i stort omfang på sig selv som bidragsydere.

Figur 40. Holdninger til hvilke parter, der i forskellig grad kan bidrage til løsninger af problemer på naturområdet (n = 1155-1163).

Den største skepsis har folk over for markedsmekanismernes bidrag til løsning af problemer på naturområdet. Folk peger generelt på, at ikke kun nogle få, men nærmere en lang række forskellige parter kan bidrage til at løse problemer på naturområdet i Danmark. I Bruuns undersøgelse (2000) blev der ved anvendelse af et lignende spørgsmål fundet, at holdningen var, at forbrugere samt politikere bedst bidrager til at løse miljøproblemerne, mens medierne og marked fik den laveste rangering.

Sammenhænge mellem socio-demografi og holdninger

I det følgende er sammenhænge mellem de valgte baggrundsvariable og de enkelte spørgsmål undersøgt. Spørgsmålene er grupperet i de samme fem temaer som tidligere i rapporten, således at resultaterne kan læses tematisk. For en beskrivelse af de socio-demografiske variable, som holdninger og ønsker er analyseret i forhold til, se det tidligere afsnit: »Baggrundsprofil af deltagerne«.

Naturens betydning

Aktiviteter i naturen

Som det fremgår af tabel 6, varierer deltagelsen i friluft aktiviteter især med personlige karakteristika som køn, alder og familielivscyklus. Kvinder deltager oftere end mænd i oplevelsen af stedet/naturen: badning og solbadning, ridning, cykelture, sidder stille og spiser i naturen, fotograferer og samler bær, svampe, blomster o. l. Derimod kører mænd oftere end kvinder på mountainbike, sejler motorbåd og deltager i golf, jagt og fisketure. Denne kønsforskel støtter internationale undersøgelses resultater om kønsopdeling inden for en række aktiviteter (Zuzanek 1978, Kelly 1980, O'Leary et al. 1982, Roggenbuck & Lucas 1987, Hartmann & Cordell 1989, Manning 1999), og dette kan ifølge Henderson (1994) være både fysisk/biologisk og socialt betinget. Også alder spiller en stor rolle, idet deltagelsen i en række friluft aktiviteter generelt falder med alderen. Dette gælder bl.a. gåture, løbeture, badning og solbadning, cykelture, cykling på mountainbike, ridning og overnatning i naturen samt arbejde i naturen. Især fysisk krævende aktiviteter viser et fald med alderen, ligesom det findes i en række internationale undersøgelser (Kelly 1980, Manning 1999).

Tilsvarende varierer deltagelsen i nogle aktiviteter i forhold til familielivscyklus, idet deltagelsen i bl.a. løbeture og mountainbiking er højest blandt hjemmeboende unge og falder gennem de forskellige livscyklusstadier. For ridning aftager deltagelsen lidt senere, når folk får børn. Deltagelsen i badning og solbadning holder til og med børnefamiliestadiet, men falder blandt empty-nesters og seniorer. Derimod er oplevelse af stedet/naturen mindre blandt unge hjemmeboende og størst blandt børnefamilier og empty-nesters. Ligesom Kelly (1980) viser resultaterne en sammenhæng mellem alder og familielivscyklus med hensyn til deltagelsen i en række friluft aktiviteter.

Livsform spiller lidt ind. Studerende går oftere ture, løber en tur, bader og solbader, cykler og sidder stille og spiser i naturen samt windsurfer end især folk uden for arbejdsmarkedet. Men det kan her også være relateret til alderen af disse to grupper. Blandt de egentlige livsformsgrupper er det kun jagt og arbejde, der varierer, idet landmænd, skovbrugere, fiskere o.l. primærerhvervsgrupper går mere på jagt end andre livsformer og selvsagt er mere tilbøjelige til at besøge naturen som en del af deres arbejde. Dette støtter kun i lille grad Burdge (1969), der i en række studier finder en sammenhæng mellem

erhvervsmæssig status og valg af friluftaktiviteter. Det kan evt. tænkes, at tilgængeligheden til friluftsliv er større i Danmark, samt at der her er sket en demokratisering af en række aktiviteter over de sidste 30 år – eksempelvis af golf, hvad der har reduceret betydningen af eventuelle traditioner om erhvervsmæssig tilknytning til bestemte friluftaktiviteter.

Uddannelse spiller ligeledes en vis rolle. Gåture, løbeture, oplevelse af naturen/stedet, badning og solbadning, cykelture og sidde stille og spise i naturen er aktiviteter, som lidt færre folk, der har grundskole og erhvervsfaglige uddannelser udfører, mens der er tendens til, at folk med gymnasium/hf og længere uddannelser har deltaget i disse aktiviteter. Derimod er det især folk med korte-mellemlange uddannelser samt folk med grundskole, der deltager i naturvejledningsture. En højere deltagelse af folk med højere uddannelsesniveau i nogle friluftslivsaktiviteter påvises også i nordamerikanske undersøgelser (Kelly 1980, Manning 1999).

Også miljøbevidsthed har en betydning. Jo mere miljøbevidste folk er i deres dagligdag, desto mere har de inden for det seneste år oplevet naturen/stedet, studeret naturen/stedet, siddet stille og spist i naturen, fotograferet, set på dyr, samlet bær, svampe, blomster o.l., været på tur med en naturvejleder

Tabel 6. Sammenhænge mellem deltagelse i friluftaktiviteter inden for det sidste år og en række socio-demografiske variable.

Aktiviteter i naturen (sidste år) (Sp. 16)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n		1200	1200	1172	1081	1136	1146	1183	1151	1135	1200
Df		2	5	6	5	6	2	4	4	3	14
Gik en tur	1		***	**	***			***		*	
Luftede hund	2		**	**	*			*	***		
Løb en tur	3		***	***	***	**	**	***	***		*
Oplevede naturen/stedet	4	***	**	***	***	*		*		***	
Studerede naturen/stedet	5									***	
Var ude at bade/tog solbad	6	***	***	***	***			***	*		*
Cyklede en tur	7	***	***	**	***		*	***		**	
Cyklede på mountain-bike	8	***	***	***			*				
Kørte en tur i bil	9			*							
Sad stille og spiste	10	***	**	*	***			***		***	
Fotograferede	11	***			*				*	***	
Så på dyr	12	*		*						***	
Samlede bær, svampe, blomster o.l.	13	***			**					***	
Spillede golf	14	***			**	***	**				
Var ude at ride	15	***	***	***				*	***		
Var på jagt	16	***					***	***	***		*
Var ude at fiske	17	***	**	*			*				*
Var på tur med naturvejleder	18			*	***					***	*
Overnattede i naturen	19		***	**	*			**		**	
Sejlede (motorbåde)	20	***									*
Sejlede (ikke motorbåd)	21				*					***	
Var ude at windsurfe	22		*	*				***			
Var på arbejde	23		***	***			***	***	**	*	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

eller været ude at sejle (ikke motorbåd). Mange af disse aktiviteter omfatter mere dybtgående iagttagelser og oplevelser af naturen. Analysen kan dog ikke sige noget om årsag og virkning, dvs. om det er den større miljøbevidsthed, der medfører flere aktiviteter i naturen, eller om de øgede naturaktiviteter medfører større miljøbevidsthed i dagligdagen.

Der er enkelte sammenhænge med boligform og bystørrelse. Folk, der bor i lejlighed eller rækkehus, er lidt mindre tilbøjelige til at lufte hund – sandsynligvis fordi det ofte ikke er tilladt at have husdyr i f.eks. lejligheder. Beboere i lejligheder og værelser/kollegier er mere tilbøjelige til at løbe en tur, (hvilket kan hænge sammen med alder). Folk, der bor på en gård eller i stuehuset til en landbrugsejendom, deltager derimod mere i ridning og jagt. Det er i højere grad folk bosat i byer under 1000 indbyggere, der deltager i jagt eller besøger naturen som led i deres arbejde.

Derimod er der ingen geografisk forskelle i aktiviteter og disse er – med undtagelse af golf – uden sammenhæng med husstandsindkomst. Deltagelsen i golf stiger med øget husstandsindkomst.

Samlet set viser resultaterne, at deltagelsen i friluftaktiviteter hænger sammen med en række baggrundsfaktorer, som det er velkendt fra den internationale litteratur.

Motiver for naturbesøg

Også motiverne for naturbesøg varierer i forhold til mange personlige karakteristika (tabel 7).

For motiverne knyttet til »social stimulering« er der især sammenhænge med alder, familielivscyklus, livsform og uddannelsesniveau. Vigtigheden af de sociale motiver stiger med alderen, især indtil 60-69 års alderen, hvorefter nogle aftager lidt. Motiverne inden for »social stimulering«, der er knyttet til selvværd ved at vise over for sig selv eller andre, at man kan klare det, topper derimod blandt de 30-59-årige. Især seniorerne, der er gået på efterløn/pension, er motiveret til naturbesøg af muligheden for at møde nye mennesker, udvikle færdigheder og vise overfor både sig selv og andre, at de kan klare det. Samvær med venner er et motiv for især unge uden parforhold eller børn samt for seniorer. Især folk uden for arbejdsmarkedet er motiveret til naturbesøg ud fra at kunne møde og tale med nye mennesker samt vise over for både sig selv og andre, at de kan klare det. Vigtigheden af sociale motiver for naturbesøg falder generelt med stigende uddannelses- og indtægtsniveauer. Endelig er det i højere grad et motiv for kvinder, gennem naturbesøg at vise andre, at de kan klare det. Derimod er der ingen forskel i betydningen af social stimulering som motiv for naturbesøg i forhold til miljøbevidsthed, bystørrelse, boligform, eller hvor i landet man bor.

»Naturoplevelse« som motiv hænger især sammen med alder, miljøbevidsthed, familielivscyklus og køn. Betydningen af naturoplevelse som motiv er lavest blandt de unge og stiger generelt med alderen, men aftager dog i den ældste aldersgruppe. Det at lære noget om naturen aftager dog ikke blandt de ældste. Jo længere man kommer gennem familielivsyklussen, desto større

betydning får naturoplevelse som motiv. Betydning af naturoplevelse stiger desuden med øget miljøbevidsthed i dagligdagen. Igen er det vanskeligt at sige, om det er den øgede betydning af naturoplevelse, der får folk til at blive mere miljøbevidste, eller om den øgede miljøbevidsthed skærper interessen for naturoplevelser (eller begge dele). Der findes enkelte andre sammenhænge. Kvinder er mere motiverede til naturbesøg for at kunne nyde naturens lyde og lugte og nyde landskabet. Jo højere uddannelse og indtægt, desto mindre betydning har det at lære noget om naturen eller opleve naturens mystik. Dog har den laveste indkomstgruppe også en mindre interesse

Tabel 7. Sammenhænge mellem motiver for naturbesøg og en række socio-demografiske variable.

Motiver for naturbesøg (Sp. 2)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n		928-1100	928-1100	987-1077	852-1004	892-1048	900-1062	919-1087	900-1063	902-1056	928-1100
Df.		4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Social stimulering											
For at kunne tale med nye og forskellige mennesker	14		***	***	***	***		***			
Det ville være en chance for at møde nye mennesker	4		***	***	***	***		***		**	
For at vise andre jeg kunne klare det	18	***	***	***	***	**		***			
For at vise over for mig selv, at jeg kunne klare det	6		***	***	***	*		***			
For at kunne udvikle mine færdigheder	20		*	***		*		**	**		
For at kunne være sammen med mine venner	12	**	***	***		*		*	*		
Naturoplevelse											
For at kunne nyde naturens lyde og lugte	11	***	***	***	*	*	*	**		***	
For at kunne være i nær kontakt med naturen	2	**	***	***						***	
For at kunne lære mere om naturen	15	*	***	***	***	***	**	***		***	
For at kunne opleve naturens mystik	13	*	***	**	***	***	*		*	***	
For at kunne nyde landskabet	17	***	***	**						***	
Fred og ro											
For i et stykke tid at kunne komme væk fra larm	16					*	**		***	***	
For i et stykke tid at kunne komme væk fra tæt befolkede områder	9		*	*			***	**	***	***	***
For at kunne frigøre mig fra følelsen af at være hængt op	5		***	***				**		**	*
For at kunne få afveksling i hverdagen	3	*								***	
Familieband											
For at familien kunne gøre noget sammen	1	***	*	***			**	**	*	**	
For at familien kunne tilbringe noget tid sammen	10	***	**	***	*			*	**		
For at kunne være sammen med andre, der glæder sig over det samme som jeg	7	***		**	*		*	*		**	
Motion											
For at kunne forbedre min kondition	8		***	***			**	***			
For at motionere	19		***	***			*	**			

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

for disse motiver. Endelig er især folk uden for arbejdsmarkedet mere motiverede til naturbesøg for at kunne lære noget om naturen.

Motivet om »fred og ro« gennem naturbesøg handler om at kunne komme væk fra larm, mange mennesker og hverdagens pres. Det hænger primært sammen med miljøbevidsthed, idet motivet om fred og ro generelt stiger, jo mere miljøbevidste folk er i deres dagligdag. Også geografi, bystørrelse og boligform spiller en vis rolle, idet det især er folk i hovedstadsområdet (Københavns og Frederiksberg kommuner), folk der bor i større byer og beboere i lejligheder, rækkehuse og værelser/kollegier, der motiveres til naturbesøg ud fra ønsker om i et stykke tid at komme væk fra tæt befolkede områder og for boligtyperne også væk fra larm. Ønsket om gennem naturbesøg at kunne frigøre sig fra følelsen af at være hængt op, er lavere blandt folk over 60 år, hjemmeboende unge og seniorer, dvs. grupper, der typisk ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet og derfor formodentlig har et mindre stresset hverdagsliv.

Motiverne knyttet til styrkelse af »familiebånd« varierer især ud fra køn og familielivscyklus. Kvinder og børnefamilier er i højere grad motiveret til naturbesøg ud fra ønsker om styrke samværet i familien. Dette underbygger nogle af de internationale undersøgelsers påvisning af, at kvinder i højere grad er familieorienterede i deres friluftsliv (Manning 1999).

Motiverne knyttet til »motion« er knyttet til alder, familielivscyklus og til dels livsform. Vigtigheden af at bruge naturbesøg til at få motion og forbedre konditionen stiger med alderen. Dette betyder ikke, at man motionerer mere med alderen, men at motion får relativt større betydning som motiv for at tage på tur i naturen.

Oplevelsen af naturen

Oplevelsen af natur varierer med specielt køn, alder og familielivscyklus samt miljøbevidsthed i hverdagen, som det ses i tabel 8.

Oplevelsesdimensionen »sanser, grokraft og indsigt« varierer især med køn og miljøbevidsthed. Jo mere miljøbevidste folk er, desto mere oplever de alle aspekter af dimensionen. Kvinder forbinder i højere grad end mænd naturen med grokraft og årstidernes skiften, lyde, dufte og smag, oplever en kraft, der er større end mennesket, og finder at naturen er et godt sted at tænke over tingene. Jo ældre folk bliver, og jo længere de er i deres familielivscyklus, desto mere forbinder de ligeledes naturen med grokraft og årstidernes skiften, oplever, hvordan dyr og planter fungerer sammen, og oplever en kraft i naturen, der er større end mennesket. De helt unge hjemmeboende er lidt mindre tilbøjelige til at forbinde naturen med lyde, dufte og smag.

Oplevelsesdimensionen »socialt samvær« varierer kun delvis med enkelte baggrundsfaktorer. Især de yngre og ældre synes, det er bedst at opleve naturen sammen med andre. Jo mere miljøbevidste folk er, desto mere oplever de naturen som et sted, hvor de er sammen med deres familie og venner.

Oplevelsesdimensionen »spisekammer og fysisk udfoldelse« varierer især med køn. Mænd forbinder i højere grad naturen med oplevelser af vildt og jagt,

mens kvinder i højere grad oplever naturen som et spisekammer, hvor de samler bær, svampe o.l. Her ses således, at kulturelt bestemte kønsforskelle i friluftslivet (Manning 1999) også påvirker selve naturoplevelserne. Jo ældre og jo mere miljøbevidste folk er, desto mere oplever de naturen som et spisekammer. Jo mindre by folk bor i og jo kortere og mere erhvervsfaglig uddannelse folk har, desto mere tilbøjelige er de til at forbinde naturen med oplevelser af vildt og jagt.

Oplevelsesdimensionen »refugium« er næsten uafhængig af socio-demografi. Dog er folk, der bor på værelse/kollegium eller i lejlighed, eller bor i Hovedstadsområdet (Københavns og Frederiksberg kommuner), mere tilbøjelig til at

Tabel 8. Sammenhænge mellem oplevelser af naturen og en række socio-demografiske variable.

Oplevelsen af naturen (Sp. 5a)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n		1105-1149	1105-1149	1082-1126	1016-1039	1057-1091	1068-1108	1094-1137	1066-1109	1062-1099	1105-1149
Df.		4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Sanser & grokraft											
Jeg forbinder naturen med grokraft og årstidernes skiften	23	***	***	***						***	*
Jeg forbinder naturen med lyde, dufte og smag	7	***	**	***						***	
Jeg forbinder naturen med smukke former og farver	17	***								***	
I naturen oplever jeg, hvordan dyr og planter fungerer sammen	16	*	***	***	**		*	*	**	***	
I naturen oplever jeg en kraft, der er større end mennesket	20	***	***	***						***	
Naturen er et godt sted at tænke over tingene	14	***	**							**	
Socialt samvær											
Det er bedst at opleve naturen sammen med andre	21		***	**	*			**			
Naturen er et sted, hvor jeg er sammen med min familie og venner	1		*							***	
Spisekammer & fysisk udfoldelse											
Jeg forbinder naturen med oplevelser af vildt og jagt	9	***			***		***	**	**		
For mig er naturen et spisekammer, hvor jeg samler bær, svampe o.l.	5	***	***					*		***	
For mig er naturen et sted for fysisk aktivitet	8		***	*							
Refugium											
For mig er naturen oprindelige områder, som mennesket ikke har ændret på	13		*							*	
Jeg bruger naturen til at komme væk fra larm	3			*			**	*	***	***	***
Naturen er et sted, hvor jeg kan udfolde mig frit	12	*			**					***	
Jeg foretrækker at opleve naturen alene	24	**		**	*	*	*		*		*
Gud & minder											
Jeg er utryk ved at færdes i naturen alene	11	***	***	***	***	**		***	*	***	
I naturen kommer jeg tættere på Gud	15	***	***	***				***		***	
I naturen kommer jeg til at tænke på gamle dage	19		***	***				***		***	

- *** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),
 ** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens
 * angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

bruge naturen til at komme væk fra larm. Ligeledes ses det, at jo mere miljøbevidste folk er i dagligdagen, desto mere bruger de naturen til at komme væk fra larm og oplever naturen, som et sted de kan udfolde sig frit.

Oplevelsesdimensionen »Gud og minder« varierer især med alder, familielivscyklus, livsform, miljøbevidsthed og til dels køn. Jo ældre folk er, desto mere utrygge er de ved at færdes i naturen alene, og jo mere oplever de naturen som et sted de kommer tættere på Gud, og hvor de tænker på gamle dage. Tilsvarende opleves disse ting i stigende grad, jo længere folk er kommet gennem deres livscyklus. Dog er de helt unge hjemmeboende og unge enlige også lidt mere utrygge ved at færdes alene i naturen. Det samme gælder folk med grundskole, gymnasium/HF eller korte videregående uddannelser, mens mere erhvervsrettede og højere uddannede føler sig lidt mere trygge i naturen. Folk uden for arbejdsmarkedet føler sig mere utrygge i naturen, føler sig tæt på Gud i naturen og tænker mest på gamle dage, mens dette opleves mindst blandt landmænd, skovbrugere, fiskere og andre, der på anden vis er i daglig kontakt med naturen. Kvinder er mere utrygge ved at færdes i naturen end mænd og oplever i højere grad naturen som et sted for religiøs refleksion.

Barndommens naturoplevelser og deres betydning

Som det fremgår af tabel 9, er der sammenhænge mellem, hvor stor en rolle barndommens naturoplevelser har for folk i dag og baggrundsvariablene køn, bystørrelse og miljøbevidsthed.

Barndommens naturoplevelser spiller især en større rolle for kvinder og har stigende betydning, jo mindre by folk er vokset op i i deres barndom, og jo mere miljøbevidste folk er. Analyserne kan dog ikke sige noget om årsag og virkning, dvs. om det er barndommens naturoplevelser, der har gjort folk mere miljøbevidste, eller om miljøbevidstheden har øget fokus på egne barndomsoplevelser.

Tabel 9. Sammenhænge mellem barndommens betydning for folk i dag og en række socio-demografiske variable. Spørgsmålet er undersøgt for både den nuværende bystørrelse og boligtype samt den bystørrelse og boligtype, som svarpersonen har tilbragt størstedelen af sin barndom/opvækst i.

Barndommens naturoplevelser (Sp. 4)	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n	1162	1162	1138	1055	1109	1104-1120	1147	1091-1123	1110	1162
Df.	2	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Barndommens naturoplevelser betydning i dag	***		*	**		(nu)		(nu)	***	

						(barndom)		(barndom)		

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge ($0,001 < p$ mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge ($0,010 < p < 0,050$). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Naturens rolle i hverdagslivet

Som det ses i tabel 10, varierer betydningen af natur i hverdagslivet især med køn, alder, familielivscyklus og miljøbevidsthed.

Inden for den dimension, hvor folk ser naturen som livskvalitet og identitet, findes en del forskelle specielt i forhold til miljøbevidsthed, køn, familielivscyklus og alder. Jo mere miljøbevidste folk er i hverdagen, desto mere oplever de naturen som en del af deres hverdag, at naturoplevelser er vigtige for deres livskvalitet, og at det er vigtigt, at andre ved, at naturen betyder noget for dem. Det er i højere grad kvinder, der synes naturen er en del af hverdagen, og at naturoplevelser er vigtige for deres livskvalitet. Oplevelsen af, at naturen er en del af hverdagen og vigtig for livskvaliteten, stiger, jo længere folk kommer gennem deres familielivscyklus. Og jo ældre folk bliver, og jo mindre by de bor i, desto mere synes de, at naturen bliver en del af deres hverdag. Ligeledes er det især landmænd o.l. primærerhvervsgrupper, folk uden for arbejdsmarkedet samt folk, der bor i parcelhus/villa eller på en gård/stuehus til landbrugsejendom, der oplever naturen som en del af deres hverdag. Derimod synes folk med gymnasium/HF eller lange videregående uddannelser i mindre grad, at naturen er en del af deres hverdag. Vigtigheden af natur som signalfaktor ved at vise over for andre, at naturen betyder noget for personen, falder ligeledes med stigende uddannelse og med stigende indkomst.

Inden for dimensionen, der ser naturen som en baggrund i hverdagslivet, er det især mænd, der ikke synes naturen i sig selv er fascinerende, mens kvinder er mere tilbøjelige end mænd til at opleve, at naturen er overalt, hvor de bevæger sig. Jo ældre folk bliver, desto mere oplever de, at naturen er overalt, og desto mindre fascineres de af den. Desto længere folk kommer gennem deres familielivscyklus, og jo mindre by de bor i, desto mere oplever de, at naturen er overalt. Modsat daler oplevelsen af, at naturen er overalt, jo længere videregående uddannelse folk har. Specielt mellemindkomstgrupperne oplever, at naturen er overalt. Især landmænd o.l. inden for primærerhverv, folk

Tabel 10. Sammenhænge mellem naturens rolle i hverdagslivet og en række socio-demografiske variable.

Naturens rolle i hverdagslivet (Sp. 5b)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	By-størrelse	Livs-form	Bolig-form	Miljø-bevidsthed i hverdagen	Amt
n		1116-1142	1116-1142	1092-1118	1019-1039	1065-1092	1078-1101	1103-1128	1077-1102	1079-1091	1116-1142
Df.		4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Natur som livskvalitet og identitet											
Naturen er en del af min hverdag	10	***	***	***	***		***	***	***	***	*
Naturoplevelser er vigtige for min livskvalitet	22	***	*	***	*			*		***	
Det er vigtigt for mig, at andre ved, at naturen betyder meget for mig	6	**		**	***	***	*	**		***	
Jeg behøver ikke at være i naturen, for at den er vigtig for mig	18	**	*							**	
Naturen som baggrund											
Naturen er overalt, hvor jeg bevæger mig	2	***	***	***	***	***	***	***	***		**
Naturen er ikke i sig selv fascinerende	4	***	***		**			*		***	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

uden for arbejdsmarkedet samt folk, der bor i parcelhus/villa eller på en gård/stuehus til landbrugsejendom, oplever, at naturen er overalt, hvor de bevæger sig. Jo mere miljøbevidste folk er, desto mere oplever de naturen som fascinerende i sig selv.

Naturkvalitet

Beskrivelserne af den danske natur varierer primært i forhold til køn og miljøbevidsthed, mens der er enkelte sammenhænge med bystørrelse, livsform og alder (tabel 11). Tabellen sorterer udsagnene efter de fem naturkvalitetskategorier opstillet af Arler (2000).

Både køn og miljøbevidsthed knytter sig bredt til Arlers fem kategorier af naturkvalitet. Kvinder synes i højere grad end mænd, at naturen er smuk, varieret, fortællende, foranderlig, vigtig og mangfoldig. Jo mere miljøbevidste folk er i hverdagen, desto mere synes de, at naturen er bemærkelsesværdig, fortællende, foranderlig, vigtig og mangfoldig.

Derimod varierer kvaliteterne om landskabers særlige karakterfuldhed og den biologiske mangfoldighed primært med alder. De yngste og ældste aldersgrupper synes i lidt mindre grad, at naturen er mangfoldig. Kvaliteterne om den biologiske mangfoldighed og naturfænomeneres uafhængighed varierer til en vis grad med livsform, idet det især er landmænd o.l. primærerhvervsgrupper, lønmodtagere og folk uden for arbejdsmarkedet, der finder naturen mangfoldig. Kvaliteterne om det billedlige aspekt og naturfænomeneres uafhængighed er i en vis grad knyttet til bystørrelse. Jo større by folk bor i, desto mere synes de, naturen er tæmmet, og specielt dem, der bor i byer med over 100.000 indbyggere, synes naturen er spoleret.

Tabel 11. Sammenhænge mellem udsagn, n der beskriver den danske natur og en række socio-demografiske variable.

Beskrivelse af den danske natur (Sp. 6)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	Bystørrelse	Livsform	Boligform	Miljøbevidsthed i hverdagen	Amt
n		1047-1111	1047-1111	1025-1088	955-1010	1004-1060	1013-1075	1035-1097	1011-1070	1011-1068	1047-1111
Df.		4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Det billedlige aspekt											
Grim – Smuk	1	***						*	**	**	
Uspoleret – Spoleret	3						***		**		
Landskabers særlige karakterfuldhed											
Fredelig – Foruroligende	8	*	*		*						
Ordinær – Bemærkelsesværdig	5	**	**					*	**	***	
Den biologiske forskellighed											
Variet – Ensformigt	4	***	*					*		**	
Mangfoldig – Ensartet	10	***	***	**		*		***		***	
Det historiske - fortælle-mæssige											
Intetsigende – Fortællende	6	***			*					***	
Vigtig – Lige gyldig	9	***								***	
Naturfænomeneres uafhængighed											
Tæmmet – Vild	2	*					***	**	*		
Foranderlig – Permanent	7	***	*							***	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0,001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0,050).

Natursyn

Som det fremgår af tabel 12, findes der en række relationer mellem nogle af natursynsudsagnene og især socio-demografiske variable som livsform, miljøbevidsthed i hverdagen og alder. Men også uddannelse, køn og familielebenscyklus spiller en mindre rolle.

Jo mere miljøbevidste folk er i hverdagen, desto mindre ser de naturen som en ressource for mennesket, og desto mere synes de, at naturlige fænomener har en værdi i sig selv, uafhængig af den værdi de måtte have for mennesker. Landmænd o.l. primærerhvervsgrupper synes i højere grad end andre, at mennesket har ret til at udnytte naturens ressourcer, som det vil, og at naturbeskyttelse koster mere, end det er værd, samt i mindre grad end andre, at det kun er acceptabelt at slå dyr ihjel for at forsvare sig eller for at beskytte et andet menneske. Derimod er det især folk uden for arbejdsmarkedet, der mener, at det vigtigste formål med naturbeskyttelse er at sikre menneskehedens overlevelse, mens især studerende og lønmodtagere synes, at naturlige fænomener har en værdi i sig selv, uafhængig af den værdi de måtte have for mennesker.

Det er i højere grad folk med grundskole, erhvervsfaglige uddannelser og til dels dem med korte videregående uddannelser, der synes, at naturbeskyttelse koster mere, end det er værd, at der ikke bør være forbehold over for dyreopdræt under industrilignende forhold, så længe formålet er fødevareproduk-

Tabel 12. Sammenhænge mellem natursyn og socio-demografiske variable.

Natursyn (Sp. 21)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familielebenscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	Bystørrelse	Livsform	Boligform	Miljøbevidsthed i hverdagen	Amt
n		1126-1161	1126-1161	1107-1140	1028-1056	1081-1111	1091-1120	1116-1150	1092-1122	1079-1113	1126-1161
df		4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Naturen som en ressource for mennesket											
»Mennesket har ret til at udnytte naturens ressourcer, som det vil«	7	**	*		**			***		***	
»Der bør ikke være forbehold over for dyreopdræt under fabrikslignende forhold, såfremt formålet er fødevareproduktion«	6	***	***	**	***			*		***	
»Naturbeskyttelse koster mere end det er værd«	1	**	*		***		**	***	*	***	**
Mennesket underlagt naturen											
»Det vigtigste formål med beskyttelse af naturen er at sikre menneskehedens overlevelse«	3		***	***	**	***		***		*	
»Det er kun acceptabelt at slå dyr ihjel for at forsvare sig eller for at beskytte et andet menneske«	4	***	***	***	***	***		***			
»Mennesket har ingen særlige rettigheder ud over dem, som andre levende væsener i økosystemet har«	2			*	**			*		*	
»Ødelæggelsen af naturen er en trussel mod menneskehedens fortsatte eksistens«	5	*						*		*	
»Naturlige fænomener har en værdi i sig selv, uafhængig af den værdi de måtte have for mennesker«	8	**	***	*	*			***		***	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

tion, men samtidig finder de det kun acceptabelt at slå dyr ihjel for at forsvare sig eller for at beskytte et andet menneske. De skelner muligvis her mellem industriel dyreopdræt og deres egen vilje til at slå et dyr ihjel.

Mænd synes i højere grad end kvinder, at der ikke bør være forbehold over for dyreopdræt under industrilignende forhold, så længe formålet er fødevareproduktion, mens kvinder i højere grad end mænd finder, at det kun er acceptabelt at slå dyr ihjel for at forsvare sig eller for at beskytte et andet menneske.

Jo ældre folk er, og jo længere de er i deres familielivscyklus, men jo lavere indtægt de har, desto mere synes de, at det vigtigste formål med naturbeskyttelse er at sikre menneskehedens overlevelse, og at de kun finder det acceptabelt at slå dyr ihjel for at forsvare sig eller for at beskytte et andet menneske. Derimod er aldersgrupperne fra 30-69 år lidt mere enige end de ældste og yngste i, at der bør være forbehold over for dyreopdræt under industrilignende forhold, når formålet er fødevareproduktion. Det er især de yngre aldersgrupper, der synes, at naturlige fænomener har en værdi i sig selv, uafhængig af den værdi de måtte have for mennesker.

Samfundssyn

Som det fremgår af tabel 13, varierer samfundssyn med mange socio-demografiske variable.

Især seniorer og empty-nesters samt i et vist omfang de helt unge hjemmeboende og jo ældre folk er, desto mere tilbøjelige er de til at være enige i »liberal« og »traditionalisme« dimensionerne, men også i »social orientering« dimensionen end yngre aldersgrupper og unge udeboende og børnefamilier. Dvs. grupperne har mere markante holdninger. Kvinder synes i højere grad end mænd, at vi bør beskytte det, som er tilbage af den danske natur, mod alle slags indgreb, og at vi bør bruge kønskvotering for at få flere kvinder ind i høje stillinger. Mænd er derimod mere tilbøjelige til at mene, at vi bør have mindre politisk styring af markeds kræfterne.

Folk med grundskole og erhvervsfaglige uddannelser er mere enige i »liberal« og »traditionalisme« dimensionerne samt i kønskvotering for at få flere kvinder ind i høje stillinger. Derimod er det især folk med grunduddannelse og folk med lange, videregående uddannelser, der synes, at dem, der tjener mest, bør yde mest til fællesskabet. Især folk med grundskole, erhvervsfaglige uddannelser eller korte videregående uddannelser mener, at vi bør beskytte det, som er tilbage af den danske natur, mod alle slags indgreb.

Jo lavere indtægt, desto mere synes folk, at man bør bruge kønskvotering for at få flere kvinder ind i høje stillinger. Folk med meget høje indtægter synes i mindre grad, at dem, der tjener mest, bør yde mest til fællesskabet. Derimod er det især mellemindtægtsgrupperne, som synes, det er nødvendigt med strengere straffe for alvorlige forbrydelser.

Jo mindre by, desto mere enige er folk i »liberal« og »traditionalisme« dimensionerne. Især beboere på gårde/stuehuse til landbrugsejendomme samt i

parcelhuse/villaer støtter dimensionen »liberal« og er mindre tilbøjelige end andre til at mene, at vi bør sørge for en mere retfærdig fordeling mellem rige og fattige lande. Beboere i Hovedstadsområdet (Københavns og Frederiksberg kommuner) og Københavns Amt, synes i mindre grad end andre, at afgifterne på biler og brændstof bør sænkes.

Især landmænd o.l. primærerhvervsgrupper, selvstændige og folk uden for arbejdsmarkedet støtter en række udsagn inden for dimensionen »liberal«, men det er dog mest landmænd og folk uden for arbejdsmarkedet, der finder det nødvendigt med strengere straffe for alvorlige forbrydelser. Specielt folk uden for arbejdsmarkedet synes, at mor bør gå hjemme, mens børnene er små, og støtter kønskvotering for at få flere kvinder ind i høje stillinger. Det er i større omfang landmænd o.l. primærerhvervsgrupper samt folk uden for arbejdsmarkedet, der ønsker at begrænse indvandringen fra lande, som har en helt anden kultur end den danske, og synes, at dem, der tjener mest, bør yde mest til fællesskabet. Landmænd o.l. primærerhvervsgrupper og til dels selvstændige synes i mindre grad, at vi bør beskytte det, som er tilbage af den danske natur, mod alle slags indgreb.

Tabel 13. Sammenhænge mellem samfundssyn og socio-demografiske variable.

Samfundssyn (Sp. 22)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n		1137-1156	1137-1156	1118-1137	1041-1056	1094-1109	1103-1120	1127-1146	1103-1124	1091-1111	1137-1156
df		4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
»Liberal« dimension											
Det er vigtigt at sikre høj økonomisk vækst	1		*		**				*	***	
Myndighederne bør blande sig mindre i folks private gøremål	5	**	***	***	***		***	***	***	***	**
Afgifterne på biler og brændstof bør sænkes	6		***	***	***		***	***	***	***	***
Der bør ikke lægges hindringer i vejen for, at driftige folk kan tjene penge	11	**	***	***	**			***		***	
Vi bør have mindre politisk styring af markedskræfterne	13	***	***	***	***	*	***	**		***	
Det er nødvendigt med strengere straffe for alvorlige forbrydelser såsom vold og narkotika	3		**	***	***	***	***	***	***	***	
»Traditionalisme« dimension											
Mor bør være hjemme, mens børnene er små	12		***	***	***	**	***	***	**		*
Vi bør begrænse indvandringen fra lande, som har en helt anden kultur end den danske	8		***	***	***	*	***	***	**	***	*
»Social orientering« dimension											
Vi bør sørge for en mere retfærdig fordeling mellem rige og fattige lande	4	*	*	**	*	*	*	**	***	***	
Vi må sørge for, at de der tjener mest, yder mest til fællesskabet	10		***	***	***	***		***			
Vi bør bruge kønskvotering for at få flere kvinder ind i høje stillinger	7	***	***	***	***	***		***			
»Naturbeskyttelses« dimension											
Vi bør beskytte det, som er tilbage af den danske natur mod alle slags indgreb	2	***	*	*	***	*		***		***	
Vi bør beskytte naturen mod forurening	9	*	**							***	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Jo mere miljøbevidste folk er, desto mindre støtter de dimensionen »liberal« eller synes, at man bør begrænse indvandring. Modsat stiger ønsket om at sørge for en mere retfærdig fordeling mellem rige og fattige lande med øget miljøbevidsthed. Jo mere miljøbevidste folk er i hverdagen, desto mere støtter de »naturbeskyttelsesdimensionen«.

I forhold til de mange sammenhæng mellem socio-demografiske variable og de tre samfundssyn »liberal«, »traditionalisme« og »social orientering«, er der relativt få relationer mellem socio-demografi og dimensionen »naturbeskyttelse«. Dvs. befolkningens synspunkter på mere politiske samfundsspørgsmål varierer meget med folks baggrund, mens folk er mere enige om naturbeskyttelsesspørgsmål på tværs af socio-demografi.

Vurdering af naturproblemer

Kvaliteter og problemer i naturen

Som det ses af tabel 14, varierer især enkelte udsagn omkring kvaliteter og problemer i den danske natur med socio-demografi.

Jo mindre by folk bor i, og jo ældre folk er, desto mere synes de generelt, at der er rig variation i dyre- og plantelivet, men dette aftager dog ved den ældste aldersgruppe, der i lidt mindre grad synes, der er variation i plantelivet.

Unge før børnefamiliestadiet, folk med gymnasium/HF og lange videregående uddannelser, studerende og beboere på værelser/kollegier er mere uenige i, at der er rig variation i dyre- og plantelivet.

Tabel 14. Sammenhænge mellem kvaliteter og problemer i den danske natur og en række socio-demografiske variable.

Kvaliteter og problemer i den danske natur (Sp. 7)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n		1090-1159	1083-1159	1061-1134	985-1050	1040-1106	1043-1114	1071-1145	1044-1118	1041-1105	1083-1159
Df		4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Stilhed	1	*				*		**			
Rent vand, ren luft og jord	2								*		
Gode muligheder for fysisk udfoldelse	3	*	*	*		*					
Gode muligheder for at være alene	4	*		*	*	***	**		*		*
Rig variation i dyrelivet	5		***	***	***	**	***	***	***	**	**
Rig variation i plantelivet	6		***	***	***	***	***	***	***	*	
Dårlige stiftforbindelser	7		***	***	***	*		**		*	*
Kedeligt at opholde sig	8	***								***	
For mange andre folk	9	*				*	***		*		**
For intensivt landbrug	10	***					*	*		***	
For meget elektrisk lys at se om natten	11	***			*		***			**	***
For megen trafik	12	*					***		*	***	***

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Det er især mellemindkomsgupperne, der synes, der er god mulighed for at være alene i naturen, og at der er rig variation i plantelivet. Især folk i de største byer synes, at der er for mange andre folk i naturen, for meget elektrisk lys at se om natten og for megen trafik.

Oplevelsen af dårlige stiforbindelser stiger med alderen og er især høj blandt seniorer og empty-nesters, men også høj blandt den lille gruppe af hjemmeboende unge. Folk med gymnasium/HF og lange videregående uddannelser er mest tilfredse med stiforbindelserne.

Kvinder synes i mindre grad end mænd, at det er kedeligt at opholde sig i naturen, og at der er for meget elektrisk lys at se om natten. Mænd synes i lidt højere grad end kvinder, at der er for intensivt landbrug. Jo mere miljøbevidste folk er, desto mindre kedeligt synes de, det er at opholde sig i naturen, og jo mere synes de, at der er for intensivt landbrug og for megen trafik.

Forhold for dyr og planter i naturen

Det fremgår af tabel 15, at det især er i forhold til lokalområdet, at holdningerne varierer til forholdene for dyr og planter i den danske natur.

Jo ældre folk er, jo højere husstandsindkomst de har, og jo mindre by de bor i, desto bedre synes de, at dyr og planter har det i lokalområdet. Derimod er det især folk med gymnasium/HF og lange videregående uddannelser, studerende, folk, der bor på værelse/kollegium eller i lejlighed, og folk, som bor i Hovedstadsområdet (Københavns og Frederiksberg kommuner), der synes, at forholdene for dyr og planter er dårlige i lokalområdet. Det er ligeledes i højere grad unge enlige eller par, der synes, at forholdene for dyr og planter er dårlige i lokalområdet, mens både unge hjemmeboende, empty-nesters og seniorer i højere grad mener, at forholdene er gode.

Tabel 15. Sammenhænge mellem de oplevede forhold for dyr og planter i henholdsvis eget lokalområde og Danmark som helhed og en række socio-demografiske variable.

Forhold for dyr og planter i den danske natur (Q9)	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n	1130-1094	1130-1094	1071-1105	992-1026	1045-1079	1053-1087	1081-1117	1058-1090	1044-1080	1094-1130
Df.	4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Lokalområdet	***	***	***	***	***	***	***	*	***	
DK som helhed						*			*	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Naturens foranderlighed - stabilitet

Som det ses i tabel 16, er det kun køn, der giver en markant forskel på, hvor stabil eller foranderlig naturen opleves. Kvinder oplever i højere grad end mænd naturen som sårbar og beskyttelseskrævende og foranderlig, mens mænd i højere grad opfatter naturen som robust og robust inden for visse grænser. Der påvises således en kønsvariation i de fire idealtyper, som er opstillet af Douglas (1992).

Tabel 16. Sammenhænge mellem den oplevede foranderlighed-stabilitet af naturen og en række socio-demografiske variable.

Naturens foranderlighed - stabilitet (Sp. 8)	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	By-størrelse	Livsform	Boligform	Miljøbevidsthed i hverdagen	Amt
n	1145	1145	1120	1044	1094	1103	1131	1106	1095	1145
Df.	3	15	18	15	18	6	12	12	9	42
Naturens foranderligheds-stabilitet	***			**	*			*		

- *** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),
 ** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens
 * angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Bevarelse af natur for fremtidige generationer

Det blev undersøgt, i hvilken grad folk mener, at vi er på vej til at ødelægge den danske natur for fremtidige generationer, ud fra om de oplevede den som truet eller ikke truet. Som det ses i tabel 17, hænger opfattelsen af naturens truethed især sammen med køn, livsform, miljøbevidsthed i hverdagen og bystørrelse. Det er i højere grad kvinder, der oplever, at naturen er truet. Jo større byer, folk bor i, og jo mere miljøbevidste folk er i dagligdagen, desto mere opfatter de naturen som truet. Det kan dog ikke siges, om det er deres øgede miljøbevidsthed, der får dem til at opleve naturen som truet, eller om det er oplevelsen af naturens truethed, der påvirker dem til større miljøbevidsthed i dagligdagen. Derimod opfatter landmænd o.l. primærerhvervsgrupper i langt mindre grad naturen som truet.

Tabel 17. Sammenhænge mellem naturens truethed og en række socio-demografiske variable.

Naturens truethed (Sp. 11)	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	By-størrelse	Livsform	Boligform	Miljøbevidsthed i hverdagen	Amt
n	979	979	958	898	936	952	967	950	942	979
Df.	2	10	12	10	12	4	8	8	6	28
I hvilken grad folk mener, at vi er på vej til at ødelægge den danske natur for fremtidige generationer	***	*	*		*	***	***	*	***	**

- *** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),
 ** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens
 * angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Prioritering af naturbeskyttelse

Holdninger til udsagn om naturbeskyttelsens nationale og internationale rolle hænger især sammen med folks miljøbevidsthed i hverdagen og livsform (tabel 18). Holdningen til specifikt Danmarks indsats i en global sammenhæng hænger derimod sammen med stort set alle socio-demografiske variable.

Jo mere miljøbevidste folk er i deres hverdag, desto mere synes de, at naturbeskyttelse bør være en overordnet politisk målsætning, og at Danmark bør være foregangsland på naturområdet i Europa, og jo mere uenige er de i, at der er andre samfundsproblemer, der er meget vigtigere end beskyttelse af naturen, og at Danmark allerede gør mere, end hvad der kan forlanges.

Især landmænd o.l. primærerhvervsgrupper er uenige i, at naturbeskyttelse bør være en overordnet politisk målsætning, og i at Danmark bør være foregangsland på naturområdet i Europa, mens de sammen med især folk uden for arbejdsmarkedet er enige i, at Danmark allerede gør mere, end hvad der kan forlanges. Særligt de studerende er uenige i dette.

Jo ældre folk er, jo længere de er i deres familielivscyklus, og jo mindre by de bor i, desto mere synes de, at Danmark allerede gør mere, end hvad der kan forlanges mht. naturproblemer i et globalt perspektiv. Modsat er det især kvinder, folk med gymnasium/HF og længerevarende uddannelser, og folk, der bor i lejlighed, rækkehus eller værelse/kollegium, som er uenige i, at Danmark allerede gør mere, end hvad der kan forlanges.

Tabel 18. Sammenhænge mellem forskellige prioriteringer af naturbeskyttelse i national og international sammenhæng og en række socio-demografiske variable.

Prioritering af naturbeskyttelse (Sp. 21)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n		1139-1151	1139-1151	1119-1130	1041-1051	1093-1104	1103-1114	1129-1141	1105-1117	1092-1104	1139-1151
Df.		2	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Naturbeskyttelse bør være en overordnet politisk målsætning	9		**		**		*	***		***	
Der er andre samfundsproblemer, der er meget vigtigere end beskyttelse af naturen	10									***	
Danmark bør være foregangsland på naturområdet i Europa	11	**	*		*		*	***		***	
Naturproblemer er globale, og Danmark gør allerede mere, end hvad der kan forlanges	12	***	***	***	***		***	***	***	***	*

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),
** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens
* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Løsning af problemer i naturen

Løsningen af de 12 hovedproblemer, som Wilhjelmudvalget har påpeget, hænger især sammen med miljøbevidsthed og livsform samt i mindre omfang med køn, uddannelse og boligform, mens der er enkelte sammenhænge med alder, familielivscyklus og bystørrelse (tabel 19).

Jo mere miljøbevidste folk er i hverdagen, desto højere prioriterer de løsning af stort set alle problemerne. Primært landmænd synes, det er mindre

vigtigt at løse problemer med næringsstofforurening i naturen, for intensiv landbrugsproduktionen, for små naturområder og tilstedeværelsen af miljøskadelige stoffer overalt i naturen, mens især studerende synes, at disse problemer er vigtige. Både landmænd og studerende synes i mindre grad end andre, at spredning af fremmede arter i naturen er et problem. Derimod er det især folk uden for arbejdsmarkedet, der prioriterer problemet med, at mange åbne naturtyper (heder, enge o.l.) gror til, mens især studerende finder dette mindre vigtigt.

Kvinder synes i højere grad end mænd, at det er vigtigt at løse en række problemer i naturen. Jo ældre folk er, og jo længere de er i deres familielivscyklus, desto vigtigere synes de, det er at løse problemet med, at mange åbne naturtyper (heder, enge o.l.) gror til. Derimod synes specielt de yngste og ældste i mindre grad, at landbrugs- og fiskeriproduktionen er for intensiv. Jo kortere uddannelse, desto mere bekymrer folk sig om, at fremmede arter spredes i naturen. Desuden synes folk med grundskole eller gymnasium/HF lidt oftere, at naturområderne er for små.

Jo større byer folk bor i, desto mere bekymrer de sig om, at næringsstoffer forurener naturen, mens folk, der bor på en gård eller i stuehuset til en landbrugsejendom, er mindre bekymrede for næringsstofforurening, at naturen har for lidt plads, og i mindre grad mener, at landbrugs- og fiskeriproduktionen er for intensiv.

Tabel 19. Sammenhænge mellem prioritering af løsning af en række problemer i naturen og en socio-demografiske variable.

Løsning af problemer i naturen (Sp. 10)	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
Sp. nr.										
n	892-1078	892-1078	872-1064	803-989	857-1041	861-1051	880-1073	862-1050	857-1048	892-1086
Df.	3	15	18	15	18	6	12	12	9	42
At naturen har for lidt plads	1	*		**		**		***	***	
At vandet er forsvundet fra landskabet	2	**					*		***	
At næringsstofferne forurener naturen	3	***		*		***	***	***	***	*
At mange åbne naturtyper (heder, enge o.l.) gror til	4	***	***	***	*	*	***			
At landbrugs- og fiskeriproduktionen er for intensiv	5	*	***	**	*		***	***	***	
At mange naturområder ikke er uforstyrrede	6	***		*					*	
At naturområderne er for små	7			***		*	***	*	***	
At naturområderne er for opsplittede	8				*				***	
At der findes miljøskadelige stoffer overalt i naturen	9	***	**	*	**		***		***	
At fremmede arter spredes i naturen	10	**	*	*	***		***			
At klimaforandringer påvirker naturen	11	**		**					***	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Ønsker til ændringer i naturen

Interesse for ændringer i naturen

Som det fremgår af tabel 20, hænger ønsker til ændringer i naturen især sammen med miljøbevidsthed i hverdagen og i mindre grad med livsform, køn, alder, familielivscyklus, bystørrelse og boligform.

Jo mere miljøbevidste folk er i deres hverdag, desto mere interesserede er de i alle de nævnte ændringer i naturen. Især landmænd er mindre interesserede i indførsel af dyr, der tidligere har levet i Danmark, udpegning af naturområder til at øge befolkningens friluftsoplevelser, nedsættelse af forureningen med næringsstoffer fra landbruget samt forbedring af vandmiljøet (søer, hav og vandløb). Samtidigt er det i højere grad folk uden for arbejdsmarkedet, der er interesserede i flere guidede oplevelsesmuligheder i naturen.

Kvinder er i højere grad end mænd interesserede i renere strande, forbedring af dyrevelfærd og udpegning af naturområder til beskyttelse af dyr og planter. Jo ældre folk er og især blandt empty-nesters og seniorer, desto mere interesserede er de i udpegning af naturområder til at øge befolkningens friluftsoplevelser samt i flere guidede oplevelsesmuligheder i naturen. Det er også især empty-nesters og seniorer, der er interesserede i at bevare eksiste-

Tabel 20. Sammenhænge mellem interessen for en række ønsker til ændringer i naturen og socio-demografiske variable.

Ønsker til ændringer i naturen (Sp. 13)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	Bystørrelse	Livsform	Boligform	Miljøbevidsthed i hverdagen	Amt
n		1079-1160	1063-1141	1042-1137	971-1055	1023-1109	1024-1121	1052-1147	1028-1122	1017-1110	1063-1160
Df.		3	15	18	15	18	6	12	12	9	42
Øget adgang til naturen	1	**			*			*		***	
Etablering af flere naturområder	2							**		***	*
Indførsel af dyr, der tidligere har levet i Danmark	3		***	*	***			***	**	*	
Beskyttelse af drikkevand	4									***	
Plantering af mere skov	5									***	
Renere strande	6	***								***	*
Forbedring af dyrevelfærd	7	***						*		***	
Flere guidede oplevelsesmuligheder i naturen	8		***	***	***			***		***	
Forbedrede levevilkår for det vilde plante- og dyreliv	9	**			*			*		***	
Forbedring af vandmiljøet (søer, hav og vandløb)	10	*	*		*		*	***		***	
Udpegning af naturområder til beskyttelse af dyr og planter	11	***			*			*	*	***	
Udpegning af naturområder til at øge befolkningens friluftsoplevelser	12	*	***	***	***		**	***	***	***	
Nedsættelse af forureningen med næringsstoffer fra landbruget	13	**			**		***	***	***	***	*
Bevaring af eksisterende naturområder	14	*	*	***			***	*		***	**
Beskyttelse mod klimaforandringer	15	*	*	**	**			**		***	**
Etablering af flere grønne områder i byerne	16	*			*		***		***	***	**

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0,001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0,050).

rende naturområder. Derimod falder interessen for indførsel af dyr, der tidligere har levet i Danmark med alderen.

Folk med gymnasium/HF eller lange videregående uddannelser er lidt mindre interesserede i indførsel af dyr, der tidligere har levet i Danmark, og mindre interesserede i flere guidede oplevelsesmuligheder i naturen.

Jo større by folk bor i, desto mere interesserede er de i nedsættelse af forureningen med næringsstoffer fra landbruget, bevaring af eksisterende naturområder og etablering af flere grønne områder i byerne. Det er i højere grad beboere i lejligheder og rækkehuse, der ønsker udpegning af naturområder til at øge befolkningens friluftsoplevelser og nedsættelse af forureningen med næringsstoffer fra landbruget, mens især beboere i lejligheder og værelser/kollegier er interesserede i etablering af flere grønne områder i byerne.

Udviklingsmuligheder for arealet i lokalområdet

Som det ses i tabel 21, hænger interessen for forskellige udviklingsmuligheder for arealet i lokalområdet primært sammen med, hvilket amt folk bor i, men har også en vis sammenhæng med køn, alder, miljøbevidsthed, familielivscyklus, livsform, bystørrelse og boligform.

Interessen for flere store produktionslandbrug er lidt højere i Ribe Amt og Bornholms regionskommune. Interessen for flere sommerhusområder er også lidt højere i Bornholms regionskommune. Flere industriområder ønskes i højere grad i Ribe og Sønderjyllands amter samt på Bornholm, mens der især er mange i Hovedstadsområdet (Københavns og Frederiksberg kommuner) samt i Københavns og Frederiksborg amter, der ønsker færre industriområder.

Tabel 21. Sammenhænge mellem interessen for en række udviklingsmuligheder i lokalområdet og socio-demografiske variable.

Udviklingsmuligheder for arealet i lokalområdet (Sp. 12a)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	Bystørrelse	Livsform	Boligform	Miljøbevidsthed i hverdagen	Amt
n		1104-1128	1104-1128	1082-1106	1010-1026	1060-1081	1066-1089	1098-1115	1067-1090	1061-1083	1104-1128
Df.		2	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Heltidslandbrug med alm. produktion	1		***	***	*		*		*	*	
Økologiske landbrug	2	***	*		*		*	***		***	**
Store produktionslandbrug	3	*						*		***	***
Sommerhusområder	4	*	*							**	***
Turistfaciliteter	5			*			**				
Boligområder	6		*	**							*
Industriområder (produktion)	7	***	***		**		***	*	***		***
Erhvervsområder (kontor og service)	8	**	*				***		***		**
Skove	9		***	***						*	***
Andre naturområder	10		**	**				**	*	***	
Motorveje	11	*						*	*		***
Cykelstier	12	**	*	*				*			

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Interessen for flere skove er generelt høj, men højest i Fyns og Nordjyllands amter og lavest på Bornholm samt i Ringkøbing og Viborg amter. Interessen for flere motorveje er størst i Ringkøbing og Vejle amter.

Jo mere miljøbevidste folk er, desto mere interesserede er de i flere økologiske landbrug og flere naturområder, mens de ønsker færre store produktionslandbrug. Kvinder er mere interesserede end mænd i flere økologiske landbrug og færre industriområder. Især empty-nesters og seniorer samt jo ældre folk er, desto mere interesserede er de i flere heltidslandbrug med alm. produktion. Også interessen for flere industriområder øges med alderen, men aftager i den ældste aldersgruppe. Derimod falder interessen for flere skove med alderen og er lavest blandt empty-nesters og seniorer.

Jo større by, desto færre industri og erhvervsområder ønsker folk i forhold til de nuværende, mens det især er beboere i mellemstore byer, der ønsker flere. Især beboere i værelser/kollegier, rækkehuse og lejligheder ønsker færre industri og erhvervsområder.

Landmænd o.l. primærerhvervsgrupper er langt mindre tilbøjelige til at ønske flere økologiske landbrug end andre, og hver sjette ønsker færre end det nuværende antal.

Udviklingsmuligheder for arealet i Danmark som helhed

Hvis man ser på arealudviklingen i landet som helhed, varierer ønskerne især med miljøbevidsthed i hverdagen, mens boligform, livsform, alder og køn spiller en vis rolle, mens familielivscyklus, bystørrelse og amt har en begrænset indflydelse. Mønsteret ligner meget det netop beskrevne mønster for lokalområder (tabel 22).

Tabel 22. Sammenhænge mellem interessen for en række udviklingsmuligheder i Danmark som helhed og socio-demografiske variable.

Udviklingsmuligheder for arealet i Danmark som helhed (Sp. 12b)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n		1087-1104	1087-1104	1067-1083	990-1004	1042-1057	1051-1065	1076-1091	1051-1068	1045-1060	1087-1104
Df.		2	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Heltidslandbrug med alm. produktion	1		***	***	*			*	***	*	
Økologiske landbrug	2	**	*		*		*	***	*	***	***
Store produktionslandbrug	3	*								***	
Sommerhusområder	4									**	
Turistfaciliteter	5			*							
Boligområder	6		*	*			*	*			**
Industriområder (produktion)	7	***	***	*	**		***	***	***		**
Erhvervsområder (kontor og service)	8	*	*		*		***		***	**	**
Skove	9		**	***	*		*	***	*	***	***
Andre naturområder	10		***	**			*	***	*	***	
Motorveje	11	***					*	*	***	***	**
Cykelstier	12	**	**	*				**			

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Jo mere miljøbevidste folk er, desto mere interesserede er de i flere økologiske landbrug, skove og andre naturområder, mens de ønsker færre store produktionslandbrug og færre motorveje. Mænd er mere interesserede end kvinder i flere industriområder og motorveje.

Især empty-nesters og seniorer samt jo ældre folk er, desto mere interesserede er de i flere heltidslandbrug med alm. produktion. Også interessen for flere industriområder øges med alderen, men aftager i den ældste aldersgruppe. Derimod falder interessen for flere naturområder med alderen, og interessen for flere skove er lavest blandt empty-nesters og seniorer.

Jo større by, desto færre industri og erhvervsområder ønsker folk i forhold til de nuværende, mens det især er i mellemstore byer, der ønskes flere. Især beboere i værelser/kollegier og lejligheder ønsker færre industri og erhvervsområder, færre heltidslandbrug med alm. produktion samt færre motorveje. Landmænd o.l. primærerhvervsgrupper er langt mindre tilbøjelige end andre livsformer til at ønske flere økologiske landbrug, skove eller andre naturområder.

Især selvstændige erhvervsdrivende ønsker flere industriområder. Interessen for flere økologiske landbrug er lidt højere på Sjælland end i resten af landet. Interessen for flere skove er generelt høj, men højest i Fyns og Vestsjællands amter og lavest på Bornholm samt i Ringkøbing og Viborg amter.

Prioritering ved etablering af nye skove

Som det fremgår af tabel 23, er prioriteringerne ved etablering af nye skove stort set uafhængige af socio-demografiske variable, men der er enkelte relationer til bystørrelse, boligform og livsstil.

Jo mindre by folk bor i, og især beboere på gårde/stuehuse til landbrugs-

Tabel 23. Sammenhænge mellem interessen for en række ønsker til ændringer i naturen og socio-demografiske variable.

Prioritering ved etablering af nye skove (Sp. 14)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n		1051-1091	1051-1091	1029-1067	956-993	1012-1048	1012-1050	1039-1078	1015-1055	1008-1045	1051-1090
Df.		4	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Det er en statslig opgave at plante de nye skove	1	*			*		**	***	*	*	**
Det er en kommunal opgave at plante de nye skove	2		*	**			*			*	
Det er en opgave, som kan løses ved at give tilskud til, at private landmænd kan plante skov	3				**		***		***		*
Der skal stilles krav til, hvordan skoven skal se ud (f.eks. størrelse), hvis private får tilskud til at plante skov	4			*						*	
Der skal stilles krav om offentlig adgang til skove på privat jord, hvis skoven er plantet med tilskud	5						***	*	***		

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

ejendomme synes, skovrejsning er en opgave, som kan løses ved at give tilskud til, at private landmænd kan plante skov, men samtidig er de mindst tilbøjelige til at synes, at der skal stilles krav om offentlig adgang til skove på privat jord, hvis skoven er plantet med tilskud.

Derimod synes især lønmodtagere og folk uden for arbejdsmarkedet, at det er en statslig opgave at plante de nye skove, mens primært landmænd o.l. primærerhvervsgrupper og selvstændige erhvervsdrivende er uenige.

Prioritering mellem naturen og andre samfundsmæssige interesser

Som det fremgår af tabel 24, varierer oplevelsen af balancen i prioritering mellem naturen og andre samfundsmæssige interesser især med miljøbevidsthed i hverdagen, livsform, boligform og bystørrelse. Prioriteringen for landet som helhed varierer desuden med alder og familielivscyklus.

Jo mere miljøbevidste folk er i deres hverdag, desto mere synes de, at der bliver lagt for stor vægt på andre samfundsinteresser i beslutningsprocesser i både lokalområdet og landet som helhed. Især studerende og lønmodtagere synes, der bliver lagt for stor vægt på andre samfundsinteresser, mens særligt landmænd o.l. primærerhvervsgrupper og selvstændige, men også folk uden for arbejdsmarkedet, synes, at naturinteresserne prioriteres for højt i både lokalområdet og landet som helhed. Især beboere i lejligheder og værelser/kollegier synes, at andre samfundsinteresser prioriteres for højt, mens særligt beboere på gårde/stuehuse til landbrugsejendomme oplever, at naturinteresserne prioriteres for højt i både lokalområdet og landet som helhed. Boligformen i barndommen viser en tilsvarende tendens, der dog ikke er helt så statistisk markant.

Jo større by folk for i, desto mere synes de, at der bliver lagt for stor vægt på andre samfundsinteresser i beslutningsprocesser i lokalområdet. Boligform i barndommen viser en tilsvarende tendens, der dog ikke er helt så statistisk markant. Især seniorer og empty-nesters, og jo ældre folk er, desto mere synes de, at der bliver lagt for lille vægt på andre samfundsinteresser i beslutningsprocesser i landet som helhed.

Tabel 24. Sammenhænge mellem prioriteringen mellem naturen og andre samfundsmæssige interesser og socio-demografiske variable.

Prioritering mellem naturen og andre samfundsmæssige interesser (Sp. 15)	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n	968-999	968-999	948-977	878-907	926-956	921-962	957-988	905-970	928-958	968-999
Df.	4	10	12	10	12	4	8	6	6	28
Lokalområdet	*	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	*** (nu) ** (barndom)	***	*** (nu) ** (barndom)	***	*
DK som helhed	n.s.	***	***	**	n.s.	* (nu) * (barndom)	***	* (nu) * (barndom)	***	*

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0,001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0,050).

Tillid til naturpolitiske aktører

Information om natur

Som det fremgår af tabel 25, varierer brugen af nogle kilder til information om natur med en række socio-demografiske variable som alder, livsform og miljøbevidsthed i hverdagen samt for enkelte kilders vedkommende med uddannelse, familielivscyklus, bystørrelse, boligform samt landsdel.

Særligt de 30-60-årige er mere tilbøjelige til at få viden om natur fra TV, radio og Internet, naturorganisationer samt fra landmænd end især de ældste og til dels de helt unge. Jo yngre folk er, og desto kortere de er i deres familielivscyklus, desto mere bruger de videnskabsfolk/eksperter, venner og families erfaringer samt egne erfaringer som vidensgrundlag.

Jo mere miljøbevidste folk er, desto mere benytter de videnskabsfolk/eksperter, aviser og blade, Miljøministeriet, naturorganisationer samt egne erfaringer som informationskilder til viden om natur. Analysen kan ikke sige noget om årsag og virkning, dvs. om det er den øgede information fra disse kilder, der øger folks miljøbevidsthed, eller om den øgede miljøbevidsthed får folk til at opsøge viden fra disse kilder.

Det er i højere grad lønmodtagere og studerende, der bruger videnskabsfolk/eksperter og TV, radio og Internet som informationskilder, mens især landmænd o.l. primærerhvervsgrupper i højere grad modtager information om natur fra landmænd og jægere. Særligt studerende bruger venner og families erfaringer som videnskilder, mens folk uden for arbejdsmarkedet i mindre grad end andre bruger egne erfaringer til at få viden om natur. Jo

Tabel 25. Sammenhænge mellem brugen af kilder til information om natur og socio-demografiske variable.

Får viden fra kilder (Sp. 18b)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	By-størrelse	Livs-form	Bolig-form	Miljø-bevidsthed i hverdagen	Amt
n		1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200
Df.		1	5	6	5	6	2	4	4	3	14
Aviser og blade	1				***	*		*		***	
TV, radio og Internet	2		***	*	***		***	***	*		
Videnskabsfolk/eksperter	3		***	***	***		**	***	**	***	*
Politikere på Christiansborg	4										
Erhvervsfolk	5										
Folk som bor på landet	6						***		***		
Landmænd	7		***			*	***	***	***		***
Jægere	8		*	*		*	***	***	***		***
Venner og families erfaringer	9		***	***				***	*		
Lokalpolitikere	10		**	**							
Miljøministeriet	11	*			*					***	
Fødevareministeriet	12									**	
Naturorganisationer	13		***		**			**		***	
Folk der bor i byen	14									*	*
Egne erfaringer	15		***	***				***		***	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

længere uddannelse, desto mere benytter folk videnskabsfolk/eksperter og TV, radio og Internet som kilder til viden om natur. Også aviser og blade benyttes i lidt højere grad til at skaffe viden om natur blandt folk med videregående uddannelser.

Beboere i både mindre og større byer benytter i højere grad TV, radio og Internet som informationskilder til viden om natur, mens beboere i helt små byer/landdistrikter og folk, der bor i gårde/stuehuse til landbrugsejendomme, i større omfang får viden om natur fra folk, som bor på landet, samt fra landmænd og jægere. Også beboere i mere landbrugsprægede regioner – og specielt på Bornholm og i Ringkøbing og Viborg amter – får i højere grad viden om natur fra landmænd og jægere, end det er tilfældet blandt beboere i mere urbaniserede regioner som Hovedstadsområdet, Københavns, Roskilde og Frederiksborg amter.

Tillid til kilder

Tilliden til en række af de kilder folk benytter til at få viden om natur, varierer ligeledes med en række socio-demografiske faktorer som livsform, bystørrelse og uddannelse, men også med miljøbevidsthed, køn og alder samt i mindre omfang med boligform, familielivscyklus og amt (tabel 26).

Landmænd o.l. har mindre tillid til viden fra videnskabsfolk/eksperter, Miljøministeriet og naturorganisationer end andre, mens særligt studerende har stor tillid til disse informationskilder. Derimod har landmænd større tillid end andre grupper til informationer fra erhvervsfolk, andre landmænd og jægere. Jo mindre bystørrelse, desto mindre tillid har beboerne til viden fra videnskabsfolk/eksperter, naturorganisationer og folk, der bor i byen, og

Tabel 26. Sammenhænge mellem tilliden til kilder til information om natur og socio-demografiske variable.

Tillid til kilder (Sp. 18a)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	Bystørrelse	Livsform	Boligform	Miljøbevidsthed i hverdagen	Amt
n		934-1103	934-1103	913-1082	848-1004	901-1056	902-1062	923-1092	905-1069	893-1062	934-1103
Df.		2	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Aviser og blade	1		*			*				*	
TV, radio og Internet	2		***	*				**		*	
Videnskabsfolk/eksperter	3	***	***	***	***	*	***	***	***	***	***
Politikere på Christiansborg	4	*									
Erhvervsfolk	5				**		**	***	*	*	
Folk som bor på landet	6				***		***	*	*	***	
Landmænd	7				***	*	**	***	**	***	**
Jægere	8				**	**	***	***	*	*	
Venner og families erfaringer	9		*						*	*	
Lokalpolitikere	10			*	**						
Miljøministeriet	11	***	***	***	***	*	**	***	**	**	
Fødevareministeriet	12	***	*				**	*			
Naturorganisationer	13	***	***	**	***		***	***	***	***	
Folk der bor i byen	14				**		***		***		
Egne erfaringer	15		**				*	*		**	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

desto større tillid har de til viden fra folk, som bor på landet, og jægere. Tilsvarende er det især beboere på gårde/stuehuse til landbrugsejendomme, der har mindre tillid til viden fra videnskabsfolk/eksperter og naturorganisationer. Derimod har både beboere på gårde/stuehuse til landbrugsejendomme, samt folk, der bor på værelser/kollegier lavere tillid til viden fra folk, der bor i byen, mens tilliden er størst blandt beboere i lejligheder.

Især folk, der ikke er miljøbevidste i hverdagen, har en lavere tillid til viden om naturen fra videnskabsfolk/eksperter. Tilliden øges, jo mere miljøbevidste folk er i hverdagen, men specielt i kategorien »nogen tillid«, mens andelen, der nærer stor tillid, er ret ens i alle grupperne.

De »ikke grønne« og »lysegrønne« har lidt større tillid til viden om natur fra folk, der bor på landet, end de »mellemgrønne« og »mørkegrønne« har, og tilsvarende daler tilliden til landmænd også med øget miljøbevidsthed i hverdagen. Modsat øges tilliden til viden fra naturorganisationer med øget miljøbevidsthed i hverdagen.

Især folk med gymnasium/HF og videregående uddannelser har tillid til viden om naturen fra videnskabsfolk/eksperter, Miljøministeriet og naturorganisationer. Derimod har specielt folk med grunduddannelse og mere erhvervsfaglige uddannelser en lidt større tillid til folk, som bor på landet og til landmænd. Kvinder har i højere grad end mænd tillid til videnskabsfolk/eksperter, Miljøministeriet, Fødevareministeriet og naturorganisationer. Tilliden til viden om naturen fra TV, radio og Internet, videnskabsfolk/eksperter, Miljøministeriet og naturorganisationer falder, jo ældre folk er. Især de unge og småbørnsfamilierne har tillid til viden fra videnskabsfolk/eksperter og Miljøministeriet, mens tilliden er mindre blandt empty-nesters, seniorer og til dels børnefamilier med lidt ældre børn.

Repræsentation af interesser via organisationer på naturområdet
Oplevelsen af, hvilke organisationer på naturområdet, der repræsenterer folks holdninger varierer især med baggrundsfaktorer som miljøbevidsthed i hverdagen, livsform og køn, mens repræsentationen via enkelte organisationer varierer med bystørrelse, boligform og region samt i lille grad med alder, familielivscyklus, uddannelse og boligform (tabel 27).

Jo mere miljøbevidste folk er i deres dagligdag, desto oftere føler de sig repræsenteret gennem jæger- og lystfiskerforeninger, dyrebeskyttelsesorganisationer, friluftslivsorganisationer, naturbeskyttelses- og fredningsforeninger, natur- og miljøorganisationer og organisationer til lokal styring af naturforvaltning.

Repræsentationen af interesser via natur- og miljøorganisationer er højere i Hovedstadsregionen (Københavns og Frederiksberg kommuner), men også lidt højere i Københavns, Frederiksborg, Roskilde amter samt i Storstrøms og Nordjyllands amter end i resten af landet. Modsat er det især i mere landbrugsprægede regioner som Bornholms regionskommune og Ringkøbing, Storstrøms og Ribe amter, at mange føler sig repræsenteret gennem landbrugsorganisationer, mens andelen er lavere i Hovedstadsregionen (Køben-

havns og Frederiksberg kommuner), Københavns, Frederiksborg og Roskilde amter.

Landmænd o.l. føler sig i højere grad end andre repræsenteret gennem landbrugsorganisationer og jæger- og lystfiskerforeninger, mens de i mindre grad end andre – især studerende – føler sig repræsenteret gennem dyrebekyttelsesorganisationer, friluftslivsorganisationer, naturbeskyttelses- og fredningsforeninger samt natur- og miljøorganisationer.

Jo mindre by folk bor i, desto mere føler de sig repræsenteret gennem landbrugsorganisationer og jæger- og lystfiskerforeninger, og tilslutningen er særlig stor blandt beboere på en gård/stuehus til landbrugsejendom. Modsat stiger repræsentationen gennem naturbeskyttelses- og fredningsforeninger med bystørrelsen og er især stor blandt beboere i rækkehuse, lejligheder og på værelser/kollegier.

Flere mænd end kvinder føler sig repræsenteret gennem jæger- og lystfiskerforeninger, mens flere kvinder end mænd føler sig repræsenteret gennem dyrebekyttelsesorganisationer, naturbeskyttelses- og fredningsforeninger samt natur- og miljøorganisationer.

Jo ældre folk er, og desto længere de er i deres familielivscyklus, desto mere oplever de, at deres holdninger repræsenteres gennem landbrugsorganisationer. Det er ligeledes især folk med grundskole eller erhvervsfaglige uddannelser, der støtter landbrugsorganisationer. Især mellemindtægtsgrupper støtter jæger- og lystfiskerforeninger.

Tabel 27. Sammenhænge mellem repræsentation af interesser via organisationer på naturområdet og socio-demografiske variable.

Repræsentation af interesser via organisationer på naturområdet (Sp. 19)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	By-størrelse	Livs-form	Bolig-form	Miljø-bevidsthed i hverdagen	Amt
n		813-1079	813-1047	796-1057	738-983	781-1032	782-1042	804-1068	790-1046	783-1038	813-1079
Df.		3	15	18	15	18	6	12	12	9	42
Jæger- og lystfiskerforeninger	1	***	**		**	***	***	***	**	**	*
Dyrebekyttelsesorganisationer	2	***	*	*	*	*		***	*	***	**
Friluftslivsorganisationer	3				*		*		**	***	
Naturbeskyttelses- og fredningsforeninger som Danmarks Naturfredningsforening, Verdensnaturfonden o.l.	4	***					***	***	***	***	**
Natur- og Miljøorganisationer som Greenpeace, Attac o.l.	5	***						***	**	***	***
Landbrugsorganisationer	6		***	***	***	*	***	***	***		***
Organisationer for lokal styring af naturforvaltning som »Kyst, Land og Fjord«	7									***	**

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Indflydelse på beslutningsprocesser

Indflydelse på beslutninger om naturforhold

Oplevelsen af indflydelse på beslutninger om natur i lokalområdet og for landet som helhed er stort set uafhængig af socio-demografiske variable, men har tendens til forbindelse til miljøbevidsthed i hverdagen (tabel 28). Dvs. der må siges at være en høj grad af ligeværdighed blandt borgerne, hvor ingen grupper oplever en øget indflydelse fra bestemte grupper. Samlet set oplever folk dog en ret begrænset indflydelse, så det er mere lighed i begrænset indflydelse, der vises.

Tabel 28. Sammenhænge mellem oplevelsen af indflydelse på beslutninger om natur og socio-demografiske variable.

Indflydelse (Sp. 16)	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n	984-1019	984-1019	962-996	888-921	941-974	949-981	973-1008	951-984	943-975	984-1019
Df.	2	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Oplevet indflydelse på beslutninger omkring naturforhold										
- i lokalområdet									**	
I Danmark som helhed									*	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Ønsker om inddragelse i beslutninger om naturforhold

Oplevelsen af vigtighed af at blive inddraget i beslutninger om natur og miljøforhold er stort set uafhængig af socio-demografiske variable, men har enkelte forbindelser til miljøbevidsthed i hverdagen (tabel 29). Jo mere miljøbevidste folk er i deres hverdag, desto mere vigtigt føler de, det er at blive inddraget i beslutninger om natur i både lokalområdet og for landet som helhed.

Den begrænsede sammenhæng med socio-demografi viser, at det er en bred gruppe i befolkningen på tværs af socio-demografi, der ønsker at deltage.

Tabel 29. Sammenhænge mellem oplevelsen af vigtighed af inddragelse i beslutninger og socio-demografiske variable.

Indflydelse (Sp. 17)	Køn	Alder	Familie- livscyklus	Uddannel- sesniveau	Ind- komst	By- størrelse	Livs- form	Bolig- form	Miljø- bevidst- hed i hverdagen	Amt
n	1084-1109	1084-1109	1062-1087	986-1008	1039-1062	1048-1072	1073-1098	1050-1076	1043-1066	1084-1109
Df.	2	10	12	10	12	4	8	8	6	28
Vigtighed af inddragelse i beslutninger omkring naturforhold										
- i lokalområdet		**							***	
I Danmark som helhed		*	*	**				*	***	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Bidragydere til løsning af problemer på naturområdet

Især køn, og i mindre omfang alder, bystørrelse og miljøbevidsthed, spiller en vis rolle for, hvem man peger på, der kan bidrage til at løse problemerne på naturområdet (tabel 30).

Kvinder peger i højere grad end mænd på markedsmekanismerne, industrien, forbrugerne, natur- og miljøorganisationerne, videnskabsfolk/eksperter samt landmænd som bidragydere. Jo ældre folk er, desto mindre peger de på politikerne, industrien og videnskabsmænd/eksperter som bidragydere.

Især beboere i mellemstore byer peger på natur- og miljøorganisationer som bidragydere, mens færrest fra de mindste byer/landområder peger på disse. Derimod ser folk i stigende grad sig selv som bidragydere, jo mindre by de bor i. Især lønmodtagere og studerende peger på politikerne som bidragydere. Landmænd o.l. primærerhvervsgrupper er derimod mindre tilbøjelige til at pege på både politikerne, natur- og miljøorganisationer og videnskabsfolk/eksperter som bidragydere. Jo mere miljøbevidste folk er i deres dagligdag, desto mere peger de på natur- og miljøorganisationer, men også sig selv som bidragydere til at løse problemer på natur- og miljøområdet i Danmark.

Tabel 30. Sammenhænge mellem hvem, folk ser som bidragydere til løsning af problemer på naturområdet og socio-demografiske variable.

Bidragydere til løsning af problem på naturområdet (Sp. 20)	Sp. nr.	Køn	Alder	Familie-livscyklus	Uddannelsesniveau	Indkomst	By-størrelse	Livs-form	Bolig-form	Miljø-bevidsthed i hverdagen	Amt
n		932-1129	932-1129	914-1108	854-1031	899-1080	902-1091	923-1118	901-1092	896-1086	932-1129
Df		2	15	18	15	18	6	12	12	9	42
Politikerne	1		***	**	*		*	***			
Markedsmekanismerne	2	***			**		*				
Industrien	3	***	***	*	**			**		*	
Forbrugerne	4	***	**	*				**		**	*
Massemedierne	5					*					
Natur- og miljøorganisationerne	6	***				**	***	***		***	
Videnskabsfolk/Eksperterne	7	***	***	**				***			
Landmændene	8	***			**						
Dig selv	9	**	*		**	*	***		*	***	

*** viser meget markante sammenhænge (p under eller lig med 0.001),

** angiver markante sammenhænge (0,001 < p mindre eller lig med 0,010), mens

* angiver knap så markante sammenhænge (0,010 < p < 0,050). Når intet er angivet er sammenhængen uden signifikant forskel (p lig med eller over 0.050).

Konklusion

Undersøgelsen viser, at naturen spiller en stor rolle for befolkningens rekreative udfoldelse, oplevelser og opfyldelse af en række fysiske og sociale behov. Naturen opleves og beskrives meget positivt og forbindes med mange kvaliteter og gode udfoldelsesmuligheder. Både med hensyn til aktiviteter og motiver ses en stor overensstemmelse med tidligere nationale friluftslivsundersøgelser. Naturbesøg er populære, omfatter mange forskellige aktiviteter og er især motiveret af ønsker om naturoplevelse, fred og ro, styrkelse af familiens sociale bånd og i mindre grad af motion og social stimulering. Der ses ligesom i den internationale friluftslivsforskning en vis variation i friluft aktiviteter afhængigt af bl.a. køn, alder og familielivscyklus, idet deltagelsen i nogle aktiviteter varierer med køn, og deltagelsen i mere fysisk krævende friluft aktiviteter aftager med alderen.

Undersøgelsen viser også, at naturen opleves meget forskelligt – både umiddelbart gennem sanserne og ved at give indsigt i naturens dynamik, men også som et rum for socialt samvær, som et spisekammer og sted for fysisk udfoldelse, som et refugium samt som et sted for religiøs refleksion. Naturen har ligeledes forskellig betydning i hverdagslivet, hvor nogle ser naturen som en generel baggrund, mens andre i højere grad oplever naturen som en del af deres hverdagsliv. Også barndommens natur spiller en rolle som referenceramme og identitetsskabende faktor samt som erfaringer, der viderebringes til de næste generationer. Naturoplevelser og -erfaringer spiller således en vigtig rolle for udfoldelse og socialiseringsprocesser.

Med hensyn til natursyn, finder undersøgelsen to hovedgrupper. Den ene ser primært naturen som en ressource for menneskets udvikling og har derved lighedstræk med det antropocentriske natursyn. Den anden gruppe ser i højere grad mennesket som en del af naturen og underlagt dens regler og udvikling og har lighedstræk med det økocentriske natursyn. Inden for det antropocentriske natursyn vil alle tiltag vedrørende natur og miljø vurderes efter, hvorvidt de tjener menneskets værdier, velfærd og interesser, hvoriimod naturen inden for det økocentriske opfattes som bevaringsværdig i sig selv uafhængigt af menneskets interesser. Som diskuteret af Hansen & Læssø (2001) kan denne modsætning komme til udtryk gennem, at de samme naturforhold vil opfattes som problematiske af den ene gruppe, mens den anden gruppe vil finde dem uproblematisk. Ligeledes vil forslag til forandring fra den ene gruppe ofte forekomme uforståelige eller ligefrem uacceptable for den anden gruppe. En del af respondenterne falder dog ikke entydigt ind under et af de to natursyn. Samlet viser undersøgelsen dog, at der er forskellige grundlæggende opfattelser af naturen – forskellige natursyn – men også, at det umiddelbart er vanskeligt at arbejde empirisk med mere specifikke natursynsgrupper end de nævnte hovedkategorier, idet det ikke var muligt at henføre respondenterne til de mere detaljerede, teoretisk udviklede natursynskategorier, som er beskrevet af Bruun (2000).

At der er forskellige grundsyn på naturen, understreges af undersøgelsens spørgsmål vedrørende naturens stabilitet vs. foranderlighed baseret på en klassifikation af Douglas (1992). Lidt over halvdelen er mest enige i udsagnet »naturen er sårbar og kræver beskyttelse«, en fjerdedel mener, at »naturen er robust inden for visse grænser, der må opretholdes«, en sjettedel finder, at »naturen er foranderlig«, mens en meget lille del angiver, at de synes, »naturen er robust«. Resultaterne viser, at der er forskellige grundsyn på naturen og dens stabilitet – forskelligheder det er vigtigt forvaltningsmæssigt at forholde sig til.

Med hensyn til livsstil har inddragelsen af de tre variable familielivscyklus, livsform og miljøbevidsthed i hverdagen bidraget til at udvide de traditionelt anvendte socio-demografiske variable. I analyserne af sammenhænge mellem socio-demografi og holdninger og ønsker til naturen viste det sig, at de tre variable ofte var signifikante og i mange tilfælde kunne bidrage til at beskrive en række forskelle i holdninger til naturen.

Mange af respondenterne oplever umiddelbart, at de nuværende forhold for planter og dyr er ret gode i den danske natur – især i deres eget lokalområde. Denne overvejende positive oplevelse af dyre- og plantelivets forhold står til en vis grad i kontrast til den videnskabeligt baserede viden, der ofte beskriver, at mange dyre- og plantearter er truede i den danske natur. Men forskelle i opfattelse kan bl.a. skyldes, at mange af disse problemer ikke umiddelbart forringer folks naturoplevelser, fordi de ikke er direkte synlige, eller fordi de udvikler sig over en lang tidsperiode. Men når denne oplevelses- og erfaringsbaserede viden om naturen konfronteres med en videnskabeligt baseret viden med påpegning af en række problemer i naturen, er mange meget interesserede i løsningen af disse – især miljøskadelige stoffer og næringsstofbelastningen af naturen. Undersøgelsen viser først og fremmest, at der er interesse for at løse de problemer, der har direkte indflydelse på menneskers levevilkår og sundhedstilstand, mens løsning af problemer, der kun indirekte påvirker mennesker, er knap så vigtig. Set i et længere perspektiv i forhold til bevarelse af naturen for fremtidige generationer, opfatter to tredjedele naturen som truet, og heraf mener de fleste, at naturen er truet på både kort og lang sigt.

Men selvom miljø- og sundhedsmæssige problemer samlet vejer tungere end rekreative forbedringer, ønsker mange, både lokalt og på landsplan, at der etableres flere cykelstier, skove og andre naturområder. Dvs. folk vil gerne både løse naturproblemerne og have øgede rekreative muligheder. Knap to tredjedel af respondenterne udtrykker ønske om flere økologiske landbrug, mens to tredjedele ønsker at undgå flere store produktionslandbrug. Holdningerne varierer imidlertid med bl.a. livsform, idet især landmænd, skovbrugere, fiskere og andre, der er i daglig kontakt med naturen gennem deres arbejde, er mere positive over for store produktionslandbrug og mindre positive end de øvrige grupper over for flere økologiske landbrug. For de øvrige arealudviklinger er størstedelen tilfredse med de nuværende forhold, mens mindre grupper ønsker flere eller færre af de pågældende forandringer. Eksempelvis ønsker mellem hver fjerde og femte flere boligområder, mens hver tiende ønsker færre. Ønsker om boligområder er

uden markante sammenhænge med sociodemografiske variable, herunder bystørrelse og amt. Der er generelt stor overensstemmelse mellem de arealudviklingsmuligheder, som foretrækkes for arealerne i lokalområdet og i landet som helhed. Undersøgelsen viser således ingen tendens til, at udvikling af belastende arealanvendelser ønskes henlagt til resten af landet frem for lokalområdet. Skovplantning ses primært som en statslig opgave, mens der ønskes krav til udformning og adgang, hvis private rejser skov med tilskud.

Undersøgelsen viser, at der generelt opleves en vis ubalance i beslutninger omkring natur – især for Danmark som helhed. For landet som helhed oplever knap hver tredje (29%), at der er passende fokus på både natur- og andre samfundsinteresser, knap halvdelen (47%) synes, der er lidt eller alt for stort fokus på andre samfundsinteresser, mens under hver tiende (8%) synes, der er for stort fokus på naturinteresser, og 16% var uafklarede. Der opleves en større balance i beslutningsprocesserne i lokalområdet, hvor knap halvdelen (45%) oplever, at der er passende fokus på både natur- og andre samfundsinteresser, godt hver tredje (37%) synes, der er lidt eller alt for stort fokus på andre samfundsinteresser, mens 6% synes, der er for stort fokus på naturinteresser, og 13% er uafklarede. Herudover er godt tre fjerdedele (78%) helt eller delvis enige i, at naturbeskyttelse bør være en overordnet politisk målsætning, mens knap hver tredje (30%) er helt eller delvis enige i, at andre samfundsinteresser er vigtigere end natur. Knap to tredjedele (65%) er helt eller delvis enige i, at Danmark bør være et foregangsland på naturområdet i Europa, mens 27% er helt eller delvis enige i, at Danmark allerede gør mere, end hvad der kan forlanges.

Oplevelsen af en vis ubalance i prioriteringen mellem natur- og andre samfundsinteresser varierer bl.a. med faktorer som miljøbevidsthed, alder og livsform. Jo mere miljøbevidste folk er i deres hverdag, desto mere synes de, at der bliver lagt for stor vægt på andre samfundsinteresser frem for naturinteresser i beslutningsprocesser i både lokalområdet og landet som helhed. Særligt unge mennesker synes, dette er tilfældet i Danmark som helhed. Især studerende og lønmodtagere synes, der bliver lagt for stor vægt på andre samfundsinteresser, mens særligt landmænd, skovbrugere, fiskere og andre, der er i daglig kontakt med naturen gennem deres arbejde samt selvstændige, men også i en vis grad personer uden for arbejdsmarkedet, har lidt større tendens til at synes, at naturinteresserne prioriteres for højt i både lokalområdet og landet som helhed. Selvom holdningerne varierer lidt mellem forskellige grupper, peger resultaterne samlet set på et ønske om en højere prioritering af naturområdet.

Omkring vidensopbygning og troværdighed til aktørerne på det naturpolitiske område, viser undersøgelsen, at viden om natur især fås gennem medierne samt gennem egne og/eller venner og families erfaringer samt fra folk, som bor på landet. Men denne primært erfaringsbaserede viden om naturen suppleres i høj grad med videnskabeligt baseret viden fra bl.a. naturorganisationer og videnskabsfolk/eksperter. Folk har naturligt nok især tillid til deres egne erfaringer, men i høj grad også til informationer om natur fra videnskabsfolk/eksperter og naturorganisationer, mens tilliden er

mindst til informationer om natur fra erhvervsfolk, politikerne på Christiansborg, lokalpolitikere og folk, der bor i byen. Samlet set er det dog fortsat omkring halvdelen, der har nogen eller stor tillid til de fire sidstnævnte grupper.

Forskellige grupper i samfundet opbygger i et vist omfang forskellige vidensregimer gennem varierende brug af informationskilder. Eksempelvis er det i højere grad lønmodtagere og studerende, der bruger videnskabsfolk/eksperter som informationskilder. Derimod benytter især landmænd, skovbrugere, fiskere og andre, der er i daglig kontakt med naturen gennem deres arbejde, i højere grad end andre grupper information om natur fra landmænd og jægere, og har mindre tillid end andre livsformsgrupper til viden om natur fra videnskabsfolk/eksperter, Miljøministeriet og naturorganisationer, men større tillid til informationer om natur fra erhvervsfolk, landmænd og jægere. Den forskelligartede brug af information om natur i forskellige grupper samt den varierende tillid til kilderne påpeger et behov for øget videnformidling, synlighed og troværdighed.

Med hensyn til interesseorganisationer oplever mange af respondenterne, at især naturbeskyttelses- og dyrebесkyttelsesforeninger repræsenterer deres interesser på naturområdet, mens færrest føler sig repræsenteret af landbrugsorganisationerne. Selvom der er mest tillid til erfaringsbaseret viden, er der således ikke belæg for påstanden om, at den viden, der etableres i videnskabelige ekspertmiljøer eller i naturorganisationer, ikke benyttes eller ikke er tillidsvækkende. Selvom disse miljøer kan opfattes som lukkede og professionaliserede, er der en ret høj grad af tillid til den viden om natur, der produceres i disse miljøer.

Den danske naturpolitik har et overordnet mål om være baseret på et solidt folkeligt mandat. Imidlertid oplever mange en begrænset mulighed for at få indflydelse på beslutninger omkring naturforhold – især på beslutninger for landet som helhed. Samtidig udtrykker mange en interesse i at blive inddraget mere – især i lokalområdet. Oplevelsen af begrænset indflydelse underbygger påstanden om, at natur- og miljøforvaltning i et vist omfang er løsrevet fra en folkelig deltagelse, især når det gælder beslutninger for landet som helhed. Det er ikke muligt at sige, om oplevelsen af indflydelse er mindsket over tid, idet der ikke findes sammenlignelige studier fra tidligere tider. Men undersøgelsen viser, at der er en stor interesse i befolkningen for yderligere inddragelse i beslutninger omkring naturforhold. Det er dog ikke undersøgt, hvordan folk kunne tænke sig at blive inddraget. Det skal endvidere påpeges, at der er et spring fra holdning til handling, og den store interesse for inddragelse kan omfatte både et mere passivt engagement gennem at blive orienteret og en mere direkte involvering ved aktiv deltagelse i grønne råd, offentlige møder m.m. Man vil ikke kunne forvente, at alle, der udviser interesse for større deltagelse, reelt har tid og overskud i hverdagslivet til at gå aktivt ind i beslutningsprocesserne. Erfaringer fra delprojektet om borgerinddragelse (Nielsen og Nielsen 2003) kan bidrage til en afklaring af forskellige nye muligheder for borgerindflydelse.

Oplevelsen af indflydelse og interessen for at deltage i beslutningsprocesserne er stort set uafhængig af de undersøgte sociodemografiske variable, hvilket viser, at det ikke umiddelbart er specielle grupper, der føler sig udelukket fra beslutningsprocesserne eller søger at opnå indflydelse. Dog er det sådan, at jo mere miljøbevidste folk er i deres hverdag, desto vigtigere føler de, det er at blive inddraget i beslutninger om natur i både lokalområdet og for landet som helhed.

Med hensyn til at bidrage til at løse problemerne på naturområdet i Danmark, peger folk især på politikerne, forbrugerne, natur- og miljøorganisationerne og på videnskabsfolk/eksperter, men de ser også i ret høj grad sig selv som bidragsydere.

Undersøgelsens resultater bidrager samlet med ny viden om, hvad befolkningen mener om en række problemer og muligheder i naturen, og kan i sig selv ses som et skridt mod en øget borgerinddragelse i beslutningsprocesser omkring naturforhold. Den danske naturpolitikks overordnede mål om at være baseret på et solidt folkeligt mandat skaber dog behov for at øge borgerinddragelsen gennem brug af mange andre virkemidler.

På baggrund af denne undersøgelse af befolkningens holdninger og ønsker til Danmarks natur kan det samlet konkluderes, at udfordringerne for naturforvaltningen fremover peger i retning af en generelt højere prioritering af naturområdet, en øget borgerinddragelse samt en bedre og mere troværdig vidensformidling om natur fra bl.a. politikernes og myndighedernes side.

Litteratur

- Aasetre, J. , Kleiven, J. og Kaltenborn, B. P. (1994)*
Friluftsliv i Norge – Motivasjon og atferd. NINA Poodragsmelding 309, NINA, Trondheim, 56 pp.
- Andersen, B. H. (1993)*
Kan man spørge mennesker om deres livsform? I surveys vel at mærke! Social Forsknings Instituttet, Rapport 93:4.
- Arler, F. (2000)*
Bæredygtighed og naturkvalitet. I: Holten-Andersen, J., Pedersen, H.H., Christensen, H. og Manninen, S. (red.): Dansk naturpolitik – bæredygtighedens perspektiv. Temarapport nr. 2 – 2000, Naturrådet.
- Bruun, J. (2000)*
Natur, national identitet og engagement i miljøspørgsmål. Danmarks Pædagogiske Institut, København.
- Burdge, R. (1969)*
Levels of occupational prestige and leisure activity. Journal of Leisure Research, Vol. 9, pp. 262-74.
- Csikszentimihalyi, M. (1975)*
Beyond boredom and anxiety. Jossey-Bass, San Fransisco.
- Dahl, H. (1997)*
Hvis din nabo var en bil. Akademisk Forlag. København.
- Douglas, M. (1992)*
Risk and Blame: Essays in Cultural Theory. London, Routhledge.
- Driver, B. L. , Brown, P. J. og Manfreda, M. J. (1991)*
The Paragraphs about Leisure and Recreation Experience Scales: Results from two inventories designed to assess the breadth of the perceived psychological benefits of leisure. I: Driver, B. L. et al. (eds.) 1991: Benefits of Leisure. Venture Publishing Inc., State College, Pennsylvania, pp. 263-286.
- Friluftsrådet (1997)*
Friluftsliv for alle. Friluftspolitisk Handlingsprogram, 104 pp.
- Hansen, J. og Læssøe, J. (2001)*
Risikosamfundet er over os. I: Natur og Miljø, påvirkninger og tilstand, faglig rapport fra DMU nr. 385, Danmarks Miljøundersøgelser, Miljøministeriet.

Hartmann L. og Cordell, H. (1989)

An overview of the relationships between social and demographic factors and outdoor recreation participation. Outdoor Recreation Benchmark 1988: Proceedings of the National Outdoor Recreation Forum. USDA Forest Service General Technical Report SE-52, pp. 255-74.

Henderson, K. (1994)

Perspectives on analyzing gender, women and leisure. Journal of Leisure Research, 26, pp. 199-37.

Hestbæk, A. (2001)

Livsformer på arbejde. Social Forskning. 2001:4. Temanummer: Mere velfærd – forventninger og muligheder dec. 2001.

Holm, E.K. (1998)

Anvendelse og betydning af byens parker og grønne områder. Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Institut for Økonomi, Skov og Landskab, Sektion for Landskab.

Højring, K. og Caspersen, O.H. (1999)

Landbrug og landskabsæstetik – udviklingen i landbruget 1950-1995 og dens konsekvenser for landskabets oplevelsesmæssige indhold. Park- og Landskabsserien nr. 25, Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.

Højrup, T. (1983)

Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering, Statens Byggeforskningsinstitut. Hørsholm.

Højrup, T. (1995)

Omkring livformanalysens udvikling. Museum Tusculanums Forlag. København.

Instituttet for opinionsanalyse (1997)

Træ er miljø - undersøgelse af kendskab, holdninger og adfærd.

Isa-Ahola, S. (1980)

The social psychology of leisure and recreation. Wm. C. Brown Company Publishers, Iowa, USA, 426 sider.

Jensen, A. C. (1994)

Landbokvinden 1994: statistik om levevilkår i landdistrikterne: Det Danske Familie- og Husholdningsudvalgs spørgeskemaundersøgelse. Det Danske Familie- og Husholdningsudvalg.

Jensen, F. S. (1998)

Friluftsliv i det åbne land 1993/94. Forskningsserien nr. 25, Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.

Jensen, F. S. (in prep.)

Friluftsliv i 592 skove og andre naturområder. *Skov & Landskab* (FSL), Hørsholm.

Jensen, F. S. og Koch, N. E. (1997)

Friluftsliv i skovene 1976/77 - 1993/94. Forskningsserien nr. 20, Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm .

Jensen, O. M. (1999)

Livsstilsrum – udkast til en teori om livsform, livsstil og stil. I Jensen, O.M. og Bech-Danielsen, C. (1999): Byøkologisk velfærdsudvikling, Livsstil, arkitektur og ressourcekredsløb. Antologi. Aalborg Universitet, Statens Byggeforskningsinstitut, SBI, Aalborg.

Jensen, O. M. og Gram-Hansen, K. (2000)

Livsstil og energiefterspørgsel. SBI-meddelelse 133. Statens Byggeforskningsinstitut. Hørsholm.

Jurowski, C.; Uysal, M.; Williams, D.R.; Noe, F.P. (1995)

An examination of preferences and evaluations of visitors based on environmental attitudes: Biscayne Bay National Park. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 3, no. 2, pp. 73-86.

Kelly, J. (1980)

Outdoor recreation participation: A comparative analysis. *Leisure Sciences*, 3, pp. 129-54.

Knudsen, A. (1995)

Naturen og Samfundet. I: Natursyn-? LOK-debatbog (Landbrugets Oplysnings- og Kursusvirksomhed).

Koch, N. E. (1977)

Skovenes Friluftsfunktion – præferencemåling, tidligere anvendte metoder. Projekt Skov og Folk, Arbejdsnotat nr. 4, Statens Forstlige Forsøgsvæsen.

Kaae, B. C. (1990)

Lifestyle and outdoor recreation choice behavior. Masters Thesis at University of Washington, Seattle, USA.

Kaae, B. C. (1996)

Brugerundersøgelse på Møns Klint. Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm, 58 pp.

Kaae, B. C. (1998)

Lokale beboeres holdning til bæredygtig turisme i Haderslev-Vojens Tunneldal. Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm, 102 pp.

Kaae, B. C. (1999)

Living with tourism: exploration of destination sharing and strategies of adjustment to tourism. Ph.d.-afhandling fra den Kgl. Veterinære og Landbohøjskole, Sektion for Økonomi, Skov og Landskab. 236 pp.

Kaae, B. C. (2000)

Attachment, Change, and Displacement Among Winter Recreationists at Snoqualmie Pass. In: Watson, A. E., Aplet, G. H. and Hendee, J. C. (eds.) Personal, Societal, and Ecological Values of Wilderness: Sixth World Wilderness Congress Proceedings on Research, Management, and Allocation, Volume II. USDA Forest Service, Rocky Mountains Research Station, Proceedings RMRS-P-14, pp. 65-70.

Kaae, B. C. (upubliceret, 2000)

Naturens rolle for turister – teori, sammenfatning af eksisterende undersøgelser, særanalyser af nationale data, samt resultater af en interviewundersøgelse. Upubliceret rapport udarbejdet for Friluftsrådet, 250 pp.

Kaae, B. C. (2002)

De lokale og Turisme – spørgeskemaundersøgelse af de lokale beboeres holdninger til turisme i 7 lokalsamfund langs Vestkysten i Nordjyllands Amt. Seaside Tourism in the North Sea Region - Fase B. Forskningscentret for Skov & Landskab og Nordjyllands Amt. Del af Interreg IIC programmet for Nordsøen – Den Europæiske Fond for Regionaludvikling. 184 pp.

Larsen, S. E. (1995)

Natur. I: Natursyn-? LOK-debatbog (Landbrugets Oplysnings- og Kurssvirkksomhed).

Lindberg, K., Rassing, C. R. og Kaae, B. C. (upubliceret)

Natur og turisme i Allinge-Gudhjem og omegn. Bornholms Forskningscenter og Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.

Luzar, E. J.; Diagne, A.; Gan, C.; Henning, B.R. (1995)

Evaluating nature-based tourism using the new environmental paradigm. Journal of Agricultural and Applied Economics, Vol. 27, no. 2, pp. 544-555.

Læssøe, J. (2000)

Forskning i energi, miljø og livsstil – forventninger og nytænkning i dialogen mellem samfundsforskning og de miljø- og energipolitiske aktører. I Gundelach, P. og Kuehn, S. (red) Energi og livsstil. Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Læssøe, J. og Iversen, T. L. (2003a)

Naturen i et hverdagsperspektiv – en kvalitativ interviewundersøgelse af forskellige danskeres forhold til naturen. Faglig rapport fra DMU, nr. 437, Danmarks Miljøundersøgelser, Roskilde.

Læssøe, J. og Iversen, T. L. (2003b)

Naturen i hverdagen, Kapitel 17 i Agger, P. , Reenberg, A. , Læssøe, J. & Hansen, H. P. (eds.): Naturens Værdi – vinkler på danskernes forhold til naturen. Gads Forlag, København, side 251-266.

Manning, R. (1999, 2. ed.)

Studies in Outdoor Recreation – Search and Research for Satisfaction. Corvallis: Oregon State University Press, 374 pp.

Miljøministeriet (1992)

Naturbeskyttelsesloven. Lov nr. 9 af 3. januar 1992.

Miljø- og Energiministeriet (1994)

Strategi for bæredygtig skovdrift. Betænkning.

Miljø- og Energiministeriet (1996)

Skovloven. Lovbkg. nr. 959 af 2. november 1996.

Miljø- og Energiministeriet, Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen (1997)

Lokal Agenda 21. En introduktion til amter og kommuner. Miljø- & Energiministeriet, Kommunernes Landsforening & Amtsrådsforeningen, København.

Miljø- og Energiministeriet (1997)

Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse, Lovbkg. nr. 835 1. November 1997.

Miljø- og Energiministeriet (1999)

Natur- og Miljøpolitisk Redegørelse 1999.

Miljø- og Energiministeriet (1999)

Århuskonventionen - konventionen om borgernes miljørettigheder. Ret til viden. Ret til at deltage. Ret til at klage. Miljø- & Energiministeriet, København.

Mitchell, A. (1984)

The Nine American Lifestyles. New York: Warner Books.

Mowen, A. J.; Williams, D. R.; Graefe, A. R. (1997)

Specialized participants and their environmental attitudes: re-examining the role of „traditional“ and psychological specialization. General Technical Report Northeastern Forest Experiment Station, USDA Forest Service. 1997, no. NE-232, pp. 134-138. Northeastern Forest Experiment Station, USDA Forest Service; Radnor; USA.

Naturrådet (1999)

Natur og Landbrug. Gallup CAPIbus rapport udarbejdet af Gallup for Naturrådet, 120 pp.

- Nielsen, K. A. og Nielsen, B. S. (2003)*
Naturen i hverdagen, Kapitel 18 i Agger, P. , Reenberg, A., Læssøe, J. & Hansen, H. P. (eds.): Naturens Værdi – vinkler på danskernes forhold til naturen. Gads Forlag, København, side 269-288.
- Nielsen, K. A. (upubliceret, 2002)*
Delprojekt om demokratisk naturforvaltning og dialogværksteder/workshops.
- O'Leary, J. , Napier, T. and Dottavio, D. (1982)*
Examining predictor variables used in outdoor recreation planning. Guiding Land Use Management. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Præstholm, S. og Jensen, F.S (2001)*
Attitudes and practices in relation to the landscape and forest in Haderslev and Hverslev municipalities, Denmark - Multifor.RD quantitative survey Working paper D1T8, Danish Forest and Landscape Research Institute, Hørsholm, Denmark.
- Roggenbuck, J. and Lucas, R. (1987)*
Wilderness use and users: A state-of-knowledge review. Proceedings – National Wilderness Research Conference: Issues, State-of-knowledge, Future Directions. UDSA Forest Service General Technical report INT-220, pp. 204-45.
- Ryan, C. (1995)*
Researching Tourist Satisfaction – issues, concepts, problems. London: Routledge, 318 pp.
- Ryan, C. and Harvey, K. (2000)*
Who likes saltwater crocodiles? Analysing socio-demographics of those, viewing tourist wildlife attractions based on saltwater crocodiles. Journal of Sustainable Tourism, Vol. 8, no. 5, pp. 426-433.
- Schjerup Hansen, J. (1989)*
Natursyn og planlægning. SBI-byplanlægning 58. Hørsholm: Statens Byggeforskningsintitut, 121 sider.
- Skogen, K. (2001)*
Spørreundersøkelse om nordmenns syn på rovdyras plass i norsk natur. Nina-Niku stiftelsen for naturforsknings og kulturminneforskning.
- Skov- og Naturstyrelsen (1992)*
Folks holdninger til jagt: en undersøgelse foretaget af PROCOM (RUC) og AIM for Skov- og Naturstyrelsen. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Skov- og Naturstyrelsen (1993)

Naturvejledning : hvem deltager i turene, og hvad mener de om det? : en spørgeskemaundersøgelse af 46 offentligt annoncerede ture med 1000 deltagere i efteråret 1993. Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 1994.

Skov- og Naturstyrelsen (1995)

Retningslinier for brugerråd . Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Skov- og Naturstyrelsen (1995)

Oplevelser i statsskovene. Friluftslivet på Skov- og Naturstyrelsens arealer. Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 49 pp.

Skov- og Naturstyrelsen (1998)

Alle tiders natur – perspektiver omkring årtusindskiftet, Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 48 pp.

Skov og Naturstyrelsen (2000)

Samarbejde om offentlig skovrejsning, fælles udfordringer – fælles glæder. Miljø- og Energiministeriet, Skov og Naturstyrelsen.

Skov- og Naturstyrelsen (2001)

Adgangen til naturen. Betænkning fra Adgangsudvalget, 2001, 64 pp.

Skov- og Naturstyrelsen (2002)

Skov- og Naturstyrelsens velfærdsprofil. Bidrag til velfærds- og sundhedspolitikken som led i styrelsens arealforvaltning.

Svendsen, S., Søgaaard, V., og Just, F. (1997)

Landmanden, konsulenten og pesticidforbruget: afdækning af holdninger og adfærd omkring nedsat brug af bekæmpelsesmidler. Miljø- og Energiministeriet, Miljøstyrelsen.

Søgaaard, V. og Bager, T. (1994)

Landmanden og miljøet : holdninger og adfærd belyst ved en spørgeskemaundersøgelse. Sydjysk Universitetsforlag.

Thompson, S. C. G. og Barton, M. A. (1994)

Ecocentric and anthropocentric attitudes toward the environment. *Journal of Environmental Psychology*, vol. 14, pp. 149-157.

Uysal, M.; Martin, B.; Noe, F. P.; McDonald, C. D.; Caldwell, L. L. & Rick, C. C. (eds.) (1992)

Environmental attitude by trip and visitor characteristics: US Virgin Islands National Park. Abstracts from the proceedings of the 1992 NRPA Leisure Research Symposium held in conjunction with the 1992 National Congress for Recreation and Parks, October 15-18, 1992, Cincinnati, Ohio, p. 7. National Recreation and Park Association; Arlington, Virginia; USA.

Van der Stoep, G. A. (1997)

Michigan recreational boater compliance with the clean vessel act in use of pumpout and dump stations: relationships between attitudes, knowledge, socio-demographic factors and behavior. General Technical Report Northeastern Forest Experiment Station, USDA Forest Service. 1997, No. NE-232, pp. 82-92. Northeastern Forest Experiment Station, USDA Forest Service; Radnor; USA.

Ventegodt, S. (1998)

Livskvalitet og naturbrug: en undersøgelse af 1442 danskere mellem 15 og 78 år tilfældigt udtrukket fra CPR-registret. Forskningscenter for Livskvalitet, i samarbejde med Forskningscentret for Skov & Landskab.

Wilhjelmudvalget (2001)

En rig natur i et rigt samfund. 120 sider.

Zuzanek, J. (1978).

Social differences in leisure behavior: Measurement and interpretation. Leisure Sciences, Vol. 1, pp. 271-93.

Spørgeskema

Befolkningens holdninger til natur

**Vær med til at øge forståelsen af
hvordan den danske befolkning
oplever naturen**

**Vind weekendophold på kroferie
(3 ophold for 2 personer)**

**Undersøgelsen gennemføres af Forskningscentret for Skov &
Landskab. Projektet er del af et større nationalt
forskningsprojekt.**

Befolkningens holdninger til natur

1. Hvad beskæftigede du dig med under henholdsvis dit *sidste* besøg i naturen (i og uden for byer) og under dine besøg i naturen *inden for det sidste år* (sæt gerne mere end ét kryds i hver kolonne):

	Under sidste besøg	Inden for sidste år		Under sidste besøg	Inden for sidste år
Gik en tur.....	☐	☐	Var ude at ride.....	☐	☐
Luftede hund.....	☐	☐	Var på jagt.....	☐	☐
Løb en tur.....	☐	☐	Var ude at fiske.....	☐	☐
Oplevede naturen/stedet.....	☐	☐	Var på tur med naturvejleder..	☐	☐
Studerede naturen/stedet.....	☐	☐	Overnattede i naturen.....	☐	☐
Var ude at bade/tog solbad.....	☐	☐	Sejlede (motorbåde).....	☐	☐
Cyklede en tur.....	☐	☐	Sejlede (ikke motorbåd).....	☐	☐
Cyklede på mountain-bike.....	☐	☐	Var ude at windsurfe.....	☐	☐
Kørte en tur i bil.....	☐	☐	Var på arbejde.....	☐	☐
Sad stille og spiste.....	☐	☐	Andet - skriv venligst hvilke aktiviteter:		
Fotograferede.....	☐	☐	Under sidste besøg: _____		
Så på dyr.....	☐	☐	_____		
Samlede bær, svampe, blomster og lignende.....	☐	☐	Inden for sidste år: _____		
Spillede golf.....	☐	☐	_____		

2. Nedenfor er nævnt 20 forskellige årsager til at besøge naturen. Da du *sidst* var på besøg i naturen (i og uden for byer), hvor vigtig var da *hver* af de nævnte årsager for din beslutning om et naturbesøg (sæt ét kryds i hver linie).

	Absolut ikke vigtig	Ikke vigtig	Hverken/ eller	Vigtig	Særdeles vigtig
For at familien kunne gøre noget sammen.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne være i nær kontakt med naturen.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne få afveksling i hverdagen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Det ville være en chance for at møde nye mennesker.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne frigøre mig fra følelsen af at være hængt op.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at vise overfor mig selv, at jeg kunne klare det..	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne være sammen med andre, der glæder sig over det samme som jeg.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne forbedre min kondition.....	☐	☐	☐	☐	☐
For i et stykke tid at kunne komme væk fra tæt befolkede områder.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at familien kunne tilbringe noget tid sammen....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne nyde naturens lyde og lugte.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne være sammen med mine venner.....	☐	☐	☐	☐	☐

	Absolut ikke vigtig	Ikke vigtig	Hverken/ eller	Vigtig	Særdeles vigtig
For at kunne opleve naturens mystik.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne tale med nye og forskellige mennesker.	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne lære mere om naturen.....	☐	☐	☐	☐	☐
For i et stykke tid at kunne komme væk fra larm....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne nyde landskabet.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at vise andre jeg kunne klare det.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at motionere.....	☐	☐	☐	☐	☐
For at kunne udvikle mine færdigheder.....	☐	☐	☐	☐	☐
Andre årsager til at tage ud i naturen: _____					

3. Hvad synes du beskriver en god oplevelse i naturen:

4. Har den natur, du husker fra din barndom, en særlig betydning for dig i dag (sæt ét kryds):

Ja Nej Ved ikke

☐ ☐ ☐

På hvilken måde synes du, naturen fra din barndom har betydning
for dig i dag: _____

5. Angiv venligst i hvor høj grad du er enig eller uenig med følgende udsagn om naturen (sæt ét kryds i hver linie):

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Naturen er et sted, hvor jeg er sammen med min familie og venner"	☐	☐	☐	☐	☐
"Naturen er overalt, hvor jeg bevæger mig"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg bruger naturen til at komme væk fra larm"	☐	☐	☐	☐	☐
"Naturen er ikke i sig selv fascinerende"	☐	☐	☐	☐	☐
"For mig er naturen et spisekammer, hvor jeg samler bær, svampe o.lign."	☐	☐	☐	☐	☐
"Det er vigtigt for mig, at andre ved, at naturen betyder meget for mig"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg forbinder naturen med lyde, dufte og smag"	☐	☐	☐	☐	☐
"For mig er naturen et sted for fysisk aktivitet"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg forbinder naturen med oplevelser af vildt og jagt"	☐	☐	☐	☐	☐

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Naturen er en del af min hverdag".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er utryg ved at færdes i naturen alene".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Naturen er et sted, hvor jeg kan udfolde mig frit"....	☐	☐	☐	☐	☐
"For mig er naturen oprindelige områder, som mennesket ikke har ændret på".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Naturen er et godt sted at tænke over tingene".....	☐	☐	☐	☐	☐
"I naturen kommer jeg tættere på Gud".....	☐	☐	☐	☐	☐
"I naturen oplever jeg, hvordan dyr og planter fungerer sammen".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg forbinder naturen med smukke former og farver".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg behøver ikke at være i naturen, for at den er vigtig for mig".....	☐	☐	☐	☐	☐
"I naturen kommer jeg til at tænke på gamle dage"....	☐	☐	☐	☐	☐
"I naturen oplever jeg en kraft, der er større end mennesket".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Det er bedst at opleve naturen sammen med andre".	☐	☐	☐	☐	☐
"Naturoplevelser er vigtige for min livskvalitet".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg forbinder naturen med grokraft og årstidernes skiften".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg foretrækker at opleve naturen alene".....	☐	☐	☐	☐	☐

5b. Beskriv evt. andet du særligt forbinder med natur: _____

6. Nedenfor findes et antal ord, som kan beskrive den danske natur. Sæt kryds på skalaen mellem hvert par på det punkt, der svarer bedst til dit eget generelle indtryk af den danske natur (sæt ét kryds i hver linie):

Grim	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Smuk	Ved ikke ☐
Tæmmet	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Vild	☐
Uspoleret	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Spoleret	☐
Varieret	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Ensformigt	☐
Ordinær	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Bemærkelsesværdig	☐
Intetsigende	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Fortællende	☐
Foranderlig	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Permanent	☐
Fredelig	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Foruroligende	☐
Vigtig	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Ligegyldig	☐
Mangfoldig	← ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ --- ☐ →	Ensartet	☐

6.b. Er der evt. andre ord, du kommer i tanke om, når du tænker på den danske natur: _____

7. Nedenfor er angivet en række udsagn om naturen i Danmark. Angiv venligst, hvor enig eller uenig du er i hvert af udsagnene (sæt ét kryds i hver linie)

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Ved ikke
I den danske natur er der....						
....stilhed.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....rent vand, ren luft og jord.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....gode muligheder for fysisk udfoldelse.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....gode muligheder for at være alene.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....rig variation i dyrelivet.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....rig variation i plantelivet.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....dårlige stiforbindelser.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....kedeligt at opholde sig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....for mange andre folk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....for intensivt landbrug.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....for meget elektrisk lys at se om natten.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
....for megen trafik.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7.b. Beskriv evt. andet, du mener beskriver gode og dårlige sider af den danske natur:

8. Hvilket af følgende udsagn er du mest enig i (sæt ét kryds).

"Naturen er foranderlig" ☐	"Naturen er robust inden for visse grænser, der må opretholdes" ☐
"Naturen er robust" ☐	"Naturen er sårbar og kræver beskyttelse" ☐

9. Hvordan mener du generelt, at de nuværende forhold er for dyr og planter i den danske natur (sæt ét kryds pr. linie)

	Meget dårlige	Ret dårlige	Både gode og dårlige	Ret gode	Meget gode	Ved ikke
I dit lokalområde.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I Danmark som helhed.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Hvor vigtigt mener du, det er at løse følgende typer af problemer i naturen (sæt ét kryds i hver linie):

	Ikke vigtigt	Lidt vigtigt	Vigtigt	Meget vigtigt	Ved ikke
"At naturen har for lidt plads".....	☐	☐	☐	☐	☐
"At vandet er forsvundet fra landskabet".....	☐	☐	☐	☐	☐
"At næringsstofferne forurener naturen".....	☐	☐	☐	☐	☐
"At mange åbne naturtyper (heder, enge o.lign) gror til"....	☐	☐	☐	☐	☐
"At landbrugs- og fiskeriproduktionen er for intensiv".....	☐	☐	☐	☐	☐
"At mange naturområder ikke er uforstyrrede".....	☐	☐	☐	☐	☐
"At naturområderne er for små".....	☐	☐	☐	☐	☐
"At naturområderne er for opsplittede".....	☐	☐	☐	☐	☐
"At der findes miljøskadelige stoffer overalt i naturen"....	☐	☐	☐	☐	☐
"At fremmede arter spredes i naturen".....	☐	☐	☐	☐	☐
"At klimaforandringer påvirker naturen".....	☐	☐	☐	☐	☐

11. I hvilken grad mener du, at vi er på vej til at ødelægge den danske natur for fremtidige generationer (sæt ét kryds i første kolonne og ét i en af de tre kategorier):

- ☐ Naturen er truet - ☐ Kun på kort sigt ☐ Kun på lang sigt ☐ Både på kort og lang sigt.
☐ Naturen er ikke truet - ☐ På kort sigt ☐ På lang sigt ☐ Hverken på kort eller lang sigt.
☐ Ved ikke

12. Nedenfor er nævnt en række udviklingsmuligheder for arealet i Danmark. Angiv venligst, hvilken type udvikling du foretrækker (sæt to krydser for hver linie):

	I dit lokalområde			I Danmark		
	Færre	Som	Flere	Færre	Som	Flere
	Nu			nu		
Heltidslandbrug med alm. produktion.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Økologiske landbrug.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Store produktionslandbrug.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sommerhusområder.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turistfaciliteter.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Boligområder.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Industriområder (produktion).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erhvervsområder (kontor og service).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skove.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre naturområder.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Motorveje.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cykelstier.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Evt. andet, som ønskes udviklet: _____

Evt. andet, som ønskes undgået: _____

13. Hvor interesseret er du i følgende ændringer i naturen (sæt ét kryds i hver linie):

	Ingen interesse	Lille interesse	Nogen interesse	Stor interesse	Ved ikke
Øget adgang til naturen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Etablering af flere naturområder.....	☐	☐	☐	☐	☐
Indførsel af dyr, der tidligere har levet i Danmark....	☐	☐	☐	☐	☐
Beskyttelse af drikkevand.....	☐	☐	☐	☐	☐
Plantning af mere skov.....	☐	☐	☐	☐	☐
Renere strande.....	☐	☐	☐	☐	☐
Forbedring af dyrevelfærd.....	☐	☐	☐	☐	☐
Flere guidede oplevelsesmuligheder i naturen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Forbedrede levevilkår for det vilde plante- og dyreliv.....	☐	☐	☐	☐	☐
Forbedring af vandmiljøet (søer, hav og vandløb)....	☐	☐	☐	☐	☐
Udpegning af naturområder til beskyttelse af dyr og planter.....	☐	☐	☐	☐	☐
Udpegning af naturområder til at øge befolkningens friluftsoplevelser.....	☐	☐	☐	☐	☐
Nedsættelse af forureningen med næringsstoffer fra landbruget.....	☐	☐	☐	☐	☐
Bevaring af eksisterende naturområder.....	☐	☐	☐	☐	☐
Beskyttelse mod klimaforandringer.....	☐	☐	☐	☐	☐
Etablering af flere grønne områder i byerne.....	☐	☐	☐	☐	☐
Evt. andet: _____					

14. Der er i dag et politisk ønske om at øge det danske skovareal. Angiv venligst, hvorvidt du er enig eller uenig med følgende udsagn (sæt ét kryds i hver linie):

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Ved ikke
”Det er en statslig opgave at plante de nye skove”.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
”Det er en kommunal opgave at plante de nye skove”.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
”Det er en opgave, som kan løses ved at give tilskud til, at private landmænd kan plante skov”.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
”Der skal stilles krav til, hvordan skoven skal se ud (f.eks. størrelse), hvis private får tilskud til at plante skov.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
”Der skal stilles krav om offentlig adgang til skove på privat jord, hvis skoven er plantet med tilskud”.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Når der tages beslutninger vedrørende natur i Danmark, hvordan oplever du så, at der fokuseres på henholdsvis naturen og andre samfundsmæssige interesser (sæt ét kryds i hver linie):

	Alt for stort fokus på natur-interesser	Lidt for stort fokus på natur-interesser	Passende fokus på både natur- og andre samfunds-interesser	Lidt for stort fokus på andre samfunds-interesser	Alt for stort fokus på andre samfunds-interesser	Ved ikke
I dit lokalområde.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I Danmark som helhed.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. I hvilken grad oplever du, at du har mulighed for at påvirke beslutninger omkring naturforhold (sæt ét kryds i hver linie):

	Ingen mulighed	Lille mulighed	Nogen mulighed	Stor mulighed	Meget stor mulighed	Ved ikke
I dit lokalområde.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I Danmark som helhed.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Hvor vigtigt er det for dig at blive inddraget i beslutninger omkring naturforhold (sæt ét kryds i hver linie):

	Slet ikke vigtigt	Ikke vigtigt	Neutral	Lidt vigtigt	Meget vigtigt	Ved ikke
I dit lokalområde.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I Danmark som helhed.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

18. Hvor stor tillid har du til følgende kilder, når de udtaler sig om naturen (sæt ét kryds i hver linie i de fire første kolonner):

	Ingen tillid	Nogen tillid	Stor tillid	Ved ikke
Aviser og blade.....	☐	☐	☐	☐
TV, radio og Internet.....	☐	☐	☐	☐
Videnskabsfolk/eksperter	☐	☐	☐	☐
Politikere på Christiansborg.....	☐	☐	☐	☐
Erhvervsfolk	☐	☐	☐	☐
Folk som bor på landet.....	☐	☐	☐	☐
Landmænd.....	☐	☐	☐	☐
Jægere.....	☐	☐	☐	☐
Venner og families erfaringer.....	☐	☐	☐	☐
Lokalpolitikere.....	☐	☐	☐	☐
Miljøministeriet.....	☐	☐	☐	☐
Fødevareministeriet.....	☐	☐	☐	☐
Naturorganisationer.....	☐	☐	☐	☐
Folk der bor i byen.....	☐	☐	☐	☐
Egne erfaringer	☐	☐	☐	☐
Andre kilder:				

18.b. Hvilke af disse kilder får du især din viden om naturen fra (sæt krydser i kolonne 5)

Får viden fra
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

19. I hvilken grad mener du, at følgende typer af organisationer på naturområdet repræsenterer *dine* interesser (sæt ét kryds i hver linie):

	På ingen måde	Lidt	I nogen grad	I høj grad	Ved ikke
Jæger- og lystfiskeriforeninger.....	☐	☐	☐	☐	☐
Dyrebeskyttelses-organisationer.....	☐	☐	☐	☐	☐
Friluftslivsorganisationer.....	☐	☐	☐	☐	☐
Naturbeskyttelses- og fredningsforeninger som Danmarks Naturfredningsforening, Verdensnaturfonden o.lign.....	☐	☐	☐	☐	☐
Natur- og miljøorganisationer som Greenpeace, Attac o.lign.....	☐	☐	☐	☐	☐
Landbrugsorganisationer.....	☐	☐	☐	☐	☐
Organisationer for lokal styring af natur- forvaltning som "Kyst, Land og Fjord".....	☐	☐	☐	☐	☐
Andre organisationer, der repræsenterer dine interesser:					

20. I hvilken grad mener du, at følgende parter kan bidrage til at løse problemer på naturområdet i Danmark (sæt ét kryds pr. linie):

	På ingen måde	Lidt	I nogen grad	I høj grad	Ved ikke
Politikerne.....	☐	☐	☐	☐	☐
Markedsmekanismene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Industrien.....	☐	☐	☐	☐	☐
Forbrugerne.....	☐	☐	☐	☐	☐
Massemedierne.....	☐	☐	☐	☐	☐
Natur- og miljøorganisationerne.....	☐	☐	☐	☐	☐
Videnskabsfolk/Eksperterne.....	☐	☐	☐	☐	☐
Landmændene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Dig selv.....	☐	☐	☐	☐	☐
Andre:					

21. I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn (sæt ét kryds i hver linie).

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Naturbeskyttelse koster mere end det er værd".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Mennesket har ingen særlige rettigheder ud over dem, som andre levende væsener i økosystemet har".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Det vigtigste formål med beskyttelse af naturen er at sikre menneskehedens overlevelse".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Det er kun acceptabelt at slå dyr ihjel for at forsvare sig eller for at beskytte et andet menneske".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Ødelæggelsen af naturen er en trussel mod menneskehedens fortsatte eksistens".....	☐	☐	☐	☐	☐

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Der bør ikke være forbehold overfor dyreopdræt under fabrikslignende forhold, såfremt formålet er fødevareproduktion".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Mennesket har ret til at udnytte naturens ressourcer, som det vil".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Naturlige fænomener har en værdi i sig selv, uafhængig af den værdi de måtte have for mennesker".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Naturbeskyttelse bør være en overordnet politisk målsætning".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Der er andre samfundsproblemer, der er meget vigtigere end beskyttelse af naturen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Danmark bør være foregangsland på naturområdet i Europa".....	☐	☐	☐	☐	☐
"Naturproblemer er globale, og Danmark gør allerede mere, end hvad der kan forlanges".....	☐	☐	☐	☐	☐

22. Det siges ofte, at der er en sammenhæng mellem folks holdninger til naturen og samfundet i øvrigt. Nedenfor finder du en række udsagn om det danske samfund. Angiv venligst hvor enig eller uenig du er i de enkelte udsagn (sæt ét kryds i hver linie).

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
Det er vigtigt at sikre høj økonomisk vækst.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bør beskytte det, som er tilbage af den danske natur mod alle slags indgreb.....	☐	☐	☐	☐	☐
Det er nødvendigt med strengere straffe for alvorlige forbrydelser såsom vold og narkotika.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bør sørge for en mere retfærdig fordeling mellem rige og fattige lande.....	☐	☐	☐	☐	☐
Myndighederne bør blande sig mindre i folks private gøremål.....	☐	☐	☐	☐	☐
Afgifterne på biler og brændstof bør sænkes.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bør bruge kønskvotering for at få flere kvinder ind i høje stillinger.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bør begrænse indvandringen fra lande som har en helt anden kultur end den danske.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bør beskytte naturen mod forurening.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vi må sørge for, at de der tjener mest, yder mest til fællesskabet	☐	☐	☐	☐	☐
Der bør ikke lægges hindringer i vejen for, at driftige folk kan tjene penge.....	☐	☐	☐	☐	☐
Mor bør være hjemme, mens børnene er små.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bør have mindre politisk styring af markeds-kræfterne.....	☐	☐	☐	☐	☐

23. Angiv venligst dit køn: Kvinde Mand
 ☐ ☐

24. Angiv venligst din alder: _____ år

25. I hvilken størrelse by bor du nu, og hvor har du tilbragt den største del af din barndom/opvækst (sæt ét kryds pr. kolonne):

	Bystørrelse for nuværende bopæl	Bystørrelse under barndom/opvækst
Hovedstadsområdet.....	☐	☐
Større by (over 100.000 indbyggere)	☐	☐
Mellemstor by (10.000 - 99.000 indbyggere) ..	☐	☐
Mindre by (1.000 - 9.999 indbyggere).....	☐	☐
Lille by (500 - 1.000 indbyggere).....	☐	☐
Landsby (200 - 499 indbyggere).....	☐	☐
Landdistrikt.....	☐	☐

26. I hvilken type bolig bor du nu, og i hvilken boligtype har du tilbragt den største del af din barndom/opvækst (sæt ét kryds pr. kolonne):

	Nuværende boligtype	Boligtype under barndom/opvækst
Lejlighed.....	☐	☐
Parcelhus/villa	☐	☐
Rækkehus/dobbelthus o.lign.....	☐	☐
Gård/stuehus til landbrugsejendom.....	☐	☐
Værelse/kollegium o.lign.....	☐	☐
Andet: _____		

27. Hvilken af følgende grupper tilhører du (sæt ét kryds):

- ☐ Ung, bor hjemme
- ☐ Enlig op til 45 år uden børn
- ☐ Par op til 45 år uden børn
- ☐ Småbørnsfamilie/aleneforælder med børn under 5 år
- ☐ Familie/aleneforælder med hjemmeboende børn over 5 år
- ☐ Par/enlig over 45 år uden hjemmeboende børn og endnu ikke pensioneret/efterløn
- ☐ Pensioneret/efterlønsmodtager m.m.
- ☐ Andet, beskriv venligst: _____

28. Hvad er den længste af de nævnte uddannelser, som du har gennemført (sæt ét kryds):

- ☐ Grundskole (7.-10. klasse)
- ☐ Gymnasiale(gymnasie, hf og studenterkursus)
- ☐ Erhvervsfaglige (eks. handelsskole, teknisk skole)
- ☐ Kort videregående uddannelse (1-2 år, f.eks. laborant, datamatiker)
- ☐ Mellemlang videregående uddannelse (2-4 år, f.eks. sygeplejeske, folkeskolelærer)
- ☐ Lang videregående uddannelse (over 4 år, f.eks. civilingeniør, universitetsuddannet)
- ☐ Andet, beskriv venligst: _____

29) Hvilken af følgende livsformer synes du bedst karakteriserer din daglige livsform?
(Sæt kryds i én hovedkategori og evt. i én underkategori)

- ☐ Landmand, skovbruger, fisker eller på anden vis i daglig kontakt med naturen gennem mit arbejde.
- ☐ Selvstændig erhvervsdrivende og tilrettelægger selv min arbejds- og fritid.
- ☐ Jeg er lønmodtager og ...
 - ☐ Fritiden er vigtigst for mig, da mit arbejde er ret rutinepræget.
 - ☐ Arbejdet er ret interessant, men fritiden er lige så vigtig for mig.
 - ☐ Arbejdet er det vigtigste for mig, og jeg tilrettelægger min fritid og ferie, så det tilpasses mit arbejde.
- ☐ Jeg er uden for arbejdsmarkedet og skelner derfor ikke mellem arbejde og fritid.
- ☐ Andet, beskriv venligst: _____

30. Hvad var din husstands samlede årlige indtægt før skat i 2001 (sæt ét kryds):

☐ Under 100.000 kr.	☐ 400.000 – 500.000 kr.
☐ 100.000 – 200.000 kr.	☐ 500.000 – 700.000 kr.
☐ 200.000 – 300.000 kr.	☐ Over 700.000 kr.
☐ 300.000 – 400.000 kr.	

31) Hvor meget betyder miljø og natur for dig i hverdagen? (Sæt ét kryds)

- ☐ Miljøet og naturen er ikke noget, som jeg tænker nærmere over i min hverdag.
- ☐ Jeg er interesseret i miljøet og naturen, men gør ikke noget aktivt i min hverdag for at forbedre forholdene.
- ☐ Jeg er interesseret i miljøet og naturen og deltager i etablerede ordninger med affaldssortering og genbrug, køber enkelte økologiske og miljøvenlige produkter, er passivt medlem i natur/miljøforeninger, læser avisartikler om natur og miljøforhold o.lign.
- ☐ Jeg er meget interesseret i miljøet og naturen og bidrager aktivt i min dagligdag ved køb af økologisk mad, miljøvenlige rengøringsmidler, affaldssortering og genbrug, deltager aktivt i natur/miljøforeninger, læser bøger/tidsskrifter om natur og miljøforhold o.lign.

MANGE TAK FOR HJÆLPEN!

- ☐ Ønsker et resumé af undersøgelsens resultater tilsendt

Evt. andre kommentarer:
